

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DAHİLDE İŞLEME REJİMİNE TABİ
İŞLETMELERDE FİNANSAL ANALİZ
KARŞILAŞTIRMASI VE BİR UYGULAMA**

İLKNUR ORUÇOĞLU

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ENGİN DEMİREL

EDİRNE 2018

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKNUR ORUÇOĞLU tarafından hazırlanan **DAHİLDE İŞLEME REJİMİNE TABİ İŞLETMELERDE FİNANSAL ANALİZ KARŞILAŞTIRMASI VE BİR UYGULAMA** Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10. maddeleri uyarınca **11.12.2018 Salı** günü saat **10.30** 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin **Kabul Edilmesine*.....
OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Engin DEMİREL (Danışman)	<i>Kabul Edilmesine</i>	
Prof. Dr. Batuhan GÜVEMLİ	<i>Kabul Edilmesine</i>	
Dr. Serdar CANBAZ	<i>Kabul Edilmesine</i>	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10224565
Yazar Adı / Soyadı	İLKNUR ORUÇOĞLU
T.C.Kimlik No	44263014756
Telefon	5453530145
E-Posta	ilknurorucoglu@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Dahilde İşleme Rejimine Tabi İşletmelerde Finansal Analiz Karşılaştırması ve Bir Uygulama
Tezin Tercümesi	Financial Analysis Comparision and Application in Enterprises Subject to the Processing Regime
Konu	Maliye = Finance ; İşletme = Business Administration
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	İşletme Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2018
Sayfa	104
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. ENGİN DEMİREL
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

13.12.2018

İmza:.....

Tezin Adı: Dahilde İşleme Rejimine Tabi İşletmelerde Finansal Analiz Karşılaştırması ve Bir Uygulama

Hazırlayan: İlknur ORUÇOĞLU

ÖZET

Küreselleşmenin etkisiyle Uluslararası piyasalarda mal, hizmet ve sermaye hızlı bir sirkülasyona sahiptir. Dünya ekonomisiyle entegre olabilme çabaları nedeniyle ihracata dayalı sanayileşme politikaları uygulanmaktadır. Gümrük Birliği anlaşmasıyla nakdi teşviklerin yerini faaliyetleri teşvik eden tedbirler almıştır.

Dahilde İşleme Rejimi Uluslararası pazarlarda rekabet edilebilirliğin sağlanmasında ihracatı teşvik eden ekonomik etkili gümrük rejimidir. Gerçekleştirilen ithalat işlemlerinde vergisel kolaylıklar sağlanmaktadır. İhraç taahhüdünü içeren ithalatlarla sağlanan maliyet avantajları, dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin edilebilme kolaylığı, ürün çeşitliliğinin artırılması uluslararası pazarlarda yer edinebilmeyi kolaylaştırmaktadır.

Dahilde İşleme Rejiminin uygulama şekli, Ülke ekonomisi üzerindeki etkisi, BİST’te işlem gören Dahilde İşleme Rejimine Tabi İşletmelerde Gerçekleşen İthalat ve İhracat İşlemlerinin firmaların finansal yapısını nasıl etkilediği, Panel Veri Analizi ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelime : Dahilde İşleme Rejimi, Finansal Analiz, Panel Veri Analizi,

Name of Thesis: Financial analysis comparison and an application in enterprises subject to the processing regime

Prepared by : İlknur ORUÇOĞLU

ABSTRACT

With the influence of globalization goods, services and capital in the international markets have a rapid circulation. Due to the efforts to integrate with the world economy, industrialization policies based on exports are being implemented. With the agreement of the Customs Union, the cash incentives have been replaced by measures that promote activities.

Inward Processing Regime is an economically efficient customs regime that promotes exports in ensuring competitiveness in international markets. Tax incentives are provided in the import transactions. The cost advantages provided by import commitments facilitating the availability of raw materials from world market prices and increasing product diversity make it possible to be included in international markets.

The effect of the Processing Regime on the Inward Processing Regime, the effect of the Regulation on the Country Economy and the Imports and Exports Processes in the Regulations Regarding the Process Regarding the Inward Processing Regulations in the Exchange İstanbul, were evaluated by Panel Data Analysis.

Key Words: Inward Processing Regime, Financial Analysis, Panal Data Analysis.

ÖNSÖZ

Araştırma ve çalışmalarım süresince önerilerini ve desteğini esirgemeyen zekasına saygı duyduğum ve samimiyetini örnek aldığım değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Engin DEMİREL'e, İstatistiki verileri temin sürecimde gerekli izinlerin veren Sayın Ekonomi Bakanlığı Daire Başkanı Üstün ALAN'a, Çalışmamın analiz kısmında yardımcı olan değerli arkadaşım Nursefa ERGİN'e ve tez hazırlama sürecimde beni destekleyen yanımda olan anlayış gösteren ailem ve arkadaşlarıma içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DAHİLDE İŞLEME REJİMİ	3
1.Dahilde İşleme Rejimi Tanımı ve İlgili Mevzuat.....	3
1.1.Dahilde İşleme Rejimiyle İlgili Tanımlamalar ve Gelişim Süreci	4
1.2.Dahilde İşleme Rejiminin Amacı ve Faydaları	8
1.3.Dahilde İşleme Rejimi İşleyişi	10
1.3.1 Dahilde İşleme Müracaatı	10
1.3.2. Dahilde İşleme Rejimine İlişkin İşlemlerin Bilgisayar Veri İşleme Yoluyla Yapılışı.....	11
1.3.3.Dahilde İşleme Belgesinin Süresi	12
1.4.Dahilde İşleme Rejimi Tedbirleri	13
1.4.1.Şartlı Muafiyet Sistemi	14
1.4.1.1.Eşdeğer Eşya Kullanımı.....	15
1.4.1.2 Yurtiçi Alımlar	16
1.4.1.3.Teminat ve İndirimli Teminat Uygulaması.....	18
1.4.2.Geri Ödeme Sistemi.....	19
1.5. Dahilde İşleme Rejimi Sözlü Beyan	20
1.6. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İthalat ve İhracat İşlemleri.....	22
1.7.Dahilde İşleme Rejimi ve Dış Ticaret Vergileri.....	22
1.7.1.Gümrük Vergisi	23

1.7.2.Katma Değer Vergisi	24
1.7.3.ÖTV	25
1.7.4.KKDF.....	25
1.7.5.Damga Vergisi	26
1.7.6.Telafi Edici Vergiler	27
1.8.Dahilde İşleme Rejimi ve Avrupa Birliği.....	28
1.9.Dahilde İşleme Rejiminde Kaçakçılık ve Usulsüzlükler.....	33
1.9.1.Dahilde İşleme Rejiminin İhlali Kapsamında Uygulanan Yaptırımlar	36
1.10. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi	39

İKİNCİ BÖLÜM

2.DAHİLDE İŞLEME REJİMİNİN ÜLKE EKONOMİSİNE ETKİSİ..... 45

2.1.Dahilde İşleme Rejiminin Türkiye Dış Ticaretindeki Etkileri	45
2.1.1. Dahilde İşleme Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat	46
2.1.2 Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat ..	49
2.1.3 DİR Kapsamında Sektörel Olarak Gerçekleşen İthalat ve İhracat	53
2.1.3.1 Tekstil Ürünleri İmalatının DİR kapsamında Değerlendirilmesi.....	54
2.1.3.2 Taşıt Araçları'nın DİR Kapsamında Değerlendirilmesi	55
2.1.3.3 Gıda Ürünleri İmalatı'nın DİR kapsamında Değerlendirilmesi.....	56
2.1.3.4.Metal Ana Sanayi'nin DİR Kapsamında Değerlendirilmesi.....	57
2.1.3.5.Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı'nın DİR kapsamında Değerlendirilme.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL ANALİZ

3.1 Finansal Analizin Tanımı ve Amacı.....	59
3.2.1.Likidite Oranları	64
3.2.1.1.Cari Oran.....	65
3.2.1.2. Asit Test Oranı	66
3.2.2. Faaliyet Oranları	66
3.2.2.1. Ticari Alacak Devir Hızı	67
3.2.3 Mali Yapı Oranları.....	68

3.2.3.1 Finansal Kaldıraç Oranı	68
3.2.4.Karlılık Oranları.....	70
3.2.4.1 Brüt Kar Marjı.....	70
3.2.4.2 Varlıkların Karlılığı.....	71
3.2.4.3 Öz sermaye Karlılığı (Mali Rantabilite)	72
3.2.4.4.Yatırımın Karlılığı (Ekonomik Rantabilite).....	73
3.2.5. Döviz Kullanım Oranı	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.DAHİLDE İŞLEME REJİMİNE TABİ İŞLETMELERDE FİNANSAL ANALİZ KARŞILAŞTIRMASI PANEL VERİ ANALİZİ YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRME.....	74
4.1.Analizin Konusu ve Amacı	74
4.2.Analizin Yöntemi	75
4.3 Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi	92
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA.....	98

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Dir Kapsamında Gerçekleşen İthalat ve İhracatın Geneldeki Payı.....	47
Tablo 2.2. Dir Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat.....	48
Tablo 2.3. Dir Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat.....	49
Tablo 2.4. Dir Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen DKO	51
Tablo 2.5. Sektörel olarak 2016 yılında Düzenlenen DİİB ve Gerçek. Mik	52
Tablo 2.6. Tekstil Ürünleri DİR Kullanımı	54
Tablo 2.7. Taşıt Araçları'nın DİR Kullanımı	55
Tablo 2.8. Gıda Ürünleri İmalatı DİR Kullanımı	56
Tablo 2.9. Metal Ana Sanayi'nin DİR Kapsamında Değerlendirilmesi.....	57
Tablo 2.10. Kimyasalların DİR Kullanımı	58
Tablo 3.1. Bilanço Örneği	61
Tablo 3.2. Gelir Tablosu Örneği	62
Tablo 3.3. Finansal Analizde Kullanılan Oranlar.....	63
Tablo 4.1. Tanımlayıcı İstatistikler	78
Tablo 4.2. Breusch Pagan LM Test Sonucu	79
Tablo 4.3. Hausmen Testi.....	81
Tablo 4.4. Pesaran (2004) CD Testi	83
Tablo 4.5. Pesaran (2008) CADF Testi Sonucu	84
Tablo 4.6. Levene Brown Forsythe Testi	86
Tablo 4.7. Durbin-Watson ve Baltagi Wu LBI Test Sonucu	88
Tablo 4.8. PCSE Tahmin Sonucu.....	90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. DİR Sisteminin İşleyişi.....	4
Şekil 1.2. Şartlı Muafiyet Sisteminin İşleyişi	14
Şekil 1.3. Geri Ödeme Sistemi İşleyişi	19

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. DİR'e Göre İthalat-İhracat Tutarı.....	46
Grafik 2.2. DİR Kapsamında Gerçekleşen İthalat ve İhracatın Geneldeki Payı.....	47
Grafik 2.3. DİR Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat Miktarı	48
Grafik 2.4. DİR Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat Miktarı.....	50
Grafik 2.5. DİR Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen DKO	52

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ATO	: Asit Test Oranı
CIF	: Cost, Insurance and Freight (Mal Bedeli,Sigorta,Navlun)
CO	: Cari Oran
Dİİ	: Dahilde İşleme İzni
DİİB	: Dahilde İşleme İzin Belgesi
DİR	: Dahilde İşleme Rejimi
DİHRM	: Dahilde İşleme Rejimi İhracat Marjı
DKO	: Döviz Kullanım Oranı
EBİGM	: Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü
EFTA	: European Free Trade Association (Avrupa Serbest Ticaret Bir.)
FK	: Finansal Kaldıraç
FOB	: Free on Board (Gemide Masrafsız Teslim)
FVÖK	: Faiz Vergi Öncesi Kar
GTİP	: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
İBGS	: İhracatçılar Birliği Genel Sekreterliği
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KKDF	: Kaynak Kullanım Destekleme Fonu
KKEG	: Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
TADH	: Ticari Alacak Devir Hızı
TCŞK	: Türkiye Cumhuriyeti Şeker Kurumu
TEV	: Telafi Edici Vergi
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
ROA	: Return On Assats (Varlıkların Karlılığı)
ROE	: Return On Equity (Öz sermaye Karlılığı)
SMM	: Satılan Malın Maliyeti

GİRİŞ

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin kalkınma planlarında uluslararası ticaret önemli yere sahiptir. Dünya ticaretinde üretim maliyetlerinin düşük olduğu ucuz girdinin temin edildiği ülkelerde, işleme faaliyetleri ve üretim gerçekleştirilerek ihracat yapılması rekabet edebilirliği kolaylaştırmaktadır. İhracat teşviki uygulamalarından ekonomik etkili gümrük rejimleri önemli bir fonksiyona sahiptir. Ekonomik etkili gümrük rejimlerinde ithalat vergileri teminata bağlanır. İthalat esnasında doğan vergilerin teminata bağlanıp ithal edilen eşyanın işlenerek ihraç edilmesinin ardından teminat iadesi gerçekleşmektedir.

Dahilde İşleme Rejimi ekonomik etkili gümrük rejimidir. Dahilde İşleme İzni ve Dahilde İşleme İzni Belgesi kullanılarak rejimden faydalanılmaktadır. İhracat teşvik belgesi olarak nitelendirilen belgeler ile dolaylı olarak ithalata olan bağımlılığı da artırmaktadır.

Dahilde İşleme Rejimi dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin ederek ihracatı artırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. DİR Şartlı Muafiyet ve Geri Ödeme sisteminden oluşmaktadır. İhraç etmek amaçlı, gerçekleştirilen ara malı ve hammadde ithalatında oluşan vergilerin teminata bağlanması şartlı muafiyet, tahsilatı gerçekleştirilen vergilerin geri ödemesinin gerçekleştirildiği sistem geri ödeme sistemidir.

Ülkemiz ihracatının yaklaşık olarak yarısı DİR kapsamında gerçekleşmektedir. DİR ihracatçı firmalara uluslararası pazarda rekabet gücü sağlamaktadır. Rejim kapsamı gerçekleşecek ithalat, ihracat işlemleri sırasında oluşacak gümrük vergi oranları iç piyasadaki üreticiyi koruyucu ve dış piyasaya karşıda dirençli olacak şekilde oluşturulması gerekmektedir.

Ekonomik etkili gümrük rejimi olan Dahilde İşleme Rejimi'nin işletmelerin anlık ve dönemlik finansal tablolarından faydalanarak oluşturulan finansal oranlarını nasıl etkilediği analiz edilmiştir.

Çalışmada BİST' te işlem gören, Dahilde İşleme İzni ve Dahilde İşleme İzni Belgesi sahibi olan Frigo-Pak Gıda Maddeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş., Brisa Bridgestone Sabancı Lastik Sanayi ve Ticaret A.Ş., Borusan Mannesman Boru ve Ticaret A.Ş., Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş., Türk Prysmian Kablo ve Sistemleri A.Ş., Çemtaş Çelik Makine Sanayi ve Ticaret A.Ş., Karsan Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş'nin KAP'da yayınlanan 2012-2016 yılına ait finansal tabloları ve ulaşılan rejim belgeleri kullanılarak finansal değerlendirilmesi Panel Veri Analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Finansal Analizde Kullanılan Oranlar; Brüt Kar Marjı, Cari Oran, Asit Test Oranı, Ticari Alacak Devir Hızı, Finansal Kaldıraç, Öz sermaye Karlılığı, Varlıkların Karlılığı, Dahilde İşleme İhracat Marjı'dır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Dahilde İşleme Rejiminin tanımı, gelişim süreci, amacı ve faydaları, işleyişi ve kullanılan sistemler, DİR ve Avrupa Birliği ilişkisi, DİR' de gerçekleşen kaçakçılık ve usulsüzlükleri, Dahilde İşleme Rejimi kapsamında gerçekleştirilen muhasebe işlemleri konularına değinilmiştir.

İkinci bölümünde, Dahilde İşleme Rejiminin Türkiye dış ticaretine etkileri incelenmiştir. Üçüncü bölümde, finansal analizde kullanılan oranlar ve tanımlamaları yapılmıştır. Dördüncü bölümde, Dahilde İşleme Rejimine tabi işletmelerde finansal analiz karşılaştırması panel veri analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DAHİLDE İŞLEME REJİMİ

1.Dahilde İşleme Rejimi Tanımı ve İlgili Mevzuat

Yurt dışından ülkemize gelen ürünler ve ülkemizden yurtdışına gönderilen ürünler gümrük sınırlarımıza geldiklerinde gümrük mevzuatında belirlenen bir rejime tabi olmak zorundadır. Eşyanın gümrüklü sahalardan geçişine ilişkin işlemleri ve süreçleri belirleyen düzenlemeleri içeren rejimler, kendi içindeki bütünlükleri ve içerdikleri hükümler itibariyle farklılıklar gösterir.

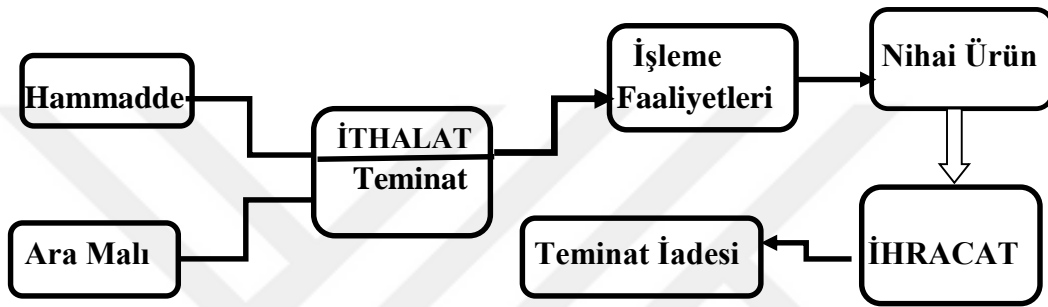
Gümrük Rejimi 4458 sayılı Kanun'a göre, Türkiye Gümrük Bölgesine giriş çıkış yapacak eşyaların sirkülasyonları esnasındaki işlemleri ifade etmektedir. Ekonomik etkili gümrük rejimleri; ihracat, ithalat, yurtiçi üretim ve kamu gelirleri olarak ekonomiyi makro ve mikro düzeyde doğrudan etkileyen ve sonuçları olan rejimlerdir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre gümrük rejimleri; Serbest Dolaşıma Giriş Rejimi, Transit Rejimi, Gümrük Antrepo Rejimi, Dahilde İşleme Rejimi, Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejimi, Geçici İthalat Rejimi, Hariçte İşleme Rejimi, İhracat Rejimidir.

Dahilde İşleme Rejimi; “*Serbest dolaşımda olmayan eşyanın, işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanılmasından sonra Türkiye Gümrük Bölgesinden yeniden ihraç edilmesi amacıyla, gümrük vergileri ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın ve vergilerinin teminata bağlanması veya serbest dolaşımda bulunan eşyanın işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanılmasından sonra Türkiye Gümrük Bölgesinden ihraç edilmesi halinde, bu eşyanın serbest dolaşıma girişi esnasında tahsil edilmiş olan ithalat vergilerinin geri verilmesine dayanan bir rejimdir*” (T.C Resmi Gazete,1999:23866).

Dahilde İşleme Rejimi Kararı'na göre; ‘‘Dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmek suretiyle ihracatı artırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmek amacıyla hazırlanmıştır’’ (T.C Resmi Gazete,2005:25709).

Şekil 1.1: DİR Sisteminin İşleyişi

Kaynak: DİR tanımına göre hazırlanmıştır.

Ülkemizde enerji ve işçilik üzerindeki vergi yükünün fazlalığı, ihracatçıları dünya piyasaları ile rekabet edebilmek için ucuz girdiyi ithalatla sağlamaya yöneltmektedir. DİR kapsamında gerçekleşen ithalat ile girdi maliyetlerinin azaltılması amaçlanır.

İhraç ürünlerinde kullanılmak üzere ithal edilen girdiler için gümrük vergileri tahsil edilmediği veya tahsil edilenler iade edildiği için bu şekilde işleme faaliyetinden sonra yapılacak yeniden ihracı durumunda yabancı pazarlar da maliyet avantajı elde edilmektedir.

1.1.Dahilde İşleme Rejimiyle İlgili Tanımlamalar ve Gelişim Süreci

İşleme faaliyeti: ‘‘Eşyanın montajı, kurulması ve diğer eşya ile birleştirilmesi dahil olmak üzere işçiliğe tabi tutulması, işlenmesi, yenilenmesi, düzenli hale getirilmesi

dahil olmak üzere tamir edilmesi ile işleme sırasında tamamen veya kısmen tüketilse dahi işlem görmüş ürünün bünyesinde bulunmayan ancak, bu ürünün üretilmesini sağlayan veya kolaylaştıran önceden belirlenmiş bazı eşyanın kullanılmasını ifade eder''.

Asıl işlem görmüş ürün: *“Dahilde İşleme Rejimi kapsamında elde edilmesi amaçlanan ürünü ifade eder”.*

İkincil işlem görmüş ürün: *“İşleme faaliyetleri sonucunda elde edilen asıl işlem görmüş ürün dışındaki ürünü ifade eder”.*

Serbest dolaşımda bulunan eşya: *“Türkiye Gümrük Bölgesi'nde elde edilen, bünyesinde Türkiye gümrük bölgesi dışında ülke veya yerlerden ithal edilen girdilerin olmadığı veya Türkiye Gümrük bölgesi dışındaki ülke veya yerlerden serbest dolaşıma giriş rejimi uygulamasına dahil edilerek ithal edilen eşyayı tanımlar”.*

Döviz kullanım oranı: *“Dahilde İşleme İzin Belgesi/Dahilde İşleme İzni kapsamındaki CIF ithal (yurt içi alımlar hariç) tutarının FOB ihraç tutarına olan yüzde oranını ifade eder”.*

Verimlilik oranı: *“Belirli miktardaki eşyanın işlenmesi sonucunda elde edilen işlem görmüş ürünün miktarı veya yüzde oranını ifade eder”.*

Üçüncü Ülke: *“Topluluk mevzuatına göre Türkiye ve topluluk üyesi ülkelerin dışında olan diğer tüm ülkelerdir”.*

Pan-Avrupa-Akdeniz Menşe Kümülasyonu: *“Avrupa'da ve Akdeniz havzasında, aynı menşe kurallarını kapsayan serbest ticaret anlaşmaları ile birbirlerine bağlanmış ülkeler arasında oluşturulan ve taraf ülkeler menşeli eşya kullanılarak elde edilen*

işlem görmüş ürünün kümülasyona tabi bir diğer ülkeye tercihli rejim kapsamında ithaline olanak sağlayan ticaret sistemini ifade eder” .

Menşe ispat belgeleri: *“Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar çerçevesinde tercihli rejimden yararlanmak üzere ihracatçı ülke yetkili kuruluşlarınca düzenlenip gümrük idaresince vize edilen ve malın menşeyini belirleyen EUR.1 dolaşım sertifikası, EUR-MED dolaşım sertifikasını ifade etmektedir” .*

A.TR dolaşım belgesi: *“Türkiye veya toplulukta serbest dolaşımında bulunan eşyanın katma protokolde öngörülen tercihli rejimden yararlanabilmesini sağlamak üzere, ihracatçı ülke yetkili kuruluşlarınca düzenlenip gümrük idaresince vize edilen belgeyi ifade eder” (T.C. Resmi Gazete,2006:26382).*

Avrupa Birliği ve Türkiye arasında imzalanan gümrük sözleşmesi uyarınca AB'den Türkiye'ye yapılacak olan karşılıklı dış satımlarda tercihli gümrük vergisi uygulanmasını sağlayan bir belge olan A.TR dolaşım belgesi ithalatçıya gümrük vergisinden muafiyet sağladığından bu durumda gümrük vergisinin teminata bağlanması söz konusu olmayacaktır.

Dahilde işleme rejiminin gelişim süreci:

Ülkemizde 24 Ocak ekonomik istikrar kararlarıyla dışa kapalı ithal ikameci politikalardan, ihracata dayalı sanayileşme ve büyüme modeline geçiş yapılmıştır. İhracatı teşvik mevzuatıyla, sağlanan nakdi yardımların yerini faaliyetleri teşvik edici şartlı muafiyet uygulamaları almıştır.

1984 İhracatı Teşvik Tebliği ile gümrük muafiyetli ithalat gerçekleştirilmiştir. “94/5782 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren İhracatı Teşvik Kararı, 95/7615 sayılı Dahilde İşleme Rejim Kararı” resmi gazetede yayımlanarak yürürlükten kaldırılmıştır.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında gerçekleştirilen gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi üzerine “96/1 Dahilde İşleme Rejimi Tebliği”, İhracatı Teşvik Mevzuatının yerini almıştır.

“99/13819 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı” hazırlanmış, bir önceki kararın yerine geçmek üzere 2000 yılında yürürlüğe konulmuştur. “4458 sayılı Gümrük Kanunu” ile topluluk gümrük koduna entegre olunmuştur.

“99/13812 sayılı İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Karar'da ve Dahilde İşleme Rejimi Kararında Değişiklik Yapılmasına Dair Karar” 2000/894 oluşturulmuştur.

“2001/2325 sayılı Dahilde İşleme ve Geçici Kabul Rejimi Kapsamında ihraç edilecek malların üretiminde kullanılacak maddelerin, Dahilde İşleme veya Geçici Kabul İzin Belgesi sahibi imalatçı ihracatçılara karar da belirtildiği şekilde teslim edilmesi hakkında karar” mevcuttur.

“2005/8391 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı” alınmıştır. Dahilde İşleme Rejimi Tebliği (İhracat: 2005/1-2) ve (İhracat:2006/12) yayımlanmıştır. 2005 yılı itibariyle Modernize Gümrük Kodu çalışmaları başlatılmış. Elektronik ortamda gümrük uygulamalarının başlatılmasını esas alan bu sistem üzerine çalışmalar devam etmektedir.

“Dahilde İşleme Rejimine İlişkin İşlemlerin Bilgisayar Veri İşleme Tekniği Yoluyla Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat: 2007/2)” yayımlanmıştır.

2009 yılında Gümrük Yönetmeliği yayımlanmıştır.

“T.C Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğünce düzenlenen 2014/20 Dahilde İşleme İzni Sözlü Beyan Konulu Genelgeye istinaden DİR kapsamında sözlü beyan ile gerçekleştirilen işlemler” mevcuttur.

Avrupa Komisyonu tarafından “Birlik Gümrük Kodu çalışmaları taslağı 952/2013 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü” olarak resmi gazetede yerini almıştır. Gümrük işlemleriyle ilgili düzenlemelerin 01.06.2016 tarihinde yürürlüğe girip uygulamada olan Topluluk Gümrük Kodunda değişiklikler sunması öngörülmektedir.

Gümrük Kanunu’nun 108-122 Maddeleri ve Gümrük Yönetmeliğinin 349-369 Maddelerine istinaden Dahilde İşleme Rejimi hükümleri doğrultusunda DİR uygulamaları gerçekleştirilir (www.gtb.gov.tr).

1.2.Dahilde İşleme Rejiminin Amacı ve Faydaları

Dahilde İşleme Rejiminin amacı, dünya piyasa fiyatlarında hammadde temin etmek suretiyle ihracatı arttırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmektir (T.C. Resmi Gazete,2005:25709).

DİR ile katma değer yaratılması, kaliteli üretim sağlanması, etkin kapasite kullanılması ve ekonomik büyüme hedeflenmektedir. Gelir ve döviz sağlayıcı üretim teşvik edilmektedir.

Dahilde İşleme Rejiminin faydaları;

- Üçüncü ülkelerden gerçekleştirilen ithalatta Gümrük Vergisi, Kaynak Kullanım Destekleme Fonu, KDV ve diğer vergi, resim ve harçlardan muaf olur. AB ülkelerinden yapılan ithalatta KDV ve diğer vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmaktadır.
- Dahilde İşleme Rejimi; ihracat taahhüdünü, üçüncü ülkelere yapılan ihracatla, ithalatta kota ve gözetim önlemlerinden muaftır.

- İhracat sayılan satış ve teslimler ile ilgili olarak gümrük vergisinden muaf ithalat yapılır. Ucuza ara malı ve hammadde temininde sınırlama olmaması, maliyet avantajı yaratılması rekabet gücünü artırmaktadır.
- İşlem görmüş ürünlerin ihracatı için ithalatı yapılacak eşya yerine eşdeğer eşya kullanılabilir. Bu şekilde yerli firmaların DİR' den olumsuz etkilenmesi önlenir.
- Dahilde işleme rejiminde uygulanan geri ödeme sistemi sayesinde ödenmiş vergilerin geri alınmasına imkan tanınır.
- Dış ticarete standardizasyon ve teknik düzenlemeler mevzuatı, Dahilde İşleme faaliyetlerine uygulanmamaktadır. Verimlilik alanları artırılarak yeni teknolojiler geliştirilmektedir.
- Rekabeti artırması nedeniyle yurtdışında faaliyet gösteren firmalara dinamizm kazandırmaktadır (Şenol,2007:3).

“İthal malların üçüncü ülkelere ithal edilerek AB ülkelerine, Serbest Ticaret Anlaşması imzaladığımız ülkelere, Pan Avrupa Menşe Kümülyasyonuna veya Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülyasyonuna taraf olan ülkelere ihraç edilmesi halinde, varsa ithal edilen eşya ile ilgili vergi, Telfi Edici Vergi (TEV) olarak, bu ülkelere yapılan ihracat sırasında tahsil edilmektedir. Bu durumlarda, KDV, KKDF'ye yapılan kesinti ve anti-damping vergisinden muafiyet sağlanmaktadır. İthalatın AB ülkelerinden yapıp nihai ürünlerin AB ülkelere, Serbest Ticaret Anlaşması imzaladığımız ülkelere, Pan Avrupa Menşe Kümülyasyonuna veya Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülyasyonuna taraf olan ülkelere ihraç edilmesi halinde sadece KDV ve vadeli ithalatlarda alınan KKDF kesintisi avantajı sağlanmış olacaktır” (Altunyıldız ve Başer, 1999).

1.3.Dahilde İşleme Rejimi İşleyişi

1.3.1 Dahilde İşleme Müracaatı

Dahilde İşleme Rejiminden faydalanabilmek için Dahilde İşleme İzni Belgesi veya Dahilde İşleme İzni sahibi olunması gerekir. Dahilde İşleme İzni Belgesi Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğünden, Dahilde İşleme İzni de ilgili Gümrük idarelerinden alınır.

Türkiye Gümrük bölgesinde (Serbest bölgeler hariç) yerleşik firmalar ve ticari nitelikte olmayan dahilde işleme amaçlı ithalat için Türkiye Gümrük Bölgesi dışında yerleşik kişilere DİİB ve Dİİ verilir.

Dahilde İşleme İzni Belgesi ve Dahilde İşleme İzni müracaat işlemlerinde gerekli evraklar; Dilekçe, Dahilde İşleme İzni Talep Formu, Ticaret Sicil Gazetesi aslı veya tasdikli örneği, İmza Sirküleri, Firmaya ait vergi numarası belgesi, Elektronik imza sahibi kişinin yetki belgesi, İhracatçı Birliği üyesi olduğuna dair belge, Gümrükçe Onaylanmış Kişi Statü Belgesi, Yan Sanayici kullanılması halinde imza sirküleri ve gerçekleştirilen protokoller, İhracat edilecek mamulün üretimi ile ilgili Kapasite Raporu, Hammadde Sarfiyat Tablosudur.

Firmaların daha önceki başvurularına istinaden geçerliliğini koruyan belgeler tekrardan istenilmez. Projenin kapsamına göre ek belge ve bilgi istenmesine Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca karar verilir (www.gtb.gov.tr).

Eşyanın görünüş ve satış kalitesinin iyileştirilmesi, montajı, onarımı, ambalajlanması, fiziksel boyutunun değiştirilmesi vb. şekilde işlemlere tabi olarak dahilde işleme rejimi gerçekleştirilir.

DİR kapsamında ithal eşyasının işlem gören ürünlerin üretiminde kullanıldığı tespit edilebilir olmalıdır. İşleme faaliyetleri katma değer yaratıp kapasite kullanımını arttırmalıdır. İşlem gören ürün rekabet gücü kazandırırken ihraç

potansiyelini arttıran bir niteliği olmalıdır. Türkiye Gümrük Bölgesi'nde bulunan yerleşik üreticinin ekonomik çıkarları olumsuz yönde etkilenmemelidir.

“Dahilde işleme izin belgesi / dahilde işleme izni verilmesine karar verildiğinde; düzenlenecek belgede ithal eşyası ve işlem görmüş ürünün (asıl ve ikincil işlem görmüş ürünler) asgari 8 (sekiz) ' li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, adı, verimlilik oranına göre belirlenen miktarı, değeri, belge/izin süresi, döviz kullanım oranı ve varsa yan sanayici belirtilerek dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni verilir veya talep reddedilir” (Bıyıkçı,2010:46).

İthal ve ihracı ön görülen ürünlerin kapasite raporunda yer alıp almadığı, proje formunda belirtilen ihracı ve ithali ön görülen ürünlerin GTİP (8-12'li baz da) uyumu, hammadde sarfiyat tablosu ihraç edilecek mamulün, kapasite raporunda belirtilen miktarı aşp aşmadığı, hammadde sarfiyat tablosunda belirtilen fire raporu, İhracatçılar Birlikleri Genel Sekreterliği'nce döviz kullanımı oranının %80'i aşp aşmadığı, değişmemiş eşyanın ihracat taahhüdünün %1'i aşp aşmadığı, işletme malzemesinin ihraç taahhüdünün %2'yi aşp aşmadığı kontrol edilir.

1.3.2. Dahilde İşleme Rejimine İlişkin İşlemlerin Bilgisayar Veri İşleme Yoluyla Yapılışı

DİR Otomasyon Projesi, DİİB'i düzenlenme aşamasından taahhüt hesaplarının kapatılmasına geçen bu sürecin hazırlanan web tabanlı program ile internet üzerinden gerçekleştirilmesini sağlayan 2006 yılı itibariyle uygulamaya konulan bir projedir. Proje kapsamında e-devlet uygulamalarına katkı sağlanır.

Dahilde işleme rejimine ait tüm işlemler elektronik ortamda yer ve mekan sıkıntısı olmadan gerçekleştirilerek takip edilebilmektedir. İhracatçı firmalar belge bazında gerçekleştirdikleri işlemlerin hangi aşamada olduğu kontrollerini sağlar.

Proje kapsamında İthalat ve İhracat eşyasının tanımını sağlayan Satır Kodu uygulaması belge üzerine eklenmiştir. Satır Kodu uygulaması ile işlemlerin madde

bazında kontrollerine ve belgenin otomatik olarak kapatılmasına olanak sağlanmıştır (Bağrıaçık, Korkmaz, 2007: 68).

Dahilde İşleme Rejimi Programını kullanmak isteyen ihracatçı firma, Ekonomi Bakanlığı İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri, kamu kurumu ya da kuruluşlarının kullanıcıları Ekonomi Bakanlığı e-imza uygulamalarından yetkilendirme başvurusunda bulunup onay alarak işlemleri gerçekleştirir.

DİR Otomasyon Projesinde Elektronik imza sahibi olarak Ekonomi Bakanlığının internet sitesinden projeye dahil olma talebi oluşturulur. DİİB için istenilen bilgi ve belgeleri üyesi olunan İhracatçılar Birliğine sunulur. Elektronik ortamda Ekonomi Bakanlığına yapılan DİİB müracaatı yapılır. Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü elektronik ortamda yapılan başvuruları değerlendirerek maksimum 12 ay süreli olarak DİİB'ni verir.

Bilgisayarlı Gümrük etkinlikleri kapsamında DİİB'nin elektronik ortamdaki kayıtları esas alınarak ithalat ihracat işlemleri gerçekleştirilmektedir. DİR Otomasyon Projesiyle iş akış hızı artarken etkin zaman kullanımı sağlanmaktadır. Gümrük memurlarınca yapılan GTİP (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) miktar/değer kontrolleri sistem üzerinden sağlanır. Belge müracaat, revize kapatma işlemleri hızlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

1.3.3.Dahilde İşleme Belgesinin Süresi

Dahilde İşleme İzni Belgesi süresi 12 aydır. Proje kapsamına göre süre belirlenebilir. Sürenin başlangıcı Dahilde İşleme İzin Belgesi tarihidir. Süre sonu, belge süresi sonu belge süresi bitiminin rastladığı ayın son günüdür.

Firmalar ek süreleri alabilmek için EBİGM'ye müracaat ederler. DİİB'e sahip firmalara ek süre, belge kapsamındaki performansı ile üretim veya ihracat işlemlerini ihmalleri ve kusurları olmaksızın gerçekleştiremediğinde verilebilmektedir. Doğal

afetler, ekonomik krizler, lokavt, grev, devlet tarafından oluşturulan yasaklar gibi durumlarda firma ihmal ve kusuru olmayan hallerdendir. Bakanlığın haklı sebep veya mücbir sebebe ilişkin verileceği ilave süreler belge üzerinde kayıtlı süre sonundan başlayarak verilir ve belgeye kaydedilir.

DİİB süresi uzatımları için gerçekleştirilen başvurulara istinaden belge kapsamı ilk İthalatın yapıldığı tarih esas alınarak 3 ay uzatılabilir. DİR kapsamında ithalat yapılmamışsa süre uzatımına gidilmez. DİİB kapsamında gerçekleştirilen ihracatın taahhüt edilen ihracata oranı en az 1/4 olması durumunda belge orijinal süresinin yarısı kadar ek süre verilebilir. Bu durumda verilen ek süre 6 ayı geçemez (Çalan,2011:120).

1.4.Dahilde İşleme Rejimi Tedbirleri

Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında ithalat vergilerinin tahsilatındaki farklı uygulamalar doğrultusunda iki ayrı tedbir uygulanmaktadır. İthalat sırasında alınması gereken vergilerin teminata bağlanıp ihracat gerçekleştirildikten sonra teminat iadesini esas alan Şartlı Muafiyet Sistemi ve ithalat sırasında ödenen vergilerin ihracat gerçekleştirildikten sonrasında iadesi şeklinde uygulanan Geri Ödeme Sistemi'nden oluşmaktadır.

DİR kapsamında hazırlanan gümrüğe sunulan beyannamelerde 37 nolu hanede belirtilen kullanılan Rejim Kodlarına istinaden rejim uygulanış şekli hakkında bilgi sağlar.

“4100: Daha önce bir ekonomik etkili rejime tabi olmamış eşyanın dahilde işleme rejimi geri ödeme sistemi kapsamında serbest dolaşıma girişi ve eş zamanlı olarak yurt içi kullanımını ifade eden rejim kodudur.

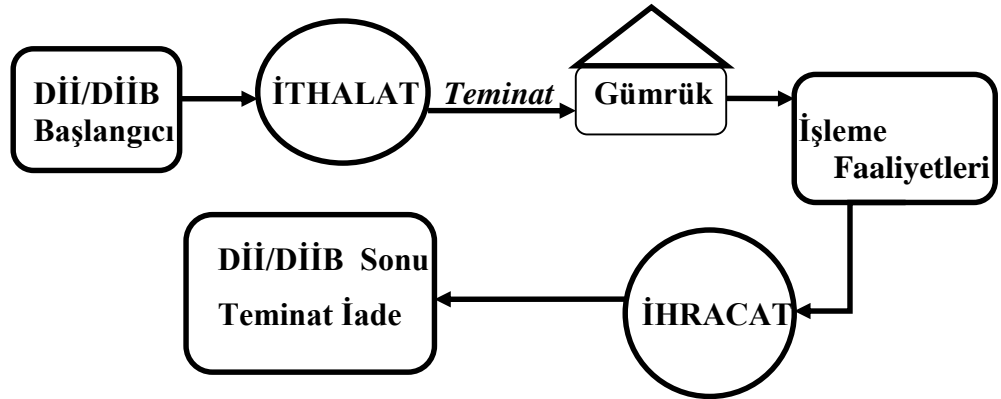
5100: Başkaca ekonomik etkili rejimi uygulanmadan ilk defa dahilde işleme rejimi şartlı muafiyet sistemine tabi tutulmasını ifade etmektedir.

5171: *Gümrük idaresince eşya konulmasına izin verilen yerler dahil olmak üzere gümrük antrepo rejimine tabi tutulan serbest dolaşımda bulunmayan eşyanın dahilde işleme rejimi şartlı muafiyet sistemine tabi tutulmasıdır'' (www.risk.gtb.gov.tr).*

1.4.1.Şartlı Muafiyet Sistemi

Türkiye Gümrük Bölgesi'nde (serbest bölgeler hariç) yerleşik firmalarca, *“Dahilde İşleme İzni Belgesi/Dahilde İşleme İzni kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan ve serbest dolaşımda bulunmayan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya, ambalaj ve işletme malzemesinin, ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın, vergisi teminata bağlanmak suretiyle bedelli veya bedelsiz ithal edilmesi ve ihracat taahhüdünün gerçekleşmesiyle, alınan teminatın iade edilmesi olarak tanımlanmaktadır” (T.C Resmi Gazete,2006:26382).*

Şekil 1.2: Şartlı Muafiyet Sisteminin İşleyişi

Kaynak: Şartlı Muafiyet Tanımına göre hazırlanmıştır.

İhracat taahhüdü karşılığında ithal edilecek girdilerle alakalı olarak ortaya çıkan vergiler gümrük idarelerine hesaplanan vergi tutarınca teminat yatırmak şartıyla askıya alınmaktadır. İhracat taahhütleri gerçekleştirildiğinde teminat iadeleri sağlanmaktadır. Şartlı muafiyet sistemi uygulamalarında eşyalar serbest dolaşım içinde değildir. Ticaret politikası önlemlerine tabi olmazlar.

İthalatla ilgili vergi muafiyetinden yararlanmak, ancak ihracat taahhüdünün yerine getirilmesi gerçekleşir. Vergilerin iadesi ancak taahhüt edilen ihracatın gerçekleştirilmesiyle olur.

Eğer firmalar taahhüt ettikleri ihracatı, koşullara uygun bir şekilde gerçekleştiremezlerse, teminat karşılığında askıya alınmış olan vergiler cezalarla birlikte kendilerinden geri tahsil edilmektedir. Bu sebeple burada alınan teminatın amacı, devletin olası vergi kaybını garantiye almaktır (Atan,1996:161).

Şartlı Muafiyet sisteminde ithalat sonrası işlenerek ihracatı sağlanan ürünler, yurt içindeki eşdeğer eşyalar kullanılarak ve yurtiçi alım işlemleri yapılarak gerçekleştirilebilir.

1.4.1.1.Eşdeğer Eşya Kullanımı

‘‘Dahilde İşleme İzin belgesi kapsamında işlem görmüş ürünün elde edilmesi için ithal eşyasının yerine eşdeğer eşya olarak, asgari 8 (sekiz) ’li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, ticari kalite ve teknik özellikleri itibariyle aynı kalite ve nitelikleri taşıyan serbest dolaşımdaki eşya kullanılabilir. DİİB kapsamında önceden ihracat sonradan ithalat sağlanır’’(T.C Resmi Gazete, 2006:26382).

Eşdeğer eşya kullanım talebi izin başvurusunda belirtilmesi gerekmektedir. Eşdeğer eşya ile ithal eşyasının aynı özellikte olması ve kontrollerinin sağlanabilmesi gerekir.

Eşdeğer eşya kullanımı ile ihraç edilecek eşyalarda yerli ürünün kullanımının teşviki sağlanır. Eşdeğer eşyadan elde edilen işlem görmüş ürünlerin ihracatından sonra kullanılan oran kadar ithal edilen eşya belge sahibi firma tarafından istediği şekilde değerlendirilir.

Eşdeğer Eşya Kullanımı doğrultusunda ihracattan sonra ithalat yapıldığı gibi ithal eşyası ile serbest dolaşımdaki eşya aynı anda kullanılarak işlem görmüş ürünler

elde edilebilir. Eşdeğer eşyadan elde edilen işlem görmüş ürünün ihracı halinde DİİB süresi bitimine kadar ithalat gerçekleştirilebilir. İhracı gerçekleştirilmeyen ithal eşyasının ithal edilmiş hali ya da işlem görmüş hali firmaların stoklarında bulundurma zorunluluğu vardır. Kullanılan eş değer eşya kadar eşya ithalinin sağlanması finansman maliyetleri ve ülke içi mal miktarı üzerinde dengeyi sağlar.

Serbest dolaşımdaki eşdeğer eşyanın kullanımında Gümrük Vergisi ve Katma Değer Vergisi ödenmiş olduğundan ihrac edilecek ürünün satış fiyatına yansımaktadır. İhracat vergisine tabi eşdeğer eşyadan elde edilen işlem görmüş ürün önceden ihracatın gerçekleştirilmesi durumunda, ihracat vergisi kadar teminat alınır. İthalat gerçekleştiğinde teminat iadesi yapılır.

İhracat Genel Müdürlüğü eşdeğer eşya kullanımı konusunda yasaklamalar ve kısıtlamalar getirebilir.

1.4.1.2 Yurtiçi Alımlar

“Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İşlem görmüş ürünlerin üretiminde gerekli olan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul, ambalaj ve işletme malzemelerinin ithali yerine yurt içinden temin edilmesini sağlayan bir sistemdir. Yurt içi alımların belge süresi içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir”(T.C Resmi Gazete,2005:25709).

Yurt içinden temin edilen eşya ithal eşyası gibi kullanılır. Eşyanın işleme faaliyeti sonrası elde edilen ikincil işlem görmüş ürünün ihracı zorunlu değildir. Yurt içi alımlarıyla gerçekleştirilen işlem görmüş ürün belge süresi içerisinde ihrac edilmediğinde para cezası uygulanmaz.

Yurtiçi alımı yapıldıktan sonra fatura kayıtlarının 3 gün içerisinde belge sahibi firma tarafından Ekonomi Bakanlığı web sayfasından elektronik ortamdaki belirtilmesi gerekir aksi takdirde bir yıl süreyle indirimli teminat uygulanmaz.

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında gerçekleştirilen yurtiçi alımlar tecil-terkin yoluyla ve Şeker Fabrikaları ile Toprak Mahsulleri Ofisinden yapılan alımlarla sağlanır.

Tecil-terkin uygulaması ile DİR kapsamında ihraç edilecek eşyaların üretiminde kullanılan ham ve yardımcı maddelerin yurt içinden temin edilmesi durumunda DİİB geçerlilik süresi içinde vergi istisnası uygulanmasıdır. Tecil-terkin sisteminden yararlanmak isteyenler DİİB' lerini ibraz ederek ve gerekli şartları sağlayarak hesaplanan verginin tahsil edilmemesini sağlar. Tecil-terkin sistemiyle yurtiçi üreticilere kolaylık sağlıyor olsa da uygulamada ithalat tercih edilmektedir.

DİR kapsamında şeker ve hububatı girdi olarak kullanan imalatçılara dünya fiyatlarından girdi temin edilmesinin sağlanması ve bu kurumların stoklarını azaltılması için TMO ve Şeker fabrikalarından yurtiçi alım imkanı sağlanmaktadır. Ülke kaynaklarından dünya piyasa fiyatları dikkate alınarak gerçekleşen alımlar ihracatın teşvikini ve rekabet edebilirliğin kolaylaşmasını sağlar.

DİİB/Dİİ süresi sona ermiş olsa da belge kapsamında Toprak Mahsulleri Ofisi ve TC Şeker Kurumunca yurt içi alımlar yapılabilir. Yurtiçi alım imkanı olamazsa belgeye 6 ay ek süre verilip ithalat yapılması sağlanmaktadır. İhracat işleminde hububat veya şeker belge süresi sona ermiş olsa da belirlenen şeker fabrikalarından temini sağlanabilir. Tarım ürünleri ile ilgili rejim hak sahibine kolaylıklar sağlanmasının esasında ürün hasılat dönemleri ile belge sürelerinin denk gelmemesi durumu telafisi esnek uygulamalarla sağlanmaya çalışılmaktadır. TMO ve TCŞK'dan yurtiçi alımlarda döviz kullanım oranı uygulaması ve ikincil işlem görmüş ürüne ilişkin hükümler uygulanmaz.

Toprak Mahsulleri Ofisleri ve Şeker Fabrikaları özelleşme kapsamında olan kurumlar arasındadır. İhracatçıların Dünya piyasa fiyatlarından ürün temin etme kolaylığı azalır. Yurtiçi üretim ve ihracatta yaşanacak olumsuz etkiyi sağlanan esneklikler ve muafiyetler telafi edememektedir.

1.4.1.3. Teminat ve İndirimli Teminat Uygulaması

Şartlı Muafiyet kapsamında gerçekleşen ithalatlarda oluşan vergiler için teminat uygulanması ve tahsilat yapılması 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanunu esas alınarak uygulanılır.

Teminat tutarı Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü tarafından DİR kapsamında gerçekleştirilen ithalattan doğan verginin 2 katına kadar artırılabilir. Teminatlar Rejim Kapsamında gerçekleşen vergiler tutarının 1/5'i oranında artırılarak verilmektedir.

Dahilde İşleme Rejimi Şartlı Muafiyet kapsamında indirimli teminat uygulaması sermaye yapısı güçlü büyük ölçekli firmalara kolaylıklar getirmektedir.

Onaylanmış Kişi Statü belgesi sahibi firmaların DİİB/Dİİ kapsamında yapacakları ithalattan doğan verginin, A sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmalar %1, B sınıfın onaylanmış kişi statü belgesi %5, C sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi olanlar %10'u kadar teminat yatırmak zorundadırlar.

TC Şeker Kurumunca tespit edilen Şeker fabrikaları şeker alımlarında belge sahibi firmalar indirimli teminattan faydalanırlar.

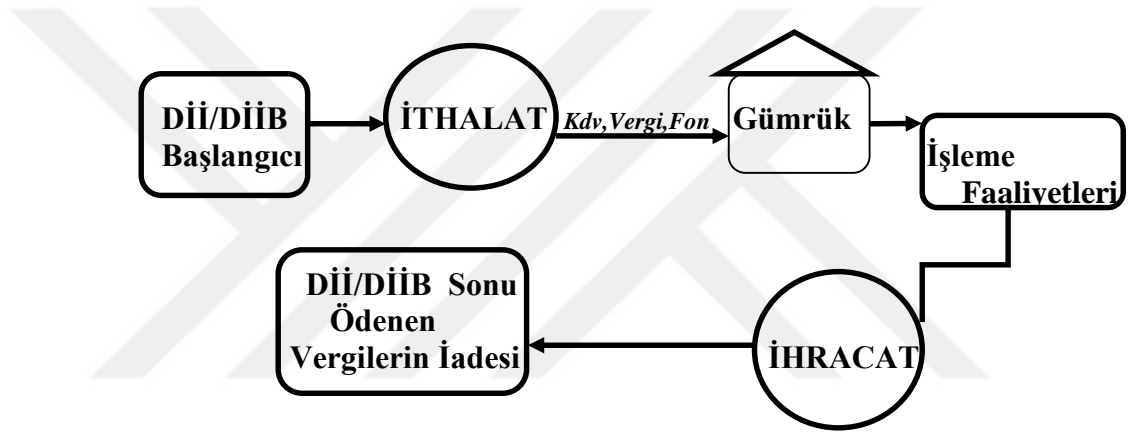
Dış ticaret sermaye şirketleri ile sektörel dış ticaret şirketlerinin DİİB/Dİİ müracaat öncesi dönemde gerçekleştirilen ihracat için gerçekleştirilen ithalatta doğan verginin %10'u kadar teminat yatırılması gerekmektedir.

“Son üç takvim dönemi ihracat tutarı her yıl için 5(beş) Milyon ABD Dolarını geçen veya son beş yıllık dönem için her yıl için 1(bir) Milyon ABD Dolarını geçen ihracatçılar ithalattan doğan verginin % 10'u teminat olarak yatırmak zorundadır” (Dönmez,2013:37).

1.4.2.Geri Ödeme Sistemi

“Dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında serbest dolaşıma giren hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya, ambalaj ve işletme malzemesinden elde edilen işlem görmüş ürününün ihracı halinde, ithalat esnasında alınan vergilerin geri ödenmesidir. İşletme malzemelerine ait katma değer vergisi ve özel tüketim vergilerinde iade olmaz” (T.C Resmi Gazete,2005:25709).

Şekil 1.3: Geri Ödeme Sisteminin İşleyişi

Kaynak: Geri Ödeme Sistemi tanımına göre hazırlanmıştır.

Geri Ödeme Sisteminden faydalanabilmek için DİİB/Dİİ sahibi olunması veya ithalat gerçekleşikten 6 (altı) ay içerisinde izin /belge başvurusunun yapılması gerekir. Geri Ödeme Sisteminden faydalanılmak istendiğinin beyannamede belirtilmesi gerekir.

Geri ödeme sisteminde belge/izin kapsamı ihracatın gerçekleştirilmesinden itibaren ithalat sırasında ödenen vergilerin iadesi için gümrük idaresine üç ay içerisinde başvurulması gerekmektedir. Gümrük vergileri tebliği tarihinden itibaren bir yıl içerisinde iade olunur (Namlı,2007:51).

ATR dolaşım belgesi, Pan Avrupa Menşe Kümülyasyonu ispat belgeleri ile Avrupa Topluluğuna üye ülkelere ihraç edilecek işlem görmüş ürünün elde

edilmesinde gerçekleştirilen ithalat sırasındaki vergilerin teminata bağlanması suretiyle izin verilmektedir.

Geri ödeme sisteminden ;

- İthalatı miktar kısıtlamalarına tabi olan,

-Tercihli tarife yada özel bir şartlı muafiyet düzenlemesinden kotalar dahilinde yararlanabilen,

-Tarım politikası veya işlenmiş tarım ürünleriyle ilgili özel düzenlemeler çerçevesinde ithalat vergilerine tabi olan,

-İthal eşyasını serbest dolaşıma giriş beyanının kabulü sırasında işlem görmüş ürünlerden parasal ihracat iadesine tabi olan eşya ,

-Üçüncü ülke menşeli eşya kullanılarak elde edilen işlem görmüş ürünün ATR dolaşım belgesi, Menşe İspat belgesi eşliğinde AB'ye üye ülkelere, Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmış ülkelere, Pan Avrupa ve Pan Akdeniz Menşe Kümülyasyonuna taraf ülkelere ve serbest dolaşımda bulunan eşyadan üretilen işlem görmüş ürünün serbest bölgelere ihraç edilmesi halinde bu ihracat faydalanamaz.

1.5. Dahilde İşleme Rejimi Sözlü Beyan

“Dahilde İşleme Rejimi kapsamında sözlü beyan formu ile beyan edilen ve ilgili Deniz Ticaret Odası tarafından Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüklerine verilecek toplu teminat kapsamında yer alan seyrüsefer halinde bulunan gemilere ait parçaların (can salı, yangın tüpü vb.) Türkiye Gümrük Bölgesinde tamir ve bakım işlemine tabi tutulacak olması durumunda işlemler;

Nöbetçi Gümrük Muhafaza İdare Amirine sunulur. Nöbetçi İdare Amiri tarafından, başvuruda bulunan firmanın Deniz Ticaret Odası tarafından verilen toplu teminattan yararlanabilecek firma olduğunun tespiti sonrasında, sözlü beyan formu

muhafaza memuruna havale edilir. Havale edilen sözlü beyan formunun kaydedilmesi ve gerekli kontrollerin sağlanarak eşyanın çıkışına izin verilir.

Yükümlüden ayrıca dahilde işleme izni talebi ve teminat talebi olmaz. İşlemler sözlü beyan formu üzerinde gerçekleşir ve ilgili Deniz Ticaret odası tarafından verilecek toplu teminat kapsamında değerlendirilir.

Yükümlü tarafından geçici ithalat aşamasında sözlü beyan formunun ekine gemi kaptanı tarafından ve eşyayı teslim alan tarafından imzalanan Gemi Teslim Belgesi ve eşyanın tespitine olanak sağlayacak fotoğraflar eklenmektedir.

Sözlü Beyan formunun havale edildiği Gümrük Muhafaza Memuru Gümrük Yönetmeliğinin 172 mad. Uyarınca sözlü beyan formunda olması gerekenleri belirtir. Geçici ithal edilecek eşyanın tespitine olanak sağlayan kontrolleri gerçekleştirir.

Sözlü beyan formuyla ülkeye giriş işlemlerine izin verilen eşyaya ilişkin sözlü beyan formu ve eklerinin bir örneği Gümrük Muhafaza Memuru tarafından Gümrük Müdürlüğünün ilgili servisine eşyanın çıkışını takip eden iş günü içerisinde gönderilir.

Geçici ithal edilen eşyanın tamir ve bakım işlemleri sonrasında yeniden ihraç işlemlerinde yükümlü tarafından sözlü beyan formu Nöbetçi Gümrük Muhafaza İdare amirine sunulur. Sözlü beyan formu muhafaza memuruna havale edilir. İhracat için düzenlenen sözlü beyan formuna eşyaya ilişkin fotoğraflar eklenir. Gerekli kontroller sağlanarak geçici ithal edilen eşya ile yeniden ihraç edilen eşyanın aynı eşya olduğuna ilişkin tespit yapılır.

Gümrük Müdürlüğünün ilgili servisi tarafından sözlü beyan formu ve ekleri üzerinde gerekli kontroller yapılmak suretiyle sözlü beyan formu üzerinden takip edilen dahilde işleme izni kapatılır''(T.C Resmi Gazete, 2014: 4120850001/010.06.02).

1.6. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İthalat ve İhracat İşlemleri

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında ithalat beyannamesi ve dahilde işleme belge/izin'i gümrük idarelerine ibraz edilir. Rejimden faydalanılacağı beyannamede belirtilir. Eşyanın değerini gösteren fatura, kıymet bildirim formu, nakliye belgeleri beyan sırasında sunulur. Beyannamenin tescili ile gümrük yükümlülüğü başlar. Şartlı Muafiyet Sistemi uygulanırken hesaplanan teminatın gümrük idaresine ödenmesi ile ithalat gerçekleşir. Geri Ödeme Sisteminden faydalanılması durumunda rejim kapsamında gerçekleştirilen ithalat için vergilerin ödenmesi gerekmektedir.

Dahilde İşleme rejimi kapsamında işlem görmüş ürünlerin belge /izin süresi içinde Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihraç edilmesi ile ihracat taahhüdü gerçekleştirilir. İhracatı gerçekleştirilmesi ile rejim kapsamında alınan teminatlar veya vergiler iade edilir. İhracatı gerçekleştirilmeyen ithal eşyasına ilişkin tahsil edilmeyen vergilerin tahsilatı gerçekleştirilir.

“Serbest bölgelere yapılan ihracatın belge/izin süresi bitiminden itibaren 3 (üç) ay içerisinde serbest bölgelerden başka bir ülkeye satışı veya belge kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine ithalatının yapılması DİİB ihracat taahhüdüne sayılır”(T.C Resmi Gazete,2005:25709).

Serbest bölgelerde bulunan ihracata konu olan eşya makine teçhizat olarak tesislerin yapılması, taşıtlara kumanya sağlaması ve gümrüksüz satış mağazalarına satış gerçekleştirilerek ihracat taahhüdünün kapatılmasını sağlar.

Yurtiçi alımlarda fatura kayıtlarının belirlenen sürede ibrazı gerçekleştirilmediğinde indirimli teminat uygulamasından faydalanamaz.

1.7.Dahilde İşleme Rejimi ve Dış Ticaret Vergileri

Gümrük birliği ülkeleri arasında gümrük vergileri kaldırılarak oluşturulan iç pazarda üçüncü ülkelere karşı korunmak ve haksız rekabet yaratmamak için ortak

gümrük tarifeleri uygulanır. Gümrük Birliği ile uygulanan Ortak Gümrük Tarifesi uygulamasıyla üçüncü ülkelere uygulanan Gümrük Vergisi %18'den, %5'e çekilmiştir.

Gümrük vergisinin tarhı, tebliği, ödenmesi ve vergi kaybında uygulanacak cezalar, muafiyetler, istisnalar hallerinde yapılması gerekenlerin usul hükümlerine göre hazırlanan Gümrük Tarife Cetveli eşyanın sistematik tasnifinin yapılmasını sağlar.

Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında hazırlanan gümrük beyannamesinin 47 no'lu hanede vergilerin hesaplanması alanında Dış Ticaret Vergileri; Gümrük Vergisi, KDV, KKDF, ÖTV, Damga Vergisi esas alınarak hesaplamalar yapılır.

1.7.1.Gümrük Vergisi

Gümrük vergisi matrah ve vergi oranı bilgileri esas alınarak hesaplanır. Tarife, kıymet, menşe bilgileri belirleyicilik sağlar. Gümrük Tarife Cetvelinde tanımlanan eşyaya ilişkin 12 rakamlı Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) numarası verilir. Tarife cetvelinde eşyaların sınıflandırılmasında ve bunlara karşılık gelen gümrük vergileri İthalat Rejim Kararı ile belirlenir. Gümrük kıymeti fiilen ödenen ve ödenecek fiyatı yani satış bedelini ifade eder. Eşyanın gümrük vergisine tabi olan kıymeti Türk lirası olarak alınması zorunludur. Eşyanın Menşesi Gümrük vergilerinin hesaplanması ve ticaret politikası önlemlerinin uygulanmasında önem arz eder.

Eşyanın Menşei üretildiği ülkeyi ifade etmektedir. Rejim kapsamında hazırlanan gümrük beyannamesinin 34 no'lu Menşe Kodu hanesinde eşyanın menşei hakkında bilgi sunulur. Menşe kümülasyonları sağlanarak ülkelerin ekonomik çıkarları korunmak istenir. Menşe kümülasyonlarıyla ülkeler arası ticaretin artırılması amacıyla taraf olan ülkelerle tercihli anlaşmalar sağlanmaktadır. Eşyanın Menşei gümrük vergilerinin hesaplanmasında önem arz etmektedir. Pan Avrupa Menşe Kümülyasyonu AB, EFTA ve Doğu Avrupa Ülkeleri arasında imzalanan ticaret anlaşmalarıyla serbest ticaret alanları tesis edilmektedir. Menşe kümülasyonuna üye

lkelerce üretilen ürünlere ticaret engelleri uygulanmadan işlemlere tabi tutulup diğer ülkelere ihracat gerçekleştirilir.

Gümrük vergisi oranı eşyanın niteliğine göre değişmektedir. Gümrük vergisi yükümlülüğün doğduğu tarihte yrrllkte bulunan gümrük tarifesine göre hesaplanır. Gümrük vergisi, gümrüğe belirli bir rejime tabi tutulmak için sunulan eyadan ilgili rejim hükümlerince Gümrük Tarife Cetvellerinde belirtilen oranlar dahilinde alınan bütün vergi ve resimlerdir. Gümrük vergisi matrahını ithal edilen CIF fiyatı oluşturur. Nakliye ve sigorta giderlerini de kapsar.

Gümrük vergisi oranları İthalat Rejimi Kararına göre tarife ve pozisyonuna uygun oranlardan oluşur. Ekonomik koşullar, malların özel durumlarına farklılık gösterir ve zamanla değişebilir. Gümrük vergileri Advalorem (kıymet üzerinden), Spesifik (miktar üzerinden), Karma Şekilde tahsil edilebilir.

DİR kapsamında ithalattan doğan vergiler 6183 Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanunda belirtilen esaslar doğrultusunda teminata tabidir. Gümrük İdarelerince gümrük borcunun ödenmesini sağlamak üzere alınır ve gümrük yükümlüğü sona erdiğinde iade edilirler. Teminatlar ithalatta alınması gereken vergi üzerinden, yurtiçi alımlarda ise mstearlıka belirlenen oranlar üzerinden alınır.

2016 yılında 84.926 Milyon TL tahsil edilen Gümrük Vergisinin payı genel vergilerdeki payı %18.5'dir. 2017 yılında belirlenen rakam 116.161 Milyon TL ve geneldeki payı %21,7dir (www.risk.gtb.gov.tr).

1.7.2.Katma Değer Vergisi

DİR kapsamında gerçekleşen ithalatta oluşan Katma Değer Vergisi teminat karşılığı erteleyerek ihraç edilecek malların girdi maliyetlerini azaltır. DİİB geçerlilik süresi içerisinde yurtiçi alımlarda bulunan tüketicilerin korunması ve haksız rekabet unsuru yaratılmaması için DİİB süresi içerisinde tecil-terkin uygulaması ile vergi istisnası uygulanır.

“Gümrük Vergisine tabi olan bedel üzerinden matrahı belirlenir. Eyanın gümrük vergisinden muaf olması ve değer esasına göre alınmaması halinde Katma

değer vergisi matrahını; Sigorta Değeri ve taşıma bedeli dahil CIF değeri üzerinden hesaplanır. CIF değeri bilinmiyorsa gümrük yönetimince saptanacak değer katma değer vergisinin matrahını oluşturur. İthalat sırasında ödenen her türlü vergi, resim, harçlar matraha eklenir. Fiili ithalata kadar yapılan ödemeler ile mal bedeli üzerinden hesaplanan fiyat farkı, kur farkı gibi ödemelerde Katma değer vergisinin matrahına eklenir'' (T.C Resmi Gazete,1984:18563).

1.7.3.ÖTV

Dahilde işleme rejimine tabi olan eşyaların ithali ÖTV'den istisna edilmiştir. Gümrük Vergisi ve Katma Değer Vergisi dışında ithalat esnasında alınan vergileri içerir. Akaryakıt ürünleri, Motorlu Taşıtlar, Alkollü ve Alkolsüz İçkiler, Tütün ve Tütün Mamulleri, Elektronik Ürünler gibi lüks tüketim malları olarak nitelendirilen eşyalardan alınacak vergileri kapsar.

Benzin, mazot, gazyağı ve LPG ile bunların türevleri olan akaryakıt ürünlerinin DİR kapsamı ithalinde ÖTV istisnası uygulanmaz. Yurtiçi teslimler ve teslim sayılan hallerde vergiyi doğuran durum gerçekleşmektedir. DİR de ithali aşamasında verginin konusunu oluşturmadığından istisna kapsamında değildir.

1.7.4.KKDF

Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu, TC Merkez Bankası tarafından yatırımların yönlendirilmesi ve kredi maliyetlerinin düşürülmesi için Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan kararname ile belirlenmiştir.

Vadeli ithalat işlemlerinde ithalat tutarı üzerinden hesaplanmaktadır. KKDF'nun matrahını eşyanın maliyet bedeli karşılığı kredi tutarı oluşturmaktadır. Kabul Kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekline yapılan ithalatta gümrük yükümlülüğünün doğmasından önce KKDF kesintisi yapılır. Bu oran % 3 olarak belirlenmiştir. İhracatın finansmanın sağlanması için kullanılan krediler ve DİR kapsamında gerçekleşen ithalatta oran % 0'dır.

“İthalat gerçekleşmeden ödeme yapılmasını gerektiren peşin, akreditifli ve vesaik mukabili ödeme şekilleri KKDF kesintisine tabi olmaz” (T.C. Resmi Gazete,1989:20264).

1.7.5.Damga Vergisi

Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği de yer alan Gümrük idarelerine verilen beyannameler için 2018 yılı için 78,50 TL tutarında maktu verginin alınması öngörülmüştür. DİİB’ ne istinaden gerçekleştirilen ithalatlarda teminat karşılığı muafiyet sağlanmaktadır.

Taahhütnameler, Taşıma Senedi, Konşimentolar, Deniz Ödücü Senedi, Menşe ve Mahreç Şahadetnameleri, Tasdikli Manifesto Nüshaları, Ordinolar, Gümrük İdarelerine verilen Özet Beyan Formları, Gümrük idarelerine verilen Beyannameler damga vergisine tabidir.

Gümrük beyannamesi yerine kullanılan ancak gümrük idarelerine verilen ve beyanname mahiyetinde olmayan Elçilik Mektubu, Kurye Mektubu, ATA Karnesi, Kumanya Listesi, Özel Fatura, CPD Karnesi, Sözlü Beyan Formu gibi belgeler Damga vergisine tabi tutulmamaktadır.

1.7.6.Telafi Edici Vergiler

“Dahilde işleme rejimi kapsamı şartlı muafiyet sistemi çerçevesindeki DİİB/Dİİ kapsamında A.TR dolaşım belgesi eşliğinde Avrupa Topluluğuna üye ülkelere veya menşe ispat belgeleri eşliğinde Avrupa Topluluğuna üye ülkelere, Pan-Avrupa Menşe Kümülyasyonuna taraf ülkelere, Pan-Avrupa-Akdeniz Menşe Kümülyasyonuna taraf ülkelere veya Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmış bir ülkeye işlem görmüş ürünün ihraç edilmesi sırasında bu ürünün elde edilmesinde kullanılan üçüncü ülke menşeli hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya üzerinden alınan vergilerdir” (T.C Resmi Gazete,2005:25709).

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında gümrük birliği dışındaki ülkelerden gerçekleştirilen ithalat esnasında doğan vergiler teminata bağlanır. Gümrük Birliği dışındaki ülkelerden ithal edilip Türkiye Gümrük bölgesinde işlem gördükten sonra ATR dolaşım belgesiyle Avrupa Birliği ülkelerine ihracatı gerçekleştirilirken ithalat sırasında askıya alınan vergilerin ödenmesi gerekir. Bu durumda ödenen vergilere Telafi Edici Vergiler denir (Şenol,2008:55).

Türkiye ile AB arasında yapılan ticarete üçüncü ülke menşeli girdiler için Gümrük Birliği kapsamında üye ülkeler arasında uygulanan gümrük tarifesi ile üçüncü ülkelere uygulanan ortak gümrük tarifesi arasındaki farkı gidermek üzere alınan vergilerdir.

“Dahilde İşleme Rejimi altında elde edilen Türk menşeli eşyanın anlaşmalara taraf ülkelere ithalinde tercihli tarife uygulamasından yararlanmasının, bunların bünyelerine giren serbest dolaşımında olmayan eşyanın ithalat vergilerinin ödenmesi ve buna ilişkin belgelerin onaylanması koşuluna bağlı olması halinde ithalata ilişkin bir gümrük yükümlülüğü doğacağı hükme bağlanmıştır” (T.C Resmi Gazete,1999:23866).

Tercihli Tarife ülkelerin belirlenmiş koşullar altında belli ülkelere ithal edilen veya belli ülkeler menşeli eşyaya diğer ülkelere uygulanandan daha az ya da hiç

uygulanmayan gümrük vergisidir. Katma değer vergisi, özel tüketim vergisi gibi vergiler tercihli tarife uygulamasının dışında kalır. İşlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan eşyanın vergisin hesaplanmasında firma beyanı esas alınır. Telafi edici verginin ihracat konusu eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesi dışına çıktığı tarihe kadar ödenmesi zorunludur.

İhracata ilişkin gümrük beyannamesinin tescil tarihindeki Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz satış kuru ve ithalat rejimindeki gümrük vergisi oranına göre Telafi Edici Vergiler belirlenir. Telafi Edici Vergi Tahakkuk formu ve makbuzu beyannameye eklenir.

1.8.Dahilde İşleme Rejimi ve Avrupa Birliği

Türkiye ile AB arasında 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararıyla gümrük birliği kurulmuştur. Topluluk Gümrük Kodunun 114 ile 128. Mad. ve Topluluk Gümrük Kodu uygulama yönetmeliğinin 502 ve 522 mad. arasında yer almaktadır.

Gümrük Birliği ile taraflara ticarete mevcut gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarıyla her türlü eş etkili tedbirin kaldırıldığı ve ayrıca birlik dışında kalan ülkelere yönelik olarak da ortak gümrük tarifesinin uygulandığı ekonomik entegrasyondur. AB mevzuatıyla uyumlu Gümrük Kanunu yürürlüğe girmesi ile Ortak Gümrük Tarifesi uygulamaları kolaylaşmıştır. Gümrük Kanunun birliğe uyumlu dış ticaret işlem maliyetlerinin azaltılması, ihracata dayalı sanayide girdiler bazında hızlı bir sirkülasyon sağlanması hedeflenmektedir.

Avrupa komisyonu Topluluk Gümrük Kodunun tamamen değiştirilerek elektronik ortamda işlem yapılmasını sağlayacak Modernize Gümrük Kodu 2008 yılında yayımlanmıştır. Birlik Gümrük Kodu 952/2103 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey tüzüğü olarak oluşturulmuştur. Birlik gümrük kodu 2016 yılı itibariyle yılında yürürlüğe girerek geçerliliğini sürdürmektedir. Birlik Gümrük Kodu Uygulama Yönetmeliğinin 2020’de yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

Modernize Gümrük Koduyla gümrük ve ticaret işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi kural, kağıt ortamındaki beyanname ve işlemler ise istisnai yöntemler haline gelmektedir. Modernize Gümrük Kodu yükümlülerin gümrük kontrollerinin düşük seviyelere indirilip kolaylaştırılmalarından faydalanmasını amaçlar (Gökçeoğlu, 2009:12).

Modernize Gümrük Kodunun yürürlüğe girmesiyle AB'nin gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere uyguladığı otonom tarife uygulamalarını içeren Genelleştirilmiş Tercihler Sistemine uyum, Gümrük Birliği kapsamında tamamlanmıştır.

Türkiye, AB ve ABD arasında müzakere edilen Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı sonucu ortaya çıkacak Ekonomik Blok içerisinde yer almayı hedeflemektedir.

Türkiye, AB arasında 2016 yılı gerçekleşen ihracat 68.344 Milyon ABD Doları, genel ihracattaki payı % 48,0 dır. İthalat rakamları 77.501 Milyon ABD Doları ve Genel İthalattaki payı % 39,0'dır. AB ile dış ticaret dengesi -9.157 dir.2017 yılı gerçekleşen ihracat 73.911 Milyon ABD Doları, genel ihracattaki payı % 47,1 dır. İthalatı 85.210 ve genel ithalattaki payı % 36,4 dır. AB ile dış ticaret dengesinde - 11.298 Milyon ABD Doları ve bir önceki döneme göre değişim % 36,9 şeklindedir.

AB ülkelerinde DİR' de ihracatın payı, genel ihracattaki payı içerisinde Türkiye'ye oranla düşüktür. AB ülkelerinde GB ülkelerinden gerçekleşen ithalat ihracat işlemlerinde DİR kullanılmamakta, KDV tecil-terkin uygulamaları otomatik gerçekleşmekte ve fason üretimden ziyade teknoloji ve sermaye yoğun üretimler gerçekleşmektedir (www.gtb.gov.tr).

DİR, İhracatı yapılacak olan ürünlerin üretimi sırasında kullanılan malların topluluk gümrük bölgesine gümrük vergilerinden muaf olarak, ticaret politikası önlemlerine tabi olmadan gelmesi ve topluluk dışına ihraç edilmesi durumunda

ürünlerin üretimi sırasında kullanılan serbest dolaşımdaki mallara denk gelen gümrük vergilerinin geri ödenmesini sağlar.

Dahilde İşleme İzni Topluluk Gümrük Bölgesinde yaşayan yerleşik kişilere, işlemlerin usulünce yapıldığını gösteren gerekli güvenceyi sağlayan ve özel rejime tabi tutulan eşyaların gümrük borcu veya masraf doğurduğu durumlarda teminat sağlayan kişilere ve eşyalara ilişkin işleme uygulamalarını gerçekleştiren kişilere verilmektedir. Topluluk üreticilerinin temel çıkarlarını olumsuz etkilenmemesi esas alınır.

Üretim ve taşıma maliyetleri dikkate alınarak topluluk veya topluluk dışı ülke menşeli malların kullanımının nihai ürün üretim maliyetleri üzerine etkisi, topluluktaki malları bulunabilirliği, topluluk malları ile üçüncü ülke malları arasındaki kalite farklılıkları ve teknik farklılıklar, kullanılan işleme yöntemiyle ortaya çıkacak avantaj ve dezavantajların kanıtlanması neticesinde DİR' den faydalanma koşulları standardize edilmektedir (Altunyıldız, Başer,1999:20).

Topluluk gümrük bölgesinde bulunan hammadde ve ara malının yeterli düzeyde üretilmediği, üretilen ve nihai ürünlerin hammadde ve ara malı fiyatlarının yüksek olması DİR müracaatında bulunan tarafından araştırılarak ilgili kurumları bilgilendirmesi gerekir.

AB'de Dahilde İşleme Rejimi başvurusu faaliyet gösterilen Gümrük idarelerine yapılır. Gümrük İdarelerince işlem görmüş eşyanın ihracı gümrükçe onaylanmış başkaca bir işleme tabi tutulması veya kullanımına ilişkin süreler belirlenir. İşleme faaliyetleri ve işlenmiş ürünlerin ihracatı 2 yıl içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Mücbir sebepler halinde yeni belge düzenlenerek süre uzatımı sağlanır.

Topluluk Gümrük Kodu uygulamalarında Serbest bölgelere yapılan çıkışlarda Dİİ sahibinin yükümlülüğü sona erer. Serbest bölgeler topluluk gümrük

alanı içerisinde olduğundan Topluluk mevzuatına göre Serbest bölgelerde olan firmalara Dİİ verilir. Serbest bölgelerde işlem görüp ihracatı gerçekleştirilene kadar gümrük kontrolü devam eder.

Topluluk mallarının ithal edilmiş mallara eşdeğer kabulüyle ithal mallara ikame edilebilmektedir. Eşdeğer olan mallar aynı kalite, aynı teknik özellikler ve aynı 8’li bazda gümrük koduna sahip olmalıdır. İthal eşyası eşdeğer eşya, eşdeğer eşyada ithal eşyası olarak değerlendirilir. Eşdeğer eşyadan üretilen eşya ihraç edilince KDV iade edilir. Önceden ihracat işleminden sonra gerçekleştirilecek ithalat işlemlerinde gümrük makamları topluluk dışı malların rejim kapsamında beyan edilmesi gereken süreyi ortak piyasa düzenine tabi olmayan eşya için 3 ay, diğer eşyalar için 6 ayı geçemez uzatmalarla birlikte ancak bu süre 12 ayı geçemez (Güler,2014:13).

Dahilde işleme rejiminde işlem görmüş ürünlerin üretiminde ithal edilen eşyanın kullanıldığı tespiti gümrük makamları ve yetkilendirilmiş yükümlülüdür. Hesap kapatma işlemlerinde işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan eşdeğer eşya yerine yapılan ithalat miktarı fazla ise gümrük vergisi ve katma değer vergisi doğar.

Gümrük Koduna göre ithalat veya ihracat vergilerinin ödenmesini garantiye almak amacıyla izin hak sahibinden teminat sağlanması talep edilir. Kapsamlı ve tek teminat uygulanmasına geçirilmiştir. Teminat uygulaması üye ülkelerin mali çıkarlarının korunması için sevkiyat ya da beyanname dahilindeki beyan edilmeyen ya da yanlış beyan edilen eşyayı kapsayacak şekilde olması gerekmektedir.

Serbest dolaşıma giren eşyanın işleme faaliyeti sonrasında ihracı halinde uygulanan gümrük vergilerinin geri verildiği sistemdir. İthal eşyası miktar kısıtlamaları, kota uygulamaları uygulandığında lisans alınması gerektiğinde, işlem görmüş ürün için ihracat iadesi ya da vergisi olduğunda geri ödeme sistemi uygulanmaktadır.

DİR kapsamındaki yükümlülük doğması, halinde gümrük vergileri ithal eşyasının rejime girişine ilişkin beyannamenin tescil tarihindeki vergi oranları ve diğer vergilendirme unsurları dikkate alınarak hesaplanır. İthal eşyasının rejime girişi aşamasında beyannamenin tescili tarihinde tarife kotaları ve tarife tavanları çerçevesinde tercihli tarifeden yararlanabilmesi için yürürlükteki tarife esas alınarak işlem yapılır. Avrupa Birliğinde fark giderici faizlerin hesaplanmasında Avrupa Birliği Merkez bankasının uygun gördüğü faiz oranları uygulanır.

DİR kapsamında gümrük borcu oluştuğunda borca tekabül eden ithalat vergisinin tutarı, beyan sahibinin talebi üzerine ilgili eşyaya ilişkin gümrük beyannamesinin kabul edildiği tarihte DİR'e tabi tutulan eşyanın tarife pozisyonu, gümrük kıymeti miktarı, mahiyeti ve menşei esas alınarak belirlenir.

Şartlı Muafiyet ve Geri Ödeme Sistemi, ülkemiz uygulamalarıyla benzerlik gösterir. DİR kapsamında işlem görmüş ürünün Topluluk Gümrük bölgesini terk etmesi, taahhüt hesabı gümrük idaresi tarafından kapatılır. Şartlı Muafiyette DİR izni bitiminden itibaren 30 gün içerisinde, Geri Ödeme Sisteminde 6 ay içerisinde gerekli belgelerle kapatma başvurusunda bulunulmalıdır.

Topluluk Gümrük Kodu Verimlilik oranı işleme faaliyetinin yapıldığı koşullara göre belirlenir. Verimlilik oranına ilişkin bilgilerin mutlak izin belgesinde veya eşyanın rejime girişinde belirtilmesi gerekmektedir. Verimlilik oranı üretim aşamasındaki teknik verilere dayanılarak belirlenir. Gümrük yetkilileri, firma yetkilisi, gümrük kimyageri gerçekleştirilen teknik analizle AB'de DİR' in gereklerinin yerine getirilip getirilmediği kontrol edilmektedir.

Dahilde İşleme Rejimi Bilgi Formları;

INF1: Vergi tutarları, telafi edici faiz güvenlik ve ticaret politikası önlemlerine dair bilgi akışını içerir

INF5: İthal mallarında vergi indiriminden yararlanmak için üçgen trafikte önceden yapılan ihracata ilişkin bilgi akışını içerir. İthal eşya ile işlem görmüş ürünlerin giriş gümrük idareleri ile çıkış gümrük idarelerinin farklı olması durumu eşyanın dolaşımını kontrol etmek ve üye ülkelerle bilgi alışverişini kolaylaştırmak için kullanılır.

INF7: Geri Ödeme Sistemi çerçevesinde izin verilen vergilerin geri ödenmesi veya affına ilişkin bilgi akışını kapsar,

INF9: Üçgen trafikte gümrükçe onaylı bir diğer işlem ya da kullanım için tahsis edilecek işlem görmüş ürünlere dair bilgi akışını içerir (Baysal,2008:174).

1.9.Dahilde İşleme Rejiminde Kaçakçılık ve Usulsüzlükler

Dahilde İşleme rejiminin ihlali ile haksız kazançlara sebep olan kaçakçılık ve usulsüzlük faaliyetleri;

İhracatı gerçekleştirilecek eşyanın DIİB ile ithal edilen eşyalardan mamul olmaması mevzuata aykırılık ve haksızlık teşkil etmektedir. Gümrük Kıymeti yüksek eşyaların vergisi ödenmeksizin yurda girişi sağlanıp, yurtiçinden daha düşük maliyetle temin etmiş oldukları eşyayı yurtdışı ederek ihracat taahhüdünü kapatılır. Kapasite raporları incelenerek o firmanın ihraç ettiği ürünleri üretme kapasitesinin olup olmadığı tespit edilebilmektedir.

İhracat Beyannamesi muhteviyatı eşyanın yurtdışından gelmiş gibi gösterilerek firma tarafından ithal edilmektedir. Firmanın DIİB kapsamında ithal ettiği yarı mamulleri mamul haline dönüştürdükten sonra yurtdışına ihraç etmesi gerekirken ihracat şekil ve şartlarını yerine getirmeden eşyayı geri ithal ederek yurda girişine sebep olunmaktadır. İthal edilen yarı mamuller mamule dönüştürülmekte ve ihracat

beyannamesi açılmaktadır. Firmanın verdiği dilekçeyle bekletilen, ihracı yapılmış gibi gösterilerek beyannameler kapatılmakta ve eşya yurtdışından gelmiş gibi ithalat beyannamesi düzenlenerek ithalat gerçekleşir.

DİR kapsamında üretilen eşyanın üretiminde ithal edilen malzemeler kullanılmamasına istinaden serbest dolaşımdaki eşyadan üretilmiş gibi gösterilerek telafi edici vergiler ödenmemektedir.

Eşyanın gümrük muafiyetli ithal edilip, ithalatı takip eden süreçte herhangi bir ihracat yapılmadan şirketin varlığına son verilmektedir. Faaliyet göstermek üzere kurulan sözde şirketlerin ortakları ve temsilcilerinin gerçek sorumluları değildir.

Sahte kimlikler kullanarak ve ekonomik sıkıntıları olan kimselerin şirket yetkilisi gibi ibraz edilmektedir. Rejim kapsamında gümrük muafiyetli ithalatın gerçekleştirilerek işleme faaliyetleri yapılmaksızın ihracat gerçekleşmeden şirket ortadan kaybolur. Devlet vergi tahsilatı aşamasında muhatap bulamamaktadır.

Dahilde İşleme rejimiyle verilen ithalat izninden fazla ithalat yapılmaktadır. Eşyanın satışı sırasındaki ölçüsü ağırlığı değilse, beyan edilen eşyanın eksik olması ve muayenesi sırasında sayılması ile ilgili sıkıntılar olması nedeniyle rejim fazlası ithalat yapılmaktadır. Gümrüğe beyan edilmeyen ve muayene sonucunda tespit edilemeyen eşyanın elektronik sistemde de tespiti sağlanamaz stok kartları ve ambar giriş defteri ile beyan ve ithalat miktarı karşılaştırılır.

Dahilde işleme rejimiyle ithal edilen hammadde ile üretilen nihai ürünleri yurtiçinde bırakılıp, rejim gereği ihraç edilmesi gereken eşyaları kayıt dışı üretimle sağlanan eşyalarla değiştirmektedirler. Rejim kapsamında ihraç edilecek eşya için kullanılmak için yurtiçinden temin edilen malzemeler için tecil-terkin uygulamasından faydalanıp ihracat gerçekleştirilmiş gibi KDV iadesi alınmakta ve tekrar yurtiçine satılmaktadır. Rejim kapsamı ithalde doğan gümrük vergileri ve iç piyasadan tedarik edilen malların KDV' sinin ödenmesi konusunda imtina edilir.

DİR kapsamında ithal edilen ilk madde ve malzemenin üretime sokulması sonucu ortaya çıkan firelerin mevzuatta belirtilen özellikleri taşımamasına rağmen, serbest dolaşıma sokulmadan belirli bir bedel karşılığı iç piyasada satılmaktadır. İkincil işlem görmüş ürünlerin firma tarafından fire olarak kabul edilmesi ve bu şekilde işlemler yapılması usulsüzlüklere sebebiyet vermektedir.

Kargo ve Bavul ticaretine Konu Eşyanın rejim sonunda üretilen eşyaların gibi ihracatı gerçekleştirilmektedir. Bavul ticareti amaçlı üretilen ve kayıt altında olmayan eşyalar dahilinde işleme rejimi kapsamında ithal edilmiş hammadde ile üretilmiş eşyanın yurt içinde bırakılmasını takiben ihracat taahhüdünü kapatmak isteyen firmalarca kullanılmakta ve rejim ihlali olmaktadır. İhracat taahhüdünde bulunan firmalar KDV iadesinden faydalanmak için bir alt şirket ve belgesiz eşyanın belgelendirilmesi için kargo şirketler kurmaktadır. Kargo malları firmalara ait olmadığından yurtdışından elde edilen döviz söz konusu olmayacaktır bu da ihlalin tespitinde belirleyici olmaktadır. (Dönmez,2013:46-68).

Değişmemiş eşyada uygulanan orana riayet edilmemektedir. Döviz Kullanım Oranı için belirlenen azami oran %80 ikincil işlem görmüş tarım ürünleri taahhüdü içeren belgelerde bu oran azami %100 olarak tespit edilir. Taahhüt sahipleri döviz kullanım oranını sağlayamaması halinde mevzuata aykırı davranarak ithalat bedelini ve miktarını düşük gösterebilmekte ya da ihracat bedelini ve miktarını olduğundan yüksek gösterebilmektedir.

DİR kapsamında Serbest bölgelere gerçekleştirilen ihracatın izin süresi bitiminden üç ay içerisinde serbest bölgelerden başka bir ülkeye satışının yapılamaması, gümrük bölgemize ithalatının gerçekleştirilememesi ve serbest bölgelerde kullanılmaması durumları söz konusu olmaktadır.

Gümrüğe sunulan eşyanın birim kıymetinin emsallerine oranla düşük gösterilerek KDV ve ÖTV ödemelerinde gerçeği yansıtmayan tutarlar söz konusu olmaktadır.

DİR kapsamında tek özet beyanla birden fazla ihracat beyannamesi kapatılmaktadır.

Belge kapsamında toprak mahsulleri ofisinden buğday alımı yapan muhtelif firmaların bunları ihraç etmeyerek yurt içinde sattıkları sahte belgelerle kapatılmaktadır.

Rejim kapsamında ihracat beyannameleri muhteviyatı eşyalar için herhangi bir özet beyan veya tır karnesi kullanılmadan sistem üzerinden yetki sahibi olmayanlarca kapatma işlemi gerçekleştirilir.

Dahilde işleme rejimine tabi eşya zayi olmadığı halde zayi olmuş gibi gösterilmek suretiyle ihracat taahhüdü kapatılır.

Rejim kapsamında gerçekleştirilen ihracatın miktar ve kıymetinin olduğundan farklı gösterilmesi ve taahhüde ulaşılmadığı halde ulaşılmış gibi gösterilmesi şeklinde usulsüzlükler yaratılmaktadır

1.9.1.Dahilde İşleme Rejiminin İhlali Kapsamında Uygulanan Yaptırımlar

DİR kapsamı ithal edilen ve Türkiye Gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihracatı gerçekleştirilmeyen eşyanın ithali esnasında alınmayan vergilerin 4458 gümrük Kanunu ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Hükümlerine tahsilatı yapılır. Dahilde İşleme Rejimi kapsamında ihracat gerçekleşmediği halde gerçekleşmiş gibi gösterilmesi ve fiilin işlenmesine iştirak etmeksizin bunların konusunu oluşturan eşyayı bu özelliğini bilerek satın alan, satan, saklayan kişilere 5607 Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası beş bin güne kadar adli para cezası verilir.

Gümrük bölgesine getirilen eşyanın belge /izin süresinin bitimini takiben bir ay içerisinde rejimin gerektirdiği işlemlerin bitirilmesi ihracı veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması halinde bu işlemler belge izin kapsamında değerlendirilerek usulsüzlük cezasının iki katı ve iki ay içerisinde işlemler gerçekleştirilirse usulsüzlük cezasının 4 katı para cezası tahsil edilir. İki ayda geçmiş olduğunda ihracı gerçekleştirilmeyen eşya için 4458/238. maddesine istinaden gümrük vergilerinin 2 katı para cezası alınır. 4458/207. maddesi ve 6183/51. Maddesine istinaden teminatın kabul tarihinden itibaren başlamak üzere gecikme zammı uygulanır.

Serbest bölgelere gerçekleştirilen ihracata konu eşyanın en geç belge /izin süresi bitiminden itibaren üç ay içerisinde serbest bölgelerden başka bir ülkeye satışının yapılmaması, serbest bölgede makine-teçhizat olarak kullanılmaması vb. durumlarda ithalatta alınmayan vergi 4458/238 mad. gümrük vergilerinin 2 katı kadar ceza ve 6183 Amme Alacakları Tahsil Usulü Hak. Kanun hükümlerine göre de tahsilat yapılır.

DİR kapsamında izin verilen miktarın üzerinde ithalat yapılması ve ithal edilen ve süresi içerisinde ihracı gerçekleştirilmeyen eşya için 4458/238 maddesine göre gümrük vergilerinin 2 katı para cezası ve 6183 Amme Alacakları Tahsil Usulü Hak. Kanun hükümlerine göre de tahsilat yapılır.

Döviz kullanım oranı sağlanamadığında bu oranı aşan ithalatla ilgili alınmayan vergi için ve ihracat taahhüdünün azami %1 oranında olması gereken değişmemiş eşya ithalatının %1 den fazla olması halinde ithalatla ilgili alınmayan vergi 4458/238 maddesine göre alınmayan gümrük vergilerinin 2 katı para cezası ve 6183 Amme Alacakları Tahsil Usulü Hak. Kanun hükümlerine göre tahsilat yapılır.

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında beyan edilen kıymeti ile belirlenen kıymeti arasında noksanlık tespiti halinde 234/1 öngörülen cezanın yarısı kadar para

cezası verilir. Rejim ihlalinde eşyanın gümrüklenmiş değerinin 2 katı para cezası uygulanır.

DİR kapsamı ATR dolaşım belgesi ve menşe ispat belgeleri eşliğinde Avrupa Topluluğuna üye ülkelere, Menşe kümülasyonlarına taraf ülkelere işlem görmüş ürün olarak ihraç edilmek üzere ithal edilen ancak süresi içinde ihracatı gerçekleştirilmeyen eşyaya ait olarak 4458/238 mad. Hükümleri gereğince gümrük vergilerinin 2 katı para cezası ve 6183 Amme Alacakları Tahsil Usulü Hak. Kanun hükümlerine göre gecikme zammı tahsil edilir.

DİİB/Dİİ'nin iptal edilmesi ve resen kapatılması halinde varsa alınmayan vergi 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve 6183 Amme Alacakları Tahsil Usulü Hak. Kanun hükümlerince tahsilat yapılır. Belge süresi sonunda üç ay içerisinde üyesi olduğu ihracatçı birliğine, izin süresi sonundan itibaren bir ay içerisinde gümrük idaresine müracaatında bulunulmadığında ihracatçı birlikleri genel sekreterliğince ve gümrük idaresince müeyyide uygulanarak resen kapatılır. İptal edilen ve resen kapatılan DİİB kapsamında tahakkuk eden vergi ve resimler ile fonların 7 gün içerisinde ödenmesi gerekir. Gümrük idarelerince tebliğ edilen ve kesinleşen gümrük vergileri ve fon bedelleri itiraz konusu olmamaktadır. Cezalar tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde ödenmelidir. Amme alacağının vaktinde ödenmemesi halinde teminatın paraya çevrilmesi, malların haczedilerek paraya çevrilmesi ve iflasının gerçekleştirilmesi şeklinde tahsil edilmektedir.

DİR kapsamında Gümrük Tarifesini oluşturan unsurlarda ve vergilendirmeye esas alınan kıymet, miktar, ağırlık ölçülerinde beyan edilen ile muayene sonuçlarındaki farkın %5 ten fazla olarak tespit edilmesi sonucunda farkın 3 katı para cezası uygulanır. %5'i geçmeyen bir fark ile madde hesap hatasında doğan noksan kıymet beyanlarında bu farklara ait vergi farkının yarısı kadar ceza tahsil edilir.

Ülkemizin taraf olduğu anlaşma hükümlerine istinaden serbest dolaşımda olmayan ülkemiz menşeli eşyanın anlaşmaya taraf ülkelere ithalinde gümrük

vergilerinin ödenmesi gerekir. Gümrük idaresi tarafından ödenilmediğinin tespiti sağlandığında vergilerin dörtte biri tutarında para cezası hükmedilir. 6183 Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hak. Kanun Hükümlerince gecikme zammı tahsil edilir.

DİR hükümlerinin ihlal edilmesi durumunda eşyanın gümrük vergileri tutarının iki katı oranında para cezası tahsil edilir.15 gün içinde eşyanın gümrükçe onaylanmış başka bir işlem veya kullanıma tabi tutulmaması durumunda ise eşyanın gümrük vergileri tutarında para cezası tahsil edilir.

Gümrük beyannamesinin DİİB/Dİİ ihracat taahhüdünün kapatılmasında kullanılmaz. Sahteciliğin belge ihracat taahhüdünün kapatma müracaatından önce tespiti halinde taahhüt kapatma müracaatı beklenilmeksizin bu beyanname kapsamı ihracata tekabül eden ithalata ilişkin verginin tahsilatı sağlanır. Bir yıl süresince gerçekleştirecekleri tüm ithalat işlemlerinde indirimli teminat uygulanmaz. DİİB/Dİİ için ek süre verilmez (T.C Resmi Gazete,2006:26382).

Belgede sahtecilik yapılmasının 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunca adli para cezası ve hapis cezası öngörülür.5237 sayılı Türk Ceza Kanunca belgede sahtecilik 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (T.C Resmi Gazete,2007:26479).

1.10. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi

- 1) Dahilde işleme izin Belgesi kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılmak üzere, serbest dolaşımda kullanılmak üzere hammadde imalatçı firmaya ulaştığında imalatçı firmanın yaptığı kayıt işlemi

159 Verilen Sipariş Avansları xxx

320 Satıcılar xxx

- 2) Şartlı Muafiyet sistemi kapsamında DİİB'e dayanarak, ithalat işleminden doğan vergiler (KDV+ÖTV+Gümrük Vergisi) için bankadan alınan teminat mektubunun gümrük idaresine verilip, vergilerin ertelenmesi aşamasında yapılan kayıt işlemi İndirimli Teminat Uygulaması (A%1,B%5,C%10)

900 Nazım Hesaplar xxx (Verilen Teminat Mektubundan Borçlular)	900 Nazım Hesaplar xxx (Verilen Teminat Mektubundan Alacaklar)
---	---

Teminat yerine Hazine Bonosu gönderildiğinde;

112 Kamu Kes. Tah. Sen ve Bonoları xxx (Teminattaki Senetler)	112 Kamu Kes. Tah. Sen ve Bon. xxx
910 Teminata Ver. Dev Tah. Haz. Bon. Borçları xxx	911 Tem. Ver. Dev. Tah. Haz Bonosu Alacakları xxx

Bankadaki para blokajı yaptırıldığında;

102 Bankalar xxx (Blokeler)	102 Bankalar xxx (Ticari Mevduat)
920 Bloke edilen Paralardan Borçlular xxx	921 Bloke Edilen Paralardan Alacaklar xxx

- 3) Bankadan alınan teminat mektubu için bankaya komisyon verildiğinde bankadaki hesaptan çekildiğinde;

780 Finansman Giderleri xxx (Banka Teminat Mektubu Komisyonları)	102 Bankalar xxx
---	------------------

4) İthal edilen hammadde üretim amacıyla tüketildiği zaman;

710 Direkt İlk Madde ve Malzeme xxx

150 İlk Madde Ve Malzeme xxx

5) Hammaddenin işleme işlemine tabi tutulması nedeniyle işleme faaliyetinde bulunan üretim personelin ücret bordrosu tahakkuk ettirildiği zaman;

720 Direk İşçilik Giderleri xxx

360 Ödenen Vergi Ve Fonlar xxx

361 Ödenen Sos. Güv. Kes. xxx

335 Personele Borçlar xxx

6) Gerçekleşen üretim için genel üretim gideri niteliğindeki gider tahakkuk ettiğinde

730 Genel Üretim Giderleri xxx

191 İndirilecek KDV xxx

381 Gider Tahakkukları xxx

7) Üretim dönemi sonunda üretim maliyet unsurlarının üretilen satışa konu edilecek mamullere yansıtıldığında;

711 Direkt İlk Madde ve Malzeme xxx

721 Direkt İşçilik Gid. Yans. xxx

731 Genel Üretim Gid. Yans. xxx

710 Direkt İlk Madde ve Malz Gid. xxx

720 Direkt İşçilik Gid. xxx

730 Genel Üretim xxx

151 Yarı Mamuller xxx

711 Direkt İlk M. Ve Malz. Gid. xxx

721 Direkt İşçilik Gid Yans. xxx

731 Genel Üretim Gid Yans. xxx

152 Mamuller xxx

151 Yarı Mamuller xxx

8) Dahilde İşleme Rejimi kapsamında alış kuru ile satış kuru arasında fark olursa

120 Alıcılar XXX

601 Yurtdışı Satışlar XXX

9) Dahilde işleme izni/ belgesi kapsamında ihracı taahhüt edilen mamul malların ihracatı gerçekleştirildiğinde gümrüğe verilmiş bulunan teminat mektubu gümrük idaresinden alınıp ilgili bankaya iade edildiğinde ;

900 Nazım Hesaplar xxx

(Verilen Teminat Mekt. Alacaklar)

900 Nazım Hesaplar xxx

(Verilen Teminat Mekt .Borçlular)

10) Eğer Kanunda öngörülen şartlar süreler içerisinde işlem gerçekleşmezse 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunu'nu 51. Mad' ye göre tahsil edilmeyen vergiler tahsil edilir.

150 İlk Madde ve Malz. xxx

(Ötv, Gümrük Vergisi, KKEG)

191 İndirilecek KDV xxx

102 Bankalar xxx

710 Direkt İlk Mad ve Malz xxx

150 İlk Mad Ve Malz xxx

152 Mamul xxx

151 Yarı Mamul Üretim xxx

620 Satılan Mamuller xxx

152 Mamuller xxx

11) Geri Ödeme sisteminde gümrükte, vergi, resim, harçlar ve ödenen tutar

193 Peşin Ödenen Vergi ve Fon. XXX (Ödenen Gümrük Vergisi, ÖTV,KDV) 102 Bankalar xxx
--

12) Belgede öngörülen süreler ve şartlar gerçekleşip ihraç yapıldıktan sonra ödenen tutarın geri alınmasında yapılacak kayıt;

120 Alıcılar xxx 601 Yurtdışı Satışlar xxx
102 Bankalar xxx 193 Peşin Ödenen Vergi ve Fon. xxx (Ödenen Gümrük Vergisi, ÖTV,KDV)

13) Dahilde İşleme İzin Belgesi Kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılmak üzere yurtiçinden temin edilen hammadde temin edildiğinde imalatçı işletmenin yapacağı kayıt;

150 İlk Madde ve Malz. xxx (DİİB Kapsamında İlk Madde Alımı) 320 Satıcılar xxx (Yurtiçi Satışlar)
--

14)Yurtiçinden temin edilen hammadde üretimde kullanıldığı zaman;

710 İlk Madde Malz.xxx 150 İlk Madde Malz.xxx
--

15) Hammaddenin işleme işlemine tabi tutulması nedeniyle işleme faaliyetinde bulunan üretim personelinin ücret bordrosu tahakkuk ettirildiğinde;

720 Direkt İşçilik Giderleri xxx 360 Ödenen Vergi ve Fon. xxx 361 Ödenen Sos. Güv. Kes. xxx 335 Personele Borçlar xxx
--

16) Gerçekleşen üretim için genel üretim giderleri tahakkuk ettiğinde;

730 Genel Üretim Giderleri xxx
191 İndirilecek KDV xxx
381 Gider Tahakkukları xxx

17) Dönem Sonu Üretim Maliyet unsurlarının yansıtılması;

151 Yarı Mamuller xxx
711 Direkt İlk M. ve M. Gid. Yans. xxx
721 Direkt İşçilik xxx
731 Genel Üretim Gid. xxx
152 Mamuller xxx
151 Yarı Mamuller xxx
711 Direkt. İlk Mad ve Malz. xxx
721 Dir. İşçilik Gid. xxx
731 Genel Üretim Gid. xxx
710 Dir. İlk Mad. xxx
720 Dir. İşçilik Gid. xxx
730 Genel Üretim Gid. xxx

18) DİR Kapsamında yurtiçinden hammadde temin etmek suretiyle üretilen malların ihracı;

120 Alıcılar xxx
601 Yurtdışı Satışlar xxx

19) DIİB kapsamında gerçekleştirilen ihracat işleminden sonra ihraç edilen ürünlerin üretiminde kullanılan ve yurt içinden temin edilen hammadde ithal edilir. İşletme hammaddeyi ithal ederken kullandığı eşdeğer eşya ile gümrük tarife istatistik pozisyonuna göre asgari 8'li baz da aynı özelliği taşıyan ham. İthal etmesi durumunda;

159 Verilen Sipariş Avansları xxx
120 Satıcılar xxx
150 İlk Madde ve Malz. xxx
159 Verilen Sipariş Avansları xxx

Şeklinde muhasebe kayıt işlemleri gerçekleştirilir (Argun ve Eroğlu, 2015:61) .

İKİNCİ BÖLÜM

2.DAHİLDE İŞLEME REJİMİNİN ÜLKE EKONOMİSİNE ETKİSİ

2.1.Dahilde İşleme Rejiminin Türkiye Dış Ticaretindeki Etkileri

2016 yılı ihracatı 142.530 Milyon ABD Doları olup Dış ticaretteki payı %41,8 ve ithalatın tutarı 198.618 Milyon ABD Doları olup Dış ticaretteki payı % 58,2 dir. Toplam Dış ticaret Hacmi 341.148 Milyon ABD Doları, İhracat-İthalatı Karşılama Oranı %71,8dir. Dış ticaret dengesi ise -56.089 Milyon ABD Dolarıdır.

2017 yılı ihracat 156.994 Milyon ABD Doları Dış Ticaretteki Payı % 40,2 ve ithalat tutarı 233.804 Milyon ABD Doları Dış Ticaretteki Payı % 59,8 dur. Toplam Dış Ticaret Hacmi 390.798 Milyon ABD Doları, İhracat-İthalatı Karşılama Oranı % 67,1'dir. Dış Ticaret Dengesi -76.810 Milyon ABD Dolarıdır.

2018 (Ocak-Haziran) ihracat 82.280 Milyon ABD Doları Dış ticaretteki payı % 40,1 ve ithalat tutarı 122.991 Milyon ABD Doları Dış Ticaretteki Payı %59,9'dur. Toplam Dış Ticaret Hacmi 205.271 Milyon ABD Doları, İhracat- İthalatı Karşılama Oranı % 66,9 dur. Dış Ticaret Dengesi -40.712 Milyon ABD Dolarıdır (<http://risk.gtb.gov.tr/>).

AB ve Türkiye arasındaki Dış ticaret verileri 2017 yılı ihracatı 73.907 Milyon ABD Dolarıdır. Genel İhracattaki Payı %47,1'dir. İthalat 85.209 Milyon ABD Doları, Genel İthalattaki Payı %36,4'tür. Dış Ticaret Dengesi -11.302'dir.

2018 (Ocak-Haziran) AB İhracat Değeri 42.263 Milyon ABD Doları, Genel İhracattaki Payı %51,4'tür. AB İthalat Değeri 45.962 Milyon ABD Dolarıdır. Genel İthalattaki Payı %37,4'tür. Dış Ticaret Dengesi -3.699'dur.

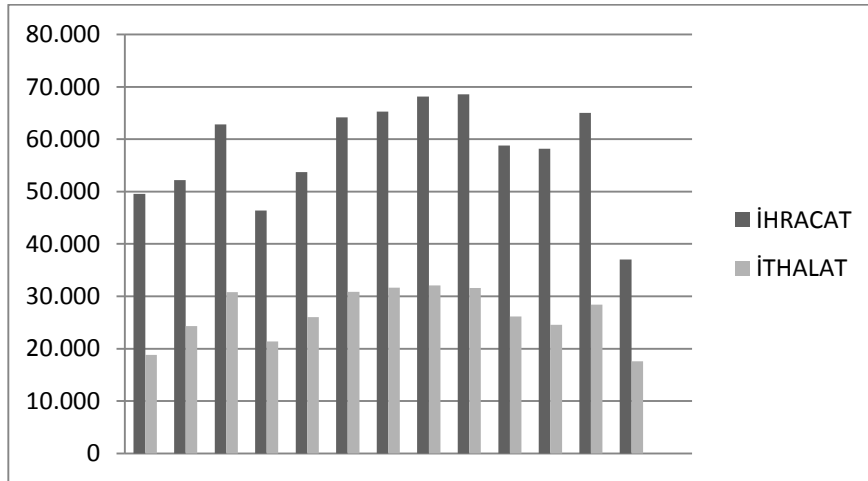
2.1.1. Dahilde İşleme Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat

Ekonomi Bakanlığından edinilen veriler doğrultusunda 2006-2016 yılları arasında toplam verilen DİİB 72.355 adettir. 275 Milyar Dolarlık ithalata karşılık 573.2 Milyar Dolarlık İhracat gerçekleştirilmiştir. 297.3 Milyar Dolar dış ticaret fazlası oluşmuştur. Döviz Kullanım Oranı %45,29' dır.

Dahilde İşleme Rejimi 2017 yılı İhracatı 65.005 Milyon ABD Doları, Genel İhracattaki Payı %41,4'tür. İthalatı 28.432 Milyon ABD doları, Genel İthalattaki payı %12,2'dir. 2017 yılı itibariyle düzenlenen DİİB sayısı 7958'dir.

2018 yılı (Ocak-Haziran) DİR İhracatı 37.036 Milyon ABD Doları, Genel İhracattaki Payı %45'tir. İthalatı 17.574 Milyon ABD Doları, Genel İthalattaki Payı %14,3'tür (www.gtb.gov.tr).

Grafik.2.1: DİR'e Göre İthalat-İhracat Milyon ABD Doları

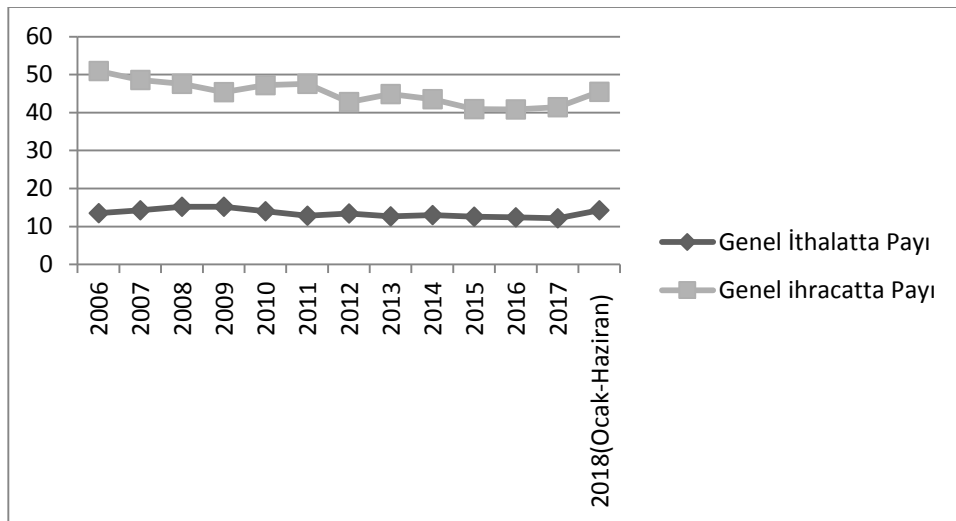
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Tablo 2.1: DİR Kapsamında Gerçekleşen İthalat ve İhracatın Geneldeki Payı

	DİR Kapsamı İthalat	Genel İthalatta Payı	DİR Kapsamı İhracat	Genel ihracatta Payı
2006	18.790	13,5	43.557	50,9
2007	24.285	14,3	52.163	48,6
2008	30.782	15,2	62.796	47,6
2009	21.400	15,2	46.397	45,4
2010	26.049	14	53.720	47,2
2011	30.850	12,8	64.196	47,6
2012	31.633	13,4	65.267	42,8
2013	32.084	12,7	68.148	44,9
2014	31.558	13	68.555	43,5
2015	26.164	12,6	58.812	40,9
2016	24.541	12,4	58.168	40,8
2017	28.432	12,2	65.005	41,4
2018 (1-6)	17.574	14,3	37.036	45,5

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı /Milyon ABD Doları

Grafik 2.2: DİR Kapsamında Gerçekleşen İthalat ve İhracatın Geneldeki Payı

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı /19.10.2017

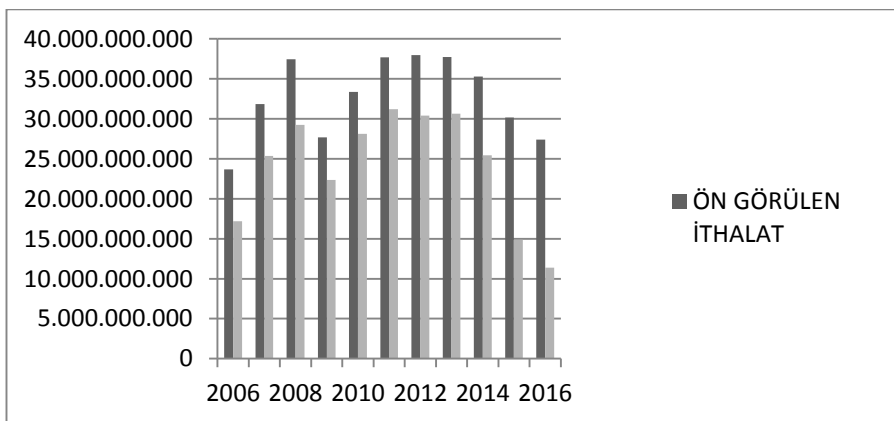
DİR kapsamında 2017 yılında gerçekleşen ithalat 28.432 Milyon ABD Doları, Genel İthalattaki Payı %12,2'dir. DİR kapsamı gerçekleştirilen İhracat 65.005 Milyon ABD Doları ve Genel İhracattaki payı %41,4'tür. 2018 (Ocak-Haziran) yılı DİR kapsamı gerçekleşen İthalat 17.574 Milyon ABD Doları ve Genel İthalattaki payı %14,3'tür. DİR kapsamı ihracat 37.036 Milyon ABD Doları Genel İhracattaki Payı %45,5'tir.

Tablo 2.2: DİR kapsamında Öngörülen ve Gerçekleştirilen İthalat

Belge Yılı	Belge Adedi	Öngörülen İthalat	GERÇEKLEŞEN İTHALAT			
			Gümrük Beyanı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı
		X	Y	Z	T=X+Y	T/X
2006	4355	23.675.534.244	16.776.823.232	1.188.719.643	17.188.719.643	75,88
2007	5145	31.861.650.726	23.807.870.218	1.538.743.304	25.346.613.522	79,55
2008	5521	37.461.962.071	27.337.564.717	1.909.929.671	29.247.494.388	78,07
2009	6049	27.682.902.602	21.049.957.383	1.301.206.107	22.351.163.490	80,74
2010	7123	33.364.204.983	26.641.414.661	1.483.488.698	28.124.903.359	84,30
2011	7474	37.706.447.209	29.504.046.899	1.689.364.665	31.193.411.564	82,73
2012	8008	37.963.824.584	28.673.681.064	1.731.864.160	30.405.545.224	80,31
2013	7808	37.716.338.887	29.045.554.952	1.601.102.872	30.646.657.823	81,26
2014	7546	35.295.267.778	24.010.820.499	1.436.320.615	25.447.171.114	72,10
2015	6988	30.158.660.179	14.316.110.831	562.966.616	14.879.077.448	49,34
2016	6338	27.387.017.548	11.017.042.823	374.373.892	11.391.416.715	41,59
Toplam	72.355	361.350.544.511	259.622.499.696	15.284.912.960	274.907.412.656	76,80

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Grafik 2.3: DİR kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İthalat

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı / 13.1.2017

2006-2016 yılları arasındaki öngörülen ve gerçekleşen ithalat rakamları doğrultusunda gerçekleşen ithalatın öngörülen ithalattan az olmasının nedenini yurtiçi alımlar oluşturmaktadır.

Öngörülen İthalat toplamı 361.3 milyar dolar ve Gerçekleşen ithalat 275 milyar dolar olup %76,8 gerçekleşme oranı sağlanmıştır.2016 yılı 6338 Dİİ izin belgesiyle 27.387.017.548 olarak öngörülen ithalatın 11.391.416.715'i %41,59 oranıyla gerçekleşmiştir.

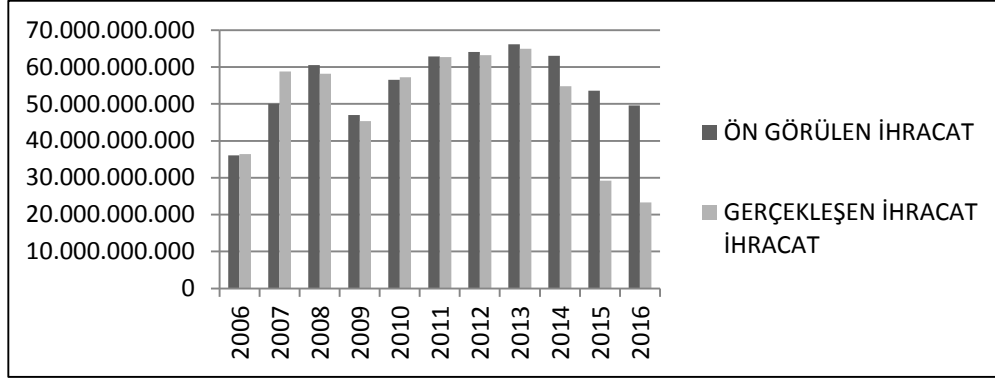
2.1.2 Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat

Tablo 2.3: DİR Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat

Belge Yılı	Belge Adedi	Öngörülen İhracat	GERÇEKLEŞEN İHRACAT			
			Gümrük Beyanı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı
			X	Y	Z	T=X+Y
2006	4.355	36.040.880.202	35.772.934.684	718.224.647	36.441.162.331	101,11
2007	5.145	50.074.085.586	52.993.316.859	833.937.310	58.827.254.169	107,50
2008	5.521	60.529.429.132	56.789.305.567	1.423.952.337	58.213.257.904	96,17
2009	6.049	47.001.348.296	44.485.359.568	897.537.670	45.382.897.239	96,56
2010	7.123	56.571.545.739	56.159.020.271	1.048.470.484	57.207.490.754	101,11
2011	7.474	62.902.012.461	61.620.019.229	1.123.406.862	62.743.426.091	99,75
2012	8.008	64.140.463.623	61.989.174.317	1.249.135.649	63.238.309.966	98,59
2013	7.808	66.203.751.453	63.914.686.100	1.053.392.740	64.968.078.840	98,13
2014	7.546	63.063.380.541	54.198.438.274	611.188.059	54.809.626.333	86,91
2015	6.988	53.613.246.263	29.038.277.713	165.804.828	29.204.082.540	54,47
2016	6.338	49.625.258.691	23.133.770.451	145.928.794	23.279.699.245	46,91
Toplam	72.355	613.711.383.083	563.790.435.576	9.500.730.962	573.291.166.538	93,41

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı /13.1.2017

Grafik 2.4: DİR Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı /13.1.2017

2006-2016 yılları arası toplam Öngörülen 613.7 milyar dolar ihracatın, 573.2 milyar doları gerçekleşmiş olup %93,41 gerçekleşme oranı sağlanmıştır. Yıllar değerlendirildiğinde gerçekleşen ihracatın 2006, 2007, 2010 yıllarında öngörülen ihracattan fazla olmuştur. 2015 ve 2016 yıllarında öngörülen ve gerçekleşen rakamlar arasında %50' ye yakın fark oluşmuştur. 2016 yılında 6338 Dİİ belgesi kapsamında Öngörülen İhracat 49.625.258.691 olarak belirlenirken gerçekleşeni 23.279.699.245 ile %46,9 gerçekleşme oranı sağlamıştır.

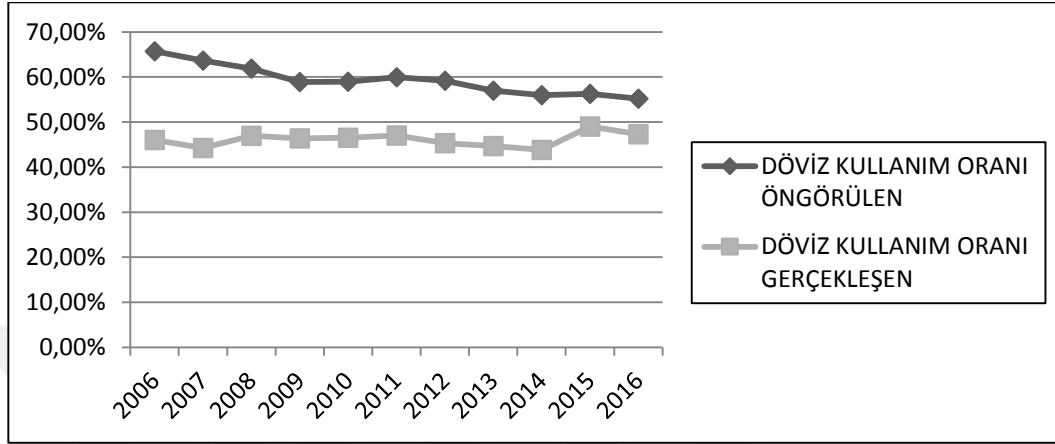
Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında 2016 yılında gerçekleşen ihracat 58,168 Milyon ABD Doları, ithalat 24,541 Milyon ABD Dolarıdır. 2017 yılı (Ocak-Eylül) zaman aralığında gerçekleşen ihracat 46.853 Milyon ABD doları ve ithalat 20.720 Milyon olarak gerçekleşmiştir. Yıllar bazında analizi sağlandığında da ithal rakamlarını iki katına yaklaşan ihraç rakamları söz konusudur. Yaratılan katma değer bedeli olarak ifade edilebilir.

Daha önce bir rejime tabi tutulmamış eşyanın Dahilde İşleme Rejimi Şartlı Muafiyet sistemi tabi olan Demir Çelik Sektörü (2016 Ocak-Haziran) 2004 Milyon Dolar, (2017 Ocak-Haziran) 2133 Milyon Dolar, Gıda Sektörü , (2016 Ocak-Haziran) 856.778.354 Dolar, (2017 Ocak-Haziran) 915.565.805 Dolar, Otomotiv Sektörü (2016 Ocak-Haziran) 1.687.214.948 Dolar, 2.284.827.579 Dolar işlem hacmi mevcuttur (www.gtb.gov.tr).

Tablo 2.4: DİR Kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen DKO

	DÖVİZ KULLANIM ORANI	
	ÖNGÖRÜLEN	GERÇEKLEŞEN
2006	% 65,69	% 46,04
2007	% 63,63	% 44,23
2008	% 61,89	% 46,96
2009	% 58,90	% 46,38
2010	% 58,98	% 46,57
2011	% 59,94	% 47,02
2012	% 59,19	% 45,34
2013	% 56,97	%44,71
2014	% 55,97	% 43,81
2015	% 56,25	% 49,02
2016	% 55,19	% 47,32
TOPLAM	% 58,88	%45,29

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Grafik 2.5: DİR kapsamında Öngörülen ve Gerçekleşen DKO

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Döviz Kullanım Oranları izin ve belge kapsamında CİF ithal tutarının FOB ihrac tutarına oransal ifadesidir.

2006-2016 yılları arasında DİR kapsamında ortalama olarak %58,88 Öngörülen DKO oranı %45,29 olarak gerçekleşmiştir.2016 yılı bazında Öngörülen DKO %55,19 iken, gerçekleşen DKO %47,32 olmuştur.

Tablo 2.5: Sektörel olarak 2016 yılında Düzenlenen DİB ve Gerçekleşme Miktarları

	Belge Sayısı	Gerçekleşen İhracat	Gerçekleşen İthalat
Gıda Ürünleri İmalatı	2358	3.241.472.166	1.727.260.795
Tekstil Ürünleri İmalatı	1472	2.334.022.561	1.126.478.403
Giyim Eşyaları İmalatı	467	748.083.926	242.262.485
Kağıt ve Kağıt Ürt. İmalatı	106	346.103.490	210.521.552

Kimyasallar ve Kim Ürt. İmalatı	219	518.889.627	338.031.059
Kauçuk ve Plastik Ürt. İmlt.	429	903.725.252	418.926.311
Ana Metal Sanayi	361	2.768.328.765	2.121.271.214
Fabrikasyon Metal Ürünleri	234	750.531.400	370.062.350
Motorlu Kara Taşıtları	167	8.251.878.052	3.401.110.434
Elektrikli Techizat İmalatı	192	1.704.962.592	709.469.825

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Ekonomi Bakanlığından elde edilen 2016 yılı verileri doğrultusunda Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında verilen izin belgelerinin seçilen sektörel bazındaki değerlendirmede Gıda Ürünleri 2358 adet ve Tekstil Ürünleri 1472 adet olarak en fazla işlem gören sektörlerken Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı Sektörü 106 adet olarak en az işlem gören sektördür.

2.1.3 DİR Kapsamında Sektörel Olarak Gerçekleşen İthalat ve İhracat

2016 yılı sektörel olarak DİR kapsamında Motorlu Kara Taşıtları 8.251.878.052 ABD Doları ihracat, 3.401.110.434 ABD Doları ithalat rakamlarıyla işlem hacmi en fazla olan sektör iken Giyim Eşyaları Sektörü 748.083.926 ABD Doları ihracat 242.262.485 ABD Doları ithalat rakamlarıyla en düşük işlem hacmi göstermektedir.

Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Tekstil Ürünlerinin İmalatı, Taşıtlar Araçları, Gıda Ürünleri İmalatı, Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı, Metal Ana Sanayi sektörlerine ait 2006-2016 yılları arasında kullanılan belge adetleri, Öngörülen İthalat ve İhracat, Gerçekleşen İthalat ve İhracat rakamları aşağıdaki gibidir.

2.1.3.1 Tekstil Ürünleri İmalatının DİR kapsamında Değerlendirilmesi

Tablo 2.6: Tekstil Ürünleri DİR Kullanımı

TEKSTİL ÜRÜNLERİNİN İMALATI											
Belge Yılı	Belge Sayısı	GERÇEKLEŞEN İHRACAT					GERÇEKLEŞEN İTHALAT				
		Öng. İhracat	Gümrük Onayı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng. İthalat	Gümrük Beyanı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı
		X	Y	Z	T=X+Y	T/X	X	Y	Z	T=X+Y	T/X
2006	807	3.106.468.346	3.273.218.261	67.340.141	3.340.558.402	107,54%	1.553.560.171	1.158.610.757	96.458.809	1.255.069.566	80,79%
2007	1021	4.090.468.150	4.498.201.529	89.302.828	4.497.504.358	109,95%	1.997.484.835	1.521.990.081	117.778.914	1.639.768.995	82,09%
2008	1188	4.032.046.222	3.888.844.770	62.118.514	3.950.963.283	97,99%	1.898.320.081	1.433.600.683	96.599.839	1.530.200.522	80,61%
2009	1446	3.956.471.084	6.123.542.593	69.138.485	4.192.681.078	105,97%	1.891.503.270	1.600.714.293	925.519.240	1.693.233.534	89,52%
2010	1745	4.616.767.419	5.208.341.134	64.525.905	5.272.867.040	114,21%	2.394.577.746	2.152.196.404	70.499.947	2.222.696.351	92,82%
2011	1753	5.570.792.851	5.820.639.807	116.438.503	5.937.078.311	106,58%	2.717.537.973	2.334.869.065	120.984.102	2.455.853.167	90,37%
2012	1922	5.997.545.677	6.170.629.941	109.974.990	6.280.604.931	104,72%	2.865.725.453	2.356.805.141	135.694.076	2.492.499.217	86,98%
2013	1792	6.338.195.866	6.343.479.674	131.701.741	6.475.180.815	102,16%	3.020.206.850	24.706.022.387	150.055.626	2.620.658.012	86,77%
2014	1712	6.430.902.626	6.150.049.757	106.436.453	6.256.486.210	97,29%	2.964.798.703	2.368.127.671	97.833.376	2.465.691.047	83,17%
2015	1567	5.475.274.026	5.022.553.409	69.663.719	5.092.217.129	93,00%	2.367.969.728	1.772.156.677	80.513.856	1.852.670.533	78,24%
2016	1472	6.082.576.732	2.298.463.891	35.558.670	23.340.222.561	38,37%	2.009.527.607	1.105.635.063	20.843.339	1.126.478.403	56,06%

Kaynak : Ekonomi Bakanlığı

Dünyanın sayılı tekstil ve hazır giyim sanayilerinden birine sahip olan Türkiye, yan sanayi girdilerinin önemli bir kısmını ithalat yoluyla temin etmektedir. Tekstil sektörü Dahilde İşleme rejiminin en fazla kullanıldığı alandır. Tekstil Ürünleri İmalatı alanında 2016 yılında kullanılan belge sayısı 1472 adet, Öngörülen İhracat 6.082.576.732 ABD Doları, Gümrük Onayı ve Fatura Toplamı 23.340.222.561 ABD Doları'dır. Gerçekleşme Oranı %38,37'dir. Öngörülen İthalat 2.009.527.607 ABD Doları, Gümrük Onayı ve Fatura Toplamı 1.126.478.403 ABD Dolarıdır. Gerçekleşme Oranı ise %56,06'dır.

2.1.3.2 Taşıt Araçları'nın DİR Kapsamında Değerlendirilmesi

Tablo 2.7: Taşıt Araçları DİR Kullanımı

TAŞIT ARAÇLARI											
Belge Yılı	Belge Sayısı	GERÇEKLEŞEN İHRACAT					GERÇEKLEŞEN İTHALAT				
		Öng. İhracat	Gümrük Onayı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng. İthalat	Gümrük Beyanı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı
		X	Y	Z	T=X+Y	TX	X	Y	Z	T=X+Y	TX
2006	199	11.208.672.278	12.115.039.481	93.190	12.115.132.672	%108,09	7.667.499.545	5.528.059.132	50.655.596	5.578.714.728	%72,76
2007	217	14.863.844.701	16.125.761.828	237.286	16.125.999.114	%108,49	9.505.964.390	6.683.871.048	89.045.172	6.772.916.220	%71,25
2008	208	14.670.008.900	14.686.749.035	1.276.585	14.688.025.620	%100,12	8.284.962.841	6.441.397.950	33.604.328	6.475.002.278	%78,15
2009	157	10.652.544.550	10.575.434.033	36.053	10.575.470.086	%99,28	5.823.725.012	4.515.345.900	30.960.816	4.546.306.716	%78,07
2010	207	14.684.359.701	14.402.092.266	0	14.402.092.266	%98,08	7.963.030.269	6.265.896.521	44.646.988	6.310.543.509	%79,25
2011	223	14.122.359.110	13.701.166.052	0	13.701.166.052	%97,02	7.902.474.018	6.234.118.362	76.791.112	6.310.909.473	%79,86
2012	216	12.071.405.753	12.156.981.801	73.850	12.157.055.651	%100,71	6.688.613.448	5.358.780.619	85.052.195	5.443.832.814	%81,39
2013	216	14.701.325.126	14.834.444.232	189.207	14.834.633.439	%100,91	7.769.812.345	6.409.440.425	75.923.005	6.485.363.430	%83,47
2014	210	15.298.221.239	14.160.591.570	0	14.160.591.570	%92,56	7.720.164.573	5.625.978.446	87.274.882	5.713.253.328	%74,00
2015	182	15.123.566.288	13.434.104.358	0	13.434.104.358	%88,83	7.906.996.893	5.592.176.955	46.797.032	5.638.973.988	%71,32
2016	167	14.454.794.159	8.251.878.052	0	8.251.878.052	%57,09	8.128.399.590	3.392.051.153	9.059.281	3.401.110.434	%41,84

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Türkiye’de binek otomobil, otobüs, kamyon, kamyonet, minibüs ve midübüs araç üretimi yapan 13 firma mevcuttur. Binek otomobil üreticileri Renault, Tofaş (Fiat), Toyota, Hyundai, Honda’dır. Kamyon ve Kamyonet üretiminde Anadolu Isuzu, BMC, Hyundai, Karsan, M.A.N, Mercedes-Benz, Ford Otosan, Otocar, Temsa, Tofaş’tır. Otobüs, minibüs imal eden Isuzu, BMC, Karsan, M.A.N, Mercedes-Benz, Ford , Otosan , Otocar, Temsa , Hyundai’dir.

Türkiye’deki üretimin uluslararası sanayi ve ticaretle entegrasyonundaki başarı dikkate değer bir gelişmedir. Türkiye’de üretilen dünya araçlarında ortak tasarımcı olarak yer almaktadır. Oto yan sanayinin ihracatında başta gelen şehirler Bursa, İstanbul, Kocaeli ve İzmir’dir. Başlıca ihraç pazarları Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere, Romanya, İspanya, Belçika, İran, Polonya ve Rusya federasyonudur. Türk firmaları OPEL, VW, FORD, GM gibi pek çok Batılı üreticiye parça sağlamaktadır.

2016 yılı itibariyle Taşıt Araçları Sektöründe DİR kapsamında kullanılan belge sayısı 167’dir. Öngörülen İhracat 14.454.794.159 ABD Doları, Gerçekleşen miktar 8.251.878.052 ABD Dolarıdır. Gerçekleşme Oranı %57,09 dur. Öngörülen İthalat 8.128.399.590 ABD Doları ve Gerçekleşen miktar 3.401.110.434’tür. Gerçekleşme Oranı %41,84’tür.

2.1.3.3 Gıda Ürünleri İmalatı'nın DİR kapsamında Değerlendirilmesi

Tablo 2.8:Gıda Ürünleri DİR Kullanımı

GIDA ÜRÜNLERİ İMALATI											
Belge Yılı	Belge Sayısı	GERÇEKLEŞEN İHRACAT					GERÇEKLEŞEN İTHALAT				
		Öng. İhracat	Gümrük Onayı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng. İthalat	Gümrük Beyanı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı
		X	Y	Z	T=X+Y	TX	X	Y	Z	T=X+Y	TX
2006	970	2.195.021.281	1.938.658.751	3036168389	3837267443	89,80%	1.338.319.476	770.100.038	155.132.851	925.232.888	69,13%
2007	1046	3.023.459.503	3.135.708.431	4647437179	5890494952	105,73%	1.897.192.341	1.421.683.111	87.836.280	1.509.519.391	79,57%
2008	1179	4.026.429.262	3.905.761.107	5918974734	7493345272	99,28%	2.528.952.807	1.814.155.815	96.356.777	1.910.512.592	75,55%
2009	1694	4.849.937.530	3.662.611.110	6087578871	7671355184	76,66%	2.434.452.350	1.690.956.901	158.368.448	1.849.325.350	75,96%
2010	2185	4.783.200.202	4.791.622.920	7183222016	9099028091	101,73%	2.950.750.587	2.255.614.990	147.773.761	2.403.388.751	81,45%
2011	2397	6.692.901.428	6.490.882.109	9837331818	12453885750	98,53%	4.181.802.190	3.128.367.574	129.863.277	3.258.230.850	77,91%
2012	2429	7.210.012.417	7.010.111.620	1.0615E+10	13439150704	98,39%	4.298.603.918	3.428.725.762	153.715.732	3.582.441.495	83,34%
2013	2629	7.721.212.473	7.426.819.188	1.1287E+10	14287590555	97,64%	4.668.055.154	3.545.334.992	153.435.995	3.698.770.987	79,24%
2014	2518	7.841.405.142	7.353.106.652	82.468.956	7.435.575.608	94,82%	4.770.559.877	3.641.453.603	120.644.112	3.762.097.714	78,86%
2015	2519	8.381.068.029	7.004.804.643	76.434.277	7.081.238.920	84,49%	4.782.163.185	3.114.838.185	148.472.670	3.263.310.854	68,24%
2016	2358	6.400.566.197	3.216.605.086	24.867.080	3.241.472.166	50,64%	3.963.586.399	1.705.646.341	21.614.454	1.727.260.795	43,58%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Buğday, Mısır, Mercimek, Yağlı Tohumlar ve Bitkisel Yağlar, Balıklar Kabuklu Hayvanlar ve Yumuşakçalar, Yetiştiricilik faaliyeti kapsamındaki Ürünler ve Hayvan Yemleri, Yaban Mersini Böğürtlen ve Ahududu, Sert kabuklu Meyveler, Kuruyemiş ve Kuru Meyveler, Pirinç, Tütün ve Tütün Mamulleri, Peynir altı Suyu Tozu, Süt Ve Süt Mamulleri, Şeker DİR kapsamında Özel Düzenlemeye Tabi Eşyalardır (Tarım Ürünlerine İlişkin Dahilde İşleme Rejimi Genelgesi 2016/1).

2016 yılında Gıda Ürünleri İmalatında kullanılan DİR belge sayısı 2358'dir. Öngörülen İhracat 6.400.566.197 ABD Doları, Gerçekleşen Miktar 3.241.472.166 ABD Dolarıdır. Gerçekleşme Oranı %50,64'tür. Öngörülen İthalat 3.963.586.399 ABD Doları, Gerçekleşen Miktar 1.727.260.795 ABD Dolarıdır. Gerçekleşme Oranı %43,58'dir.

2.1.3.4.Metal Ana Sanayi'nin DİR Kapsamında Değerlendirilmesi

Tablo 2.9: Metal Ana Sanayi DİR Kullanımı

METAL ANA SANAYİ											
Belge Yılı	Belge Sayısı	GERÇEKLEŞEN İHRACAT					GERÇEKLEŞEN İTHALAT				
		Öng. İhracat	Gümrük Onayı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng. İthalat	Gümrük Beyanı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı
		X	Y	Z	T=X+Y	T/X	X	Y	Z	T=X+Y	T/X
2006	382	7.009.422.007	6.407.952.863	411.474.215	6.819.427.079	97,29%	5.198.905.851	4.172.001.274	402.060.727	4.574.062.001	87,98%
2007	482	11.948.947.791	11.531.518.115	511.709.431	12.043.227.546	100,79%	8.617.989.836	7.391.844.240	726.854.813	8.118.699.053	94,21%
2008	473	19.191.435.449	16.283.070.625	1.085.051.876	17.368.122.501	90,50%	13.698.692.180	10.574.684.030	1.216.905.494	11.791.589.525	86,08%
2009	501	11.423.149.144	10.494.972.588	635.548.572	11.130.521.160	97,44%	7.940.351.810	6.488.272.959	692.312.513	7.180.585.472	90,43%
2010	516	14.170.104.782	12.935.797.340	738.359.720	13.674.157.061	96,50%	9.621.347.984	8.330.412.293	791.176.364	9.121.588.657	94,81%
2011	562	14.264.381.967	13.745.012.839	707.121.118	14.452.133.957	101,32%	9.681.151.816	8.145.068.919	860.429.846	9.005.498.765	93,02%
2012	593	14.881.818.041	13.141.765.232	805.151.084	13.946.916.316	93,72%	10.339.541.899	8.163.583.663	751.051.038	8.914.634.700	86,22%
2013	570	13.462.833.632	12.368.272.362	552.479.271	12.920.751.633	95,97%	9.282.308.995	7.970.997.730	521.827.818	8.492.825.548	91,49%
2014	593	12.368.059.840	10.578.737.974	404.716.978	10.983.454.952	88,80%	8.680.887.913	6.649.559.916	585.234.489	7.234.796.504	83,34%
2015	478	8.696.457.061	6.973.056.674	153.987.951	7.127.044.625	81,95%	6.121.167.102	4.791.339.313	194.036.089	4.985.375.402	81,44%
2016	361	6.665.531.258	2.690.787.492	77.541.273	2.768.328.765	41,53%	4.691.790.582	2.039.116.649	82.154.566	2.121.271.214	45,21%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Demir Çelik emek yoğun bir sanayi olmakla birlikte ileri teknoloji gerektiren ağır endüstri makineleri yatırımında içerir. Türk Döküm sektörü üretiminde kullandığı alüminyum, pik demir, reçine gibi hammaddeler hem yerli hem dış piyasadan temin edilmektedir. Enerji fiyatlarının yüksekliği hammadde ve girdi olarak kullanılan hurda, cevher ve kömür ithal fiyatlarının sürekli yükselmesi hammadde ihracatını kısıtlayıcı ticaret politikası önlemlerinin uygulanması haksız rekabete neden olan kalitesiz ve düşük fiyatla ürünlerin ithal edilmektedir. Türk demir çelik sektörü ithalatı ihracattan daha fazladır. Sektörde hammadde, yassı mamul ve vasıflı çelik üretimlerinin yetersiz olması nedeniyle ithalatla sağlanır.

2016 yılı Metal Ana Sanayi alanında kullanılan DİR belge sayısı 361'dir. Öngörülen İhracat 6.665.531.258 ABD Dolarıdır. Gerçekleşen Miktar 2.768.328.765'tir Gerçekleşme Oranı %41,53'tür. Öngörülen İthalat 4.691.790.582 ABD Dolarıdır. Gerçekleşen Miktar 2.121.271.214 ABD Dolarıdır. Gerçekleşme Oranı %45,21'dir.

2.1.3.5. Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı'nın DİR kapsamında Değerlendirilme

Tablo 2.10: Kimyasalların DİR Kullanımı

KİMYASALLARIN VE KİMYASAL ÜRÜNLERİN İMALATI											
Belge Yılı	Belge Sayısı	GERÇEKLEŞEN İHRACAT					GERÇEKLEŞEN İTHALAT				
		Öng. İhracat	Gümrük Onayı	Fatura	Toplam	Ger. Oranı	Öng. İthalat	Gümrük Beyan	Fatura	Toplam	Ger. Oranı
		X	Y	Z	T=X+Y	T/X	X	Y	Z	T=X+Y	T/X
2006	308	1.018.492.419	1.032.915.088	9.186.523	1.042.101.611	102,32%	573.486.463	413.412.672	16.202.910	429.615.582	74,91%
2007	394	1.479.589.252	1.640.231.027	8.178.740	1.648.409.767	111,41%	904.085.706	715.547.894	29.674.954	745.222.848	82,43%
2008	438	1.984.963.563	2.089.380.658	4.606.277	2.093.986.935	105,54%	1.174.321.099	864.215.829	35.776.853	899.992.682	76,64%
2009	422	1.590.385.021	1.582.971.972	811.829	15.837.383.802	99,58%	860.341.353	660.439.239	29.374.261	689.813.500	80,18%
2010	418	1.818.644.478	1.947.577.298	1.982.537	1.949.559.835	107,20%	1.051.425.169	898.553.017	24.529.112	923.082.129	87,79%
2011	455	2.487.784.509	2.591.195.948	6.659.184	2.597.855.132	104,42%	1.476.387.567	1.168.675.468	46.066.085	1.214.741.553	82,28%
2012	520	2.475.848.354	2.542.201.234	14.789.325	2.556.990.559	103,28%	1.555.098.519	1.229.732.860	39.766.813	1.269.499.673	81,63%
2013	489	4.168.146.652	3.289.155.600	5.633.495	3.294.789.095	79,05%	1.803.035.924	1.395.131.100	53.591.660	1.448.722.759	80,35%
2014	465	2.468.806.429	2.384.485.542	3.726.998	2.388.212.540	96,74%	1.406.469.797	1.073.138.052	28.450.956	1.101.589.008	78,32%
2015	295	1.939.498.271	1.686.361.172	5.276.627	1.691.637.800	87,22%	1.091.226.150	637.111.351	132.388.436	769.499.787	70,52%
2016	219	1.329.294.833	518.311.068	578.559	518.889.627	39,03%	776.723.937	271.778.643	662.252.416	338.031.059	43,52%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Türk Kimya Endüstrisi ağırlıklı olarak petrokimya, sabun, detarjan, gübre, ilaç, boya vernik sentetik elyaf, soda gibi çeşitli kimyasal hammadde ve tüketim ürünlerinin üretiminin gerçekleştirildiği tesislerden oluşmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren firmaların önemli bir kısmı küçük ve orta ölçekli firmalar ile çok uluslu şirketlerde faaliyet göstermektedir. Kimya sektörü ithalata bağımlı bir sektördür. Kullanılan hammaddenin %70'i ithal edilmekte %30'u ise yerli üretimle karşılanmaktadır.

2016 yılı Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı alanında kullanılan DİR belge sayısı 219 adettir. Öngörülen İhracat 1.329.294.833 ABD Doları , Gerçekleşen Miktar 518.889.627 ABD Dolarıdır. Gerçekleşme Oranı %39,03'tür. Öngörülen İthalat 776.723.937 ABD Dolarıdır. Gerçekleşen Miktar 338.031.059 ABD Dolarıdır. Gerçekleşme Oranı %43,52'dir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL ANALİZ

3.1 Finansal Analizin Tanımı ve Amacı

Firmaların varlıklarını devam ettirebilmeleri, kar yaratmaları, bu karın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve nihai amaç olan firma değerini maksimum kılmaları açısından finansal analiz önemli bir yere sahiptir. Finansal analiz yönetim, yatırım, kredi sağlayıcılar açısından gereklidir.

Finansal analiz; firma faaliyetlerin etkinlik ve başarı derecesini ölçme, belirlenen firma amaçlarına ne derece ulaşıldığını saptama, hedeften sapma varsa nedenini araştırma, geleceğe dönük planlar yapma, optimal mal ve hizmet üretim miktarını bileşimini belirleme, izlenecek fiyat politikası konusunda karar alma, firmanın yükümlülüklerini yerine getirebilme gücünü ölçebilme ve değerlendirebilme amacıyla yapılır (Ceylan, Korkmaz,2012:41).

Finansal analiz, gelecekteki nakit akımlarının riskini, zamanını ve büyüklüğünü belirlemek için muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanan finansal tabloların analizini kapsar (Pinches, 1990: 46).

Finansal tablolardaki çeşitli hesaplar arasındaki ilişkilerin kurulmasını, ölçülmesini ve yorumlanmasını kapsayan bir faaliyettir.

Finansal tablolar işletmelerin belirli bir dönemdeki varlıklarını ve kaynaklarını belirli bir dönem aralığındaki faaliyet sonuçlarını ve nakit hareketlerini yansıttığı tablolardır. Finansal tabloların amacı geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olan işletmelerin finansal durumu, finansal performansı ve nakit hareketleri hakkında bilgi sağlamaktır.

Finansal Tablolar işletmelerin varlık-borç yapılanmaları ile faaliyet sonuçlarını kayıt altında tutarak raporlamada düzenin sağlanması, işletme sahiplerine, yatırımcılara ve kredi sağlayıcılara bilgi sağlanması, işletmelerin farklı dönemlerdeki verilerinin karşılaştırılarak olası risklere karşı gerekli tedbirlerin alınması ve faaliyet sonuçlarının iyileştirmesi amaçlarına hizmet ederler. Pazarda daha etkin bir konuma sahip olmak için firmaların düzenli bir muhasebe sistemine sahip olması ve mali tabloları üzerinden gerekli analizlerin yapılması önem arz eder.

Firmanın likidite durumu, borç ödeme gücünü, finansman şeklini, faaliyet sonuçlarını, kârlılığını, iktisadi varlıklarını etkin biçimde kullanıp kullanmadığını belirlemeye yarayan oranların hesaplanmasıdır.

İşletmenin bir dönemine ait finansal tablolarında yer alan kalemler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla gerçekleştirilen analiz statik, birbirini izleyen dönemlere ait finansal tabloların incelenerek, göstermiş oldukları eğilimlerin saptanması şeklinde gerçekleştirilen analiz şekli dinamik analizdir.

Finansal Analizde Kullanılan Karşılaştırmalı Tablolar Tekniği: Şirketlerin finansal durumunu, yıllar itibarıyla incelemek için kullanılan bir yöntemdir. Finansal tabloların iki veya daha çok dönemine ait verilerinin karşılaştırılarak, tutar ve yüzde olarak ne yönde değiştiğinin belirlenmesidir.

Karşılaştırmalı tablolar cari dönemle, bir önceki dönemi içerecek biçimde iki dönemli olarak düzenlenebileceği gibi, cari dönemle birden fazla geçmiş dönemi kapsayacak şekilde çok dönemli olarak ta düzenlenebilmektedir. Analiz yapmak yalnız mali tablo kalemlerindeki değişimleri saptamak değil, bu değişimlerin sebeplerini araştırmak ve bu değişimlerin firmaya ne yönde etki yaptığını ortaya koymak amacıyla analiz edilir.

Finansal analizde temel olarak kullanılan tablolar, bilanço ve gelir tablosudur.

Bilanço firmanın belirli bir tarihteki varlıklarının ve kaynaklarının yansıtıldığı tablodur. İşletmenin sahip olduğu varlıklar mal ve hizmet üretimi için

ayrılmış iktisadi unsurları yansıtır ve bu unsurlar öz sermaye ve yabancı kaynaklarla finanse edilir. Bilançoda yer alan varlıklar içerisinde likiditesi yüksek olan dönen varlıklar ve likiditesi düşük olan duran varlıklar bulunur. Bilançoda varlıklar likidite (nakde dönüşüm hızı) düzeylerine göre en likit olandan en az likit olana doğru sıralanır. Dönen varlıklar likiditesi yüksek, duran varlıklar sabit kıymet olarak bilinen likiditesi daha düşüktür. Kaynaklar Kısa Vadeli Yabancı Kaynak, Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar ve Öz kaynaklardan oluşur. İşletmenin öz kaynakları, kayıtlı sermayesi, işletme bünyesinde olan dönem karları diğer kar ve sermaye yedeklerinin toplamından oluşur.

Tablo 3.1: Bilanço Örneği

AKTİFLER	BİLANÇO	PASİFLER
Cari Varlıklar		Cari Yükümlülükler
Kasa		Ticari Borçlar
Menkul Kıymetler		Mali Borçlar
Ticari Alacaklar		Diğer Kısa Vadeli Borçlar
Stoklar		Uzun Vadeli Yükümlükler
Diğer Cari Varlıklar		Uzun Vadeli Mali Borçlar
Sabit Varlıklar		Diğer Uzun Vadeli Borçlar
Makine ve Teçhizat		Öz Kaynaklar
Bina ve Arsalar		Sermaye Yedekleri
Sabit Varlıklar		Dağıtılamamış Karlar
Aktif Toplamı		Pasif Toplamı

Kaynak: (Sevilengül,2005)

Gelir Tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği bütün gelirlerle, bu gelirleri elde etmek amacıyla aynı dönem içinde katlandığı bütün maliyet ve giderleri

ve bunların sonucunda oluşan dönem net karını veya zararını belli bir düzen içinde gösteren mali tablodur. Gelir kalemleri; Brüt Satışlar, Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar ile Olağan Dışı Gelir ve Karlardan oluşur. Gider Kalemleri Satış İndirimleri, Satışların Maliyeti, Faaliyet Giderleri, Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar, Olağan Dışı Gider ve Zararlar, Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Karşılıklarından oluşur.

Gelir tablosu üç kısımdan oluşur. Birinci kısımda firmanın dönemlik Gayri Safi Satış Kârı hesaplanmaktadır. Yani döneme ait net satışlarla satılan malın maliyeti arasındaki fark olan brüt satış kârı bu kısımda belirlenmektedir. İkinci kısımda ise firmanın faaliyeti esnasında katlandığı faaliyet masraf kalemleri satış karından düşülerek son kalemine faaliyet kârı olarak yazılmaktadır. Son kısımda ise, elde edilen faaliyet kârı işletmenin faaliyet konusu dışındaki diğer gelir ve giderler dikkate alınarak düzeltilmekte ve firmanın net kârı tespit edilmektedir. Gelir tablosu düzenlemede tahakkuk esası geçerlidir yani kalemler arasında mahsup yapılamaz.

Tablo 3.2: Gelir Tablosu Örneği

GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR
İndirimler, İadeler İskontolar (-)
NET SATIŞLAR
Satışların Maliyeti (-)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)
Faaliyet Giderleri(-)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)
Finansman Giderleri (-)
OLAĞAN KAR (ZARAR)
Olağan Dışı Gelir ve Karlar

Olağan Dışı Gider ve Zararlar
DÖNEM KARI ZARARI
Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)
NET DÖNEM KARI (ZARARI)

Kaynak: (Sevilengül, 2005)

Finansal analiz açısından yararlı olan; çok sayıda oran değil, az sayıda fakat anlamlı ve gerekli oranları hesaplamak önem arz etmektedir.

Finansal tablolarda yer alan çeşitli kalemlerin birbirine oranlanmasıyla işletmeler arasında finansal durum karşılaştırılması yapılabilmektedir. Finansal oranlar tek başlarına herhangi bir anlam ifade etmemekte, işletmelerin geçmiş döneme ait oranları ile veya diğer işletmelerin oranlarıyla karşılaştırılmaları durumunda isabetli sonuçlar elde etmek ve bir analiz yapabilmek mümkün hale gelmektedir (Siddiqui, 2005:625).

İşletmelerin faaliyetleri sonucunu yıllar itibarıyla ve sektörde bulunan diğer işletmeler ile kıyaslanabilmelerini performans değerlendirilmesinde önemlidir. Amaca uygun oranların belirlenip analizin gerçekleştirilmesi önemlidir.

Tablo 3.3: Finansal Analizde Kullanılan Oranlar

LİKİDİTE ORANLARI
Cari Oran = Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar
Asit-Test Oranı = (Hazır Değerler + Pazarlanabilir Menkul Kıymetler + Alacaklar) / Kısa Vadeli Borçlar
FAALİYET ORANLARI
Ticari Alacak Devir Hızı = Satışlar / Ticari Alacaklar
MALİ YAPI ORANLARI

Finansal Kaldıraç Oranı = Toplam Borç / Toplam Kaynaklar
KARLILIK ORANLARI
Brüt Kar Marjı = Brüt Kar / Net Satışlar
Varlıkların Karlılığı = FVÖK / Toplam Varlıklar
Öz kaynak Karlılığı (Mali Rantabilite) = Net Kar / Öz kaynaklar
Yatırım Karlılığı (Ekonomik Rantabilite Oranı) = (VFÖK- Vergi) / (Öz kaynaklar + Uzun Süreli Borçlar)

Kaynak: Akü İİBF Dergisi Formül Tablosu

Bilanço ve Gelir Tablosundan faydalanarak oluşturulan oranlar neticesinde;

Likidite oranları, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme yeteneğinin ölçülmesinde ve çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığının belirlenmesinde kullanılmaktadır (Akdoğan, 2010: 644).

Faaliyet oranları işletme varlıklarının ne derece etkin ve verimli kullanıldığını değerlendirme amacına yönelik kullanılan oranlardır (Brealey vd., 2007: 474).

Mali yapı oranları; bu oranlar, işletmenin dış kaynaklarla öz kaynaklarının bileşimine ilişkin finansman politikalarının değerlendirilmesine özgü oranlardır (Berk, 2003: 39)

Karlılık oranları, firmanın faaliyetleri sonucu elde ettiği karın ölçülü, yeterli, tatmin edici olup olmadığı konusunda değerlendirme yapılabilmesine imkan sağlayan finansal oranlardır (Akgüç, 1998: 62).

3.2.1.Likidite Oranları

Likidite; bir varlığın düşük maliyetle ve hızlı bir şekilde nakde dönüşme yeteneğidir. Yani bir varlığı satma ve paraya çevirme kolaylığı olarak tanımlanabilir.

3.2.1.1.Cari Oran

İşletmelerin kısa vadeli borçlarını vadesinde ödeyebilme yeteneğine sahip olup olmadığının tespit edilmesinde kullanılan ve likidite oranlarının önemli bir bileşeni olarak ifade edilir.

Dönen Varlıklar <hr/> Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
--

Dönen varlıkların, Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklardan fazla olması beklenir. Borçlarını ödeyebilmek için yeterli ve net çalışma sermayesi mevcudu olması için oranın 1'den büyük olması istenir.

Bu oranın yüksek olması işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünün yüksek olduğunu gösterirken; bu değer çok yüksek olması, işletmenin elinde verimli kullanılmayan atıl fonlar bulunduğu anlamına gelir. Bu durum, işletmeye kredi verecek olan kurumlar için olumludur ancak işletmenin daha fazla kâr elde edebilecekken, düşük kar marjı ile çalışıldığını gösterir (Eugene vd,2002:76).

Bu değer 2.00 civarında olması gerektiğini savunulur. Ancak özellikle gelişmekte olan ülkelerde likidite çok yüksek olmadığından (ticari bankaların genelde kısa süreli kredi verme eğiliminde olmaları, banka dışı diğer finans kurumlarının gelişmemiş olması, sermaye şirketinin etkin çalışmaması gibi) dolayı, firmalar daha çok kısa vadeli borçlanmaya giderler. Genel bir kural olarak ta gelişmekte olan ülkelerde cari oranın 1,5 olmasının yeterli olabileceği söylenebilir (www.frmtr.com).

Firmanın bağlı bulunduğu sektörün yapısı veya da genel ekonomik duruma göre cari oran bu oranın altında veya üstünde olabilir.

Cari oran hesaplanırken şüpheli alacak karşılığı, stok değer düşük karşılığı, menkul kıymet değer düşük karşılığı gibi aktif düzenleyen pasif

hesapların toplamı dönen varlıklar toplamından düşülerek net değerlerin bulunması gerekir. Aynı şekilde firmanın bankada belirli bir tutarda mevduat bulundurma zorunluluğu varsa, bu miktarda bankalar hesabından düşülmelidir (Akdoğan ve Tenker,2004:611).

3.2.1.2. Asit Test Oranı

Stokları dönen varlıklardan ayırdığı için cari oranı daha anlamlı hale getiren ve cari orana göre daha hassas bir orandır. Borçları ödeme gücünün tespit edilmesinde stokların likidite riskini ortadan kaldırmaktadır.

$$\frac{\text{Dönen Varlıklar - Stoklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Asit test oranı, stoklar dışındaki diğer cari aktif toplamının kısa vadeli borçlara bölünmesiyle bulunur. Stokların cari aktif toplamından çıkarılmasıyla hem stokların nakde dönüşümündeki belirsizlik hem de stok değerlemelerine ait belirsizlik giderilmiş olur.

Asit Test Oranın 1 olması yeterlidir. İşletmenin Kısa Vadeli Borçlarının tamamının nakit ve hızlıca paraya çevrilebilir değerlerle karşılanabileceğini gösterir. Asit Test Oranı değerlendirilirken stok ve alacak devir hızları, kısa süreli borçlarının yapısı, ödeme şekilleri, vade dağılımı satış düzensizliğinden doğan iş riski gibi etmenlerin dikkate alınması önemlidir (Akdoğan ve Tenker,2004:614).

3.2.2. Faaliyet Oranları

İşletmenin faaliyet düzeyi ile söz konusu faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için gerekli olan varlıklar arasındaki ilişkileri göstermektedir.

İşletmelerin aktiflerinin ne ölçüde etkin yönetildiğini ve aktiflere yapılan yatırımların yeterli ölçüde olup olmadığını gösteren oranlardır. İşletmelerin aktiflerinin devir hızının yüksek olması durumunda aktiflerin etkin kullanılmakta olduğunu ve karlılığın bu durumdan olumlu yönde etkilendiğini ifade etmektedir. İşletmenin faaliyet derecesi ile faaliyetlerinin sürdürülmesi için gerekli varlıklar arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.

Devir Hızı varlık ve kaynak unsurlarının belirli bir dönemde kaç kez devredildiğini gösterir.

3.2.2.1. Ticari Alacak Devir Hızı

Alacağın tahsili ile likidite düzeyi bağlantılıdır. Alacak devir hızının yüksek oluşu işletmenin alacaklarını tahsilini kolaylıkla gerçekleştirdiğini gösterir. Devir Hızı yüksek olan bir işletmenin düşük likidite oranıyla çalışması borç ödeme açısından sorun oluşturmamaktadır.

Cari oranın yorumuna katkıda bulunan ve alacakların zamanında tahsil edilip edilmediğini gösteren bir orandır. Yüksek bir cari oranın mevcut olması her zaman ödeme gücünün yüksek olduğunu ifade etmemektedir. İşletmenin cari oranın yüksek olması alacak tutarının yüksek olmasından da kaynaklanabilir. Cari Oranın yüksek olması işletmenin ödeyebilme gücünün belirlenmesinde tek başına yeterli olmamakla birlikte alacak devir hızının da değerlendirilmesi gerekliliği oluşur.

$$\frac{\text{Satışlar}}{\text{Ticari Alacaklar}}$$

Bir dönem içinde alacakların kaç katı kadar satış yapıldığı gösterir. Alacakların ne kadar süre sonra nakde dönüşeceğini göstermesi sayesinde alacakların belli bir dönemde kaç defa tahsil edildikleri hesaplanır. Alacak devir

hızı belli bir dönemdeki satışlar toplamının ticari alacak toplamına bölünmesiyle bulunur (Ceylan, Korkmaz 2012:57).

Alacak devir hızının yüksek olması, firmanın alacak tahsil kabiliyetinin iyi olduğu anlamına geldiği gibi, firmanın etkin bir tahsilât politikasının da sonucu olabilmektedir.

Alacak devir hızındaki artış alacakların likiditesinin arttığını ve işletmenin alacaklarını tahsilde daha az fona ihtiyaç duyacağını göstermesine rağmen, bu durumun bir başka anlamı da işletmenin kredili satışlar konusunda titiz davranıyor olabileceğini göstermesidir.

Alacak devir hızının yavaş olması firmanın bazı alacaklarını vadesinde tahsil edemediğini, bu alacakların şüpheli hale gelme ihtimalinin yüksek olduğunu gösterir. Ayrıca bu durum finansman ihtiyacının arttığını ve daha yüksek bir likidite oranı ile çalışılmasının gerekliliğini de gösterir (Akgüç,2010:49).

3.2.3 Mali Yapı Oranları

İşletmenin uygun kaynaklarla finansmanın sağlanıp sağlanmadığı, öz kaynak ve yabancı kaynaklar arası denge, finansman kaynaklarının toplam kaynaklar içindeki oranını, finansal kaldıraçın karlılığı artırıp artırmadığı sorularına cevaplar arayan oranlardır (Akdoğan, Tenker 2004: 618).

3.2.3.1 Finansal Kaldıraç Oranı

$$\frac{\text{Toplam Yabancı Kaynaklar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

İşletmenin finansmanında yabancı kaynaklardan hangi oranda yararlandığını gösteren oranlardır. Yabancı kaynaklarla öz kaynaklar arasındaki ilişkiyi gösteren bu oranlar, işletmenin kaynak yapısını gösterir ve işletme varlıklarının hangi kaynaklarla, ne oranlarda karşılandığını gösterir. Yani firmanın finansmanı için ihtiyaç duyulan fonların ne kadarının paydaşlar tarafından ne kadarının üçüncü kişilerce karşılandığı bu oranlar kullanılarak tespit edilebilir (Türko,2002:105).

Finansal kaldıraç oranının yüksek olması riskli firmayı ifade eder. Firmanın faiz ve anapara taksitlerini ödeme nedeniyle mali yönden güç durumlara düşme olasılığının yüksek olduğunu gösterir. Nakit akımı azalırsa firma borçlarını ödeyemez duruma gelir. Oranın yüksek olması işletme sahiplerinin az bir sermaye ile geniş bir kaynağa egemen olabildikleri gibi, faaliyetlerden elde ettikleri kar oranının yabancı kaynak maliyetinden yüksek olması halinde öz kaynak karlılık oranlarında yükseltme yeni finansman kaldıracı etkisinden yararlanma olanağı elde ederler. İşletme varlığının sürerliliği için finansal kaldıraç oranının belirli bir düzeyin üzerine yükseltilmesi engellenir.

İşletmenin finansmanında büyük ölçüde öz sermaye kullanılması karlılık oranını düşürebilir. Karlılığa öncelik vererek kaldıraç oranını yükseltmek fonlama riskini artırır.

Finansal kaldıraç oranı %50'yi geçmemelidir. Finansal kaldıraç, firmanın kaynakları arasında firmaya sabit yük getiren kaynakların varlığı ile oluşur. Bu kaynakların toplam kaynaklar içindeki payı arttıkça firmanın karlılığı üzerinde finansal kaldıracın etkisi de artmaktadır. Faiz ve vergiden önceki kar / kaynaklar toplamı oranı yabancı kaynak maliyetinden yüksek olduğu süreçte, firma daha fazla borç kullanarak yani borçlar /aktif toplamı oranını yükselterek öz sermaye karlılığını olumlu yönde etkileyebilir .

Firmaya kredi verenler borç oranının düşük olmasını isterler. Çünkü düşük borç oranı firmanın tasfiyesi halinde tüm borçların ödenebileceğini

gösterir. Diğer yandan firma hissedarları ise firmanın yüksek bir borç oranına sahip olmasını ister. Böylelikle sınırlı bir öz kaynakla daha geniş kaynak kullanımına sahip olacakları gibi aynı zamanda faaliyet karlılığı, borç kullanma maliyetinden fazla olduğu sürece öz sermaye karlılık oranını da yükselmiş olacaklardır. Sürekli borçlanması da belli bir seviyeden sonra optimallikten uzaklaştıracağı için firma aleyhine olur. Borç oranı arttıkça işletmenin finansman riski faiz ve anapara ödemeleri nedeniyle artacaktır. (Sayılğan, 2013:141)

3.2.4.Karlılık Oranları

İşletmelerin kazanç elde etme güçleri karlılığı gösterir. Kar performans ölçüm göstergesidir.

İşletmeye ortaklar tarafından getirilen veya dış kaynaklardan sağlanarak yatırımlara tahsis edilen fonların ne derece etkin ve kar getirici şekilde kullanıldığını gösteren oranlardır (Usta,2008:127).

Kârlılık oranları, satışlar ve yatırım üzerinden elde edilen kazançlar şeklinde gösterilerek kârın yeterliliğini ve dolayısıyla yönetimin etkinliğini ölçer. Satışlar üzerinden kâr marjı olarak ta bilinen bu oranlar, zarara girmeden satış fiyatının düşürülebileceği noktayı da işaret eder. Vergiden sonraki net kârın öz sermaye oranı da denilen öz sermayenin kârlılığı, hissedar veya ortakların yatırımları üzerinden elde edilen kazanç oranına işaret eder.

3.2.4.1 Brüt Kar Marjı

İşletmelerin ana faaliyetlerinin ne ölçüde karlı olduğunu belirlemeye yardımcı olan bir orandır. Oranın yüksek olması işletmenin ana faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütüldüğünü, düşük olması ise verimliliğin azaldığını gösterir (Çabuk ve Lazol, 2005:211).

$$\frac{\text{Brüt Kar}}{\text{Satışlar}}$$

Net satışlarla satılan malın maliyeti arasındaki olumlu fark brüt satış kârını verir. Bir firmanın brüt satış kârı; firmanın faaliyet ve diğer giderlerini karşılayabilecek ve firma sahip veya ortaklarına yeterli kâr sağlayacak düzeyde olmalıdır.

Bir firmanın belirli bir yıldaki brüt satış kâr oranı söz konusu firmanın geçmiş yıllardaki brüt satış kâr oranları ile endüstri kolundaki diğer firmaların aynı nitelikteki oranları ile karşılaştırmak suretiyle değerlendirilebilir.

İşletme faaliyetlerinde satışların maliyetinin yüksek olup olmadığı işletmenin fiyat baskısı altında bulunup bulunmadığı ve işletmenin satış fiyatlarında artış ya da azalış yönünde bir değişiklik yapılmasının gerekli olup olmadığı yönünde fikir edinilebilir (Gücenme Ü,2005).

İncelenen firmada brüt satış kârının yükselme eğilimi göstermesi firma lehine bir durumdur. Maliyet sabit olmasına rağmen satış fiyatlarını artması, satış fiyatları sabitken maliyetlerin düşmesi, satış fiyatlarının maliyetlerden daha hızlı artması ve maliyetlerdeki düşüşün satış fiyatlarındaki düşüşten daha fazla olması sebebiyle Brüt Kar Marjı artmaktadır.

3.2.4.2 Varlıkların Karlılığı

Aktiflere yapılan toplam yatırımın bir dönem içerisinde ne oranda net kar sağladığını ve aktiflerin etkin kullanılıp kullanılmadığını gösterir.

$$\frac{\text{Net Kar}}{\text{Toplam Aktif}}$$

İşletmelerin faaliyetlerinde kullandığı varlıkları ne derece etkin kullandığını bir başka ifadeyle varlıkların üzerinden ne kadar gelir elde ettiğini gösterir (Karadeniz ve İskenderoğlu, 2011:69).

Birim aktif başına elde edilen net kar olarak ifade edilmektedir.

3.2.4.3 Öz sermaye Karlılığı (Mali Rantabilite)

Ortakların koydukları sermayelerinden elde ettikleri karlılık derecesini göstermektedir. Net Karın öz sermayeye oranlanmasıyla hesaplanır. Oranın yükseltilebilmesi noktasında kar marjı'nın veya öz sermaye devir hızının artırılmasında fayda vardır (Aydın ve Diğerleri,2010:124).

$$\frac{\text{Net Kar}}{\text{Öz Sermaye}}$$

İşletme sahip veya sahipleri tarafından sağlanan kaynağın bir birimine karşılık gelen kâr miktarını gösterdiği için önemli bir orandır (Aktan,2006).

Oran hesaplanırken payda da yer alan öz kaynak (öz sermaye) miktarı; dönem başı, dönem sonu veya dönemin ortalama öz sermaye miktarı olabilir. Paydaki net kâr kalemi ise genelde vergi sonrası kâr tutarıdır. Ancak vergi öncesi kâra göre de oran hesaplanabilmektedir. Vergi öncesi kâr miktarını öz kaynaklara oranlamakla vergi oranlarındaki değişmelerin net kâr üzerindeki etkisi belirlenebilir. Yönetimin kâr üzerinden alınan vergiyi kontrol gücüne sahip olmaması, yöneticileri öz kaynakları verimli kullanıp kullanmadığını ölçmede dönem kârı / öz sermaye oranını kullanmaya sevk edebilir.

Öz sermaye Karlılığını artırabilmek için satışların karlılığını artırması öz sermaye devir hızının artması gerekir. Satışların karlılığını artırılabilmesi için bir yandan maliyet ve giderleri azaltmak bir yandan da net satışlar tutarını artırmak gerekir (Gücenme,2005).

3.2.4.4.Yatırımın Karlılığı (Ekonomik Rantabilite)

$$\frac{\text{(Fvök-Vergi)}}{\text{Toplam Yatırım}}$$

Firmanın kaynaklarını ne ölçüde kârlı kullandığı tespit edilebilmektedir.

İşletme kârlılığını veya da yönetim başarısını ölçen en doğru gösterge, vergi öncesi kârdır. O halde yatırımların finansmanında kullanılan öz kaynağın getirisi de vergi öncesi kârdır. Yabancı kaynağın getirisi de olan faiz giderleri, vergiden önceki kârın içinde bir indirim unsuru olarak dikkate alınmıştır. Dolayısıyla, toplam kaynakların getirisinin ölçümünde faiz giderlerinin de vergiden önceki kâr tutarına eklenmesi gerekir.

Ekonomik rantabilite oranının mali kârlılık oranından düşük olması gerekir. Aksi durumda yabancı kaynaktan yararlanma maliyetinin normalin üzerinde olduğu anlaşılır (Akdoğan ve Tenker,2004).

3.2.5. Döviz Kullanım Oranı

Dahilde İşleme İzin Belgesi/ Dahilde İşleme İzni kapsamında CIF ithal (yurt içi alımlar hariç) tutarının FOB ihraç tutarına olan yüzde oranını ifade eder.

Otomotiv sektöründe düzenlenen belgeler için azami %65,Deri ve deri mamulleri ile çimento, cam ,toprak ve seramik ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için azami %60,Tekstil ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için azami %65,Konfeksiyon ve orman ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için azami %70,Diğer sektörler için %80'dir.İkincil İşlem görmüş tarım ürünleri taahhüdü içeren belgelerde bu oran azami %100'dür.Bakanlık uluslararası emtia piyasalarındaki konjonktürel dalgalanmalarından dolayı bu oranları dönemse veya sektörel olarak yükseltmeye veya düşürmeye yetkilidir (T.C Resmi Gazete,2017/3:3009).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.DAHİLDE İŞLEME REJİMİNE TABİ İŞLETMELERDE FİNANSAL ANALİZ KARŞILAŞTIRMASI PANEL VERİ ANALİZİ YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRME

4.1.Analizin Konusu ve Amacı

Bu Çalışmada Kamuyu Aydınlatma Platformundan faydalanarak BİST’te işlem gören Dİİ /DİİB olan Frigopak Gıda Maddeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş, Brisa Bridgestone Sabancı Lastik Sanayi ve Ticaret A.Ş, Borusan Mannesman Boru ve Ticaret A.Ş, Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş, Türk Prysmian Kablo ve Sistemleri A.Ş, Çemtaş Çelik Makine Sanayi ve Ticaret A.Ş, Karsan Otomatik Sanayi ve Ticaret A.Ş’ye ait Firmalarının 2012-2016 yılı bilanço ve gelir tablolarından faydalanarak hazırlanan finansal oranların üzerinde Dahilde İşleme Rejiminin etkisi panel veri analizi yöntemiyle değerlendirildi.

Firmalara ait Dİİ/ DİİB’si kullanılmasıyla Öngörülen ve Gerçekleşen İhracat, İthalat rakamlarına Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı ve firmalardan edinilen bilgiler neticesinde ulaşılmıştır.

Finansal analizde kullanılan Bağımlı değişkenler; Cari Oran(CO), Asit Test Oranı (ATO),Ticari Alacak Devir Hızı(TADH),Finansal Kaldıraç (FK), Öz sermaye Karlılığı (ROE),Varlıkları karlılığı (ROA)’dır. Bağımsız Değişkenler; Öngörülen İhracat- İthalat, Gerçekleşen İhracat-İthalat, Döviz Kullanım Oranı, Dahilde İşleme Rejimi İhracat Marjı’dır.

Kullanılan Oranlar:

Cari Oran (CO): Dönen Varlıklar/ Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Asit Test Oranı (ATO): (Dönen Varlıklar- Stoklar) /Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar,

Ticari Alacak Devir Hızı (TADH): Satışlar/Ticari Alacaklar

Finansal Kaldıraç (FK): Toplam Yabancı Kaynaklar/Toplam Varlıklar

Brüt Kar Marjı (BKM): Brüt Kar/ Satışlar

Öz sermaye Karlılığı (ROE): Net Kar/ Öz sermaye

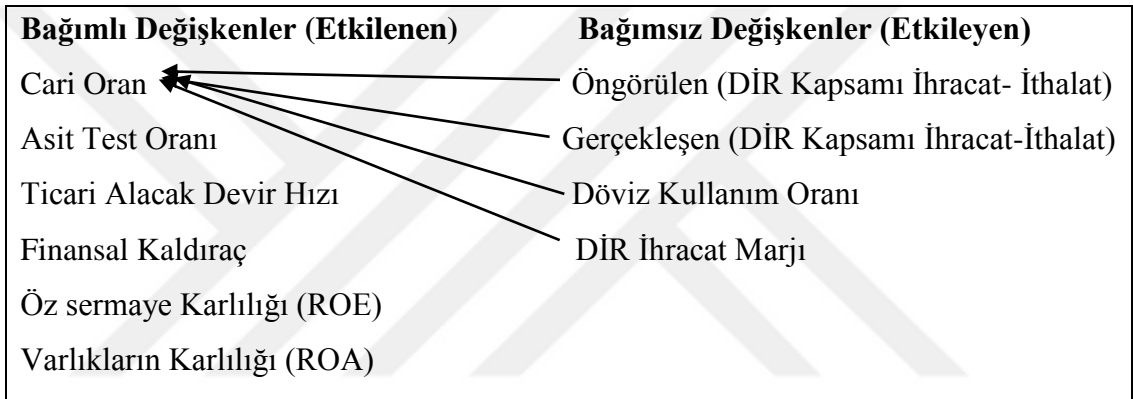
Varlıkların Karlılığı (ROA): Net Kar/ Toplam Aktif

ALFA: Öngörülen İhracat- İthalat

BETA: Gerçekleşen İhracat-İthalat

Döviz Kullanım Oranı (DKO): DİR Kapsamında CIF (İthal) /FOB (İhraç)

Dahilde İşleme İhracat Marjı (DİHRM): DİR Kapsamında Gerçekleşen İhracat/ Satışlar

4.2.Analizin Yöntemi

Regresyon Modelindeki Değişkenler:

CO_{it} : i firmasının t dönemdeki Dönen Varlıkların, Kısa Vadeli Borçlara Oranı

ATO_{it} : i firmasının t dönemdeki Stoklar Hariç Dönen Varlıkların Kısa Vadeli Borçlara Oranı

$TADH_{it}$: i firmasının t dönemdeki Satışların Ticari Alacaklara Oranı

FK_{it} : i firmasının t dönemdeki Toplam Yabancı Kaynaklarının Toplam Varlıklara Oranı

BKM_{it} : i firmasının t dönemdeki Brüt Karının Satışlara Oranı

ROE_{it} : i firmasının t dönemdeki Net Karının Öz Sermaye' ye Oranı

ROA_{it} : i firmasının t dönemdeki Net Karının Toplam Aktiflere Oranı

$ALFA_{it}$: i firmasının t dönemdeki DİR kapsamı Öngörülen İhracat ile Öngörülen İthalat arasındaki fark

$BETA_{it}$: i firmasının t dönemdeki DİR kapsamı Gerçekleşen İhracat ile Gerçekleşen İthalat arasındaki fark

DKO_{it} : i firmasının t dönemdeki CIF (İthal) tutarının FOB (İhraç) tutarına Oranı

$DİRİHRM_{it}$: DİR Gerçekleşen İhracat tutarının, Satışlara Oranı

Bu çalışmada analiz edilen panel veri modelleri aşağıdaki gibidir.

Alfa, Beta, DKO, DİRHRM'nın Cari Oran'a etkisi

$$CO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$CO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$CO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$CO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

Alfa, Beta, DKO, DİRHRM'nın Asit Test Oranı'na etkisi

$$ATO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ATO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ATO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ATO_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

Alfa, Beta, DKO, DİRHRM'nın Ticari Alacak Devir Hızına etkisi

$$TADH_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$TADH_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$TADH_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$TADH_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

Alfa, Beta, DKO, DİRHRM'nın Finansal Kaldıraca etkisi

$$FK_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$FK_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$FK_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$FK_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

Alfa, Beta, DKO, DİRİHRM'nin Brüt Kar Marjına etkisi

$$BKM_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$BKM_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$BKM_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$BKM_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

Alfa, Beta, DKO, DİRİHRM'nin Özsermaye Karlılığına etkisi

$$ROE_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROE_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROE_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROE_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

Alfa, Beta, DKO, DİRİHRM'nin Varlıkların Karlılığına etkisi

$$ROA_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROA_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROA_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$ROA_{it} = \beta_{0,it} + \beta_{1,it}DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

İlk olarak ölçü birimlerini eşitlemek için beta ve alfanın logaritması alınmıştır. Panel veri analizinde bağımlı değişkenler Cari Oran (CO), Asit Test Oranı (ATO), Ticari Alacak Devir Hızı (TADH), Finansal Kaldıraç (FK), Öz Sermaye Karlılığı (ROE) ve Varlıkların Karlılığı (ROA) olarak seçilmiştir. Bağımsız

değişkenler Öngörülen ihracat-ithalat (ALFA), Gerçekleşen ihracat-ithalat (BETA), Döviz Kullanım Oranı (DKO) ve DİR İhracat Marjı (DİRİHRM) olarak seçilmiştir. Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklere aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4. 1.Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Min	Max
CO	35	1,5642	1,2177	0,09	5,97
ATO	35	1,0688	0,7584	0,2	4
TADH	35	2,9514	2,4401	1	11
FK	35	0,64342	0,1858	0,13	0,95
ROE	35	0,0414	0,2168	-0,47	0,32
ROA	35	0,0362	0,0757	-0,1	0,27
ALFA	35	16,5868	2,2731	11,1990	21,1776
BETA	35	16,7086	2,3772	10,5776	21,4794
DKO	35	0,3797	0,2157	0,01	0,75
DİRİHRM	35	0,5142	0,5956	0,0103	2,3851

Panel veri analizinde öncelikle hangi modelin tahmin edileceğine karar vermek için model seçimi yapılmaktadır. Bunun için Breusch Pagan Testi ve Hausman Testi kullanılmaktadır. Model seçimi için test sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.2. Breusch Pagan LM Test Sonucu

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Test İstatistiği	Prob> χ^2
BKM	ALFA	4,22	0,0199**
BKM	BETA	4,86	0,0137**
BKM	DKO	2,98	0,0420**
BKM	DİRİHRM	2,34	0,0630***
CO	ALFA	36,84	0,0000*
CO	BETA	34,14	0,0000*
CO	DKO	13,89	0,0001*
CO	DİRİHRM	17,75	0,0000*
ATO	ALFA	26,60	0,0000*
ATO	BETA	21,67	0,0000*
ATO	DKO	17,27	0,0000*
ATO	DİRİHRM	14,89	0,0001*
TADH	ALFA	41,01	0,0000*
TADH	BETA	38,71	0,0000*
TADH	DKO	18,03	0,0000*
TADH	DİRİHRM	17,59	0,0000*
FK	ALFA	10,22	0,0007*
FK	BETA	9,72	0,0009*

FK	DKO	4,22	0,0200**
FK	DİRİHRM	3,88	0,0245**
ROE	ALFA	7,57	0,0030*
ROE	BETA	11,21	0,0004*
ROE	DKO	34,13	0,0000*
ROE	DİRİHRM	30,99	0,0000*
ROA	ALFA	0,31	0,2877
ROA	BETA	0,36	0,2730
ROA	DKO	4,42	0,0177**
ROA	DİRİHRM	5,22	0,0112**

Not: Breusch Pagan Testinin hipotezleri: H_0 : Havuzlanmış EKK,

H_a : Rassal Etkili Model, * $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,10$

Tablo' da Breusch Pagan test sonucuna göre sıfır hipotezi olarak birim etkinin varyansı'nın sıfıra eşit olduğunu yani klasik modelin uygun olduğunu kabul eden sıfır hipotezi ROA-ALFA, ROA-BETA modelleri dışında tüm modeller için reddedilmektedir ve anlamlı birim etkiler söz konusudur. %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde H_0 reddedilir. Klasik model kullanmak uygun değildir. Rassal etkiler modeli kullanmak uygundur.

Tablo 4.3. Hausman Testi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Test İstatistiği	Prob> χ^2
BKM	ALFA	1,03	0,3096
BKM	BETA	8,26	0,0041*
BKM	DKO	0,22	0,6420
BKM	DİRİHRM	0,00	0,9910
CO	ALFA	0,02	0,8836
CO	BETA	0,32	0,5690
CO	DKO	3,54	0,0599
CO	DİRİHRM	7,54	0,0060*
ATO	ALFA	0,10	0,7543
ATO	BETA	0,93	0,3352
ATO	DKO	1,16	0,2822
ATO	DİRİHRM	3,66	0,0557
TADH	ALFA	0,05	0,8195
TADH	BETA	0,07	0,7905
TADH	DKO	3,39	0,0656
TADH	DİRİHRM	11,83	0,0006
FK	ALFA	0,00	0,9463
FK	BETA	0,06	0,8124

FK	DKO	0,57	0,4519
FK	DİRİHRM	0,96	0,3267
ROE	ALFA	69,65	0,0000*
ROE	BETA	5,42	0,0200**
ROE	DKO	0,50	0,4792
ROE	DİRİHRM	0,53	0,4647
ROA	ALFA	3,97	0,0462**
ROA	BETA	0,73	0,3925
ROA	DKO	0,02	0,8790
ROA	DİRİHRM	0,12	0,7299

Not: Hausman testinin hipotezleri: H_0 : Rassal Etkili Model , H_a : Sabit Etkili Model

* $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,10$

Hausman testi, verilere göre sabit etkili modelin mi yoksa rassal etkili modelin mi daha anlamlı olacağını test etmektedir. Sonuçlara göre katsayılardaki değişmelerin sistematik olmadığını söyleyen sıfır hipotezi BKM-BETA, CO-DİRİHRM, ROE-ALFA, ROE-BETA ve ROA-ALFA modelleri için reddedilir. Bu modeller için Sabit etkili modeli seçmek daha doğru olacaktır. Diğer bütün modeller için sıfır hipotezi reddedilemez, Rassal etkili modeli seçmek doğru olacaktır.

Model seçimi sonucunda bazı modeller için sabit etkili, bazı modeller için rassal etkili model tahminleri yapılmaktadır. Rassal Etkiler tahmini birimler (firmalar) arası farklılıkların tesadüfi olduğu kabul edildiğinde kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi olarak da bilinir. Grup içi tahmini olarak da bilinen Sabit Etkiler yönteminde birimler içinde zamana göre değişmeler dikkate alınmaktadır.

Modellerin tahmin sonuçlarını açıklamadan sonuçların güvenilirliği için bazı varsayımları sağlayıp sağlamadığına bakılması gerekmektedir. Bunlar yatay kesit bağımlılık, değişen varyans ve otokorelasyondur. Birimlerin (firmaların) hata terimleri arasında otokorelasyonun varlığı bağımsızlığı bozduğundan birimler arası korelasyonsuzluk varsayımı test edilmelidir. Bunun için bazı testler mevcuttur. İlk olarak değişkenlerin ayrı ayrı yatay kesit bağımlılığını incelemek için değişkenler Pesaran (2004) CD testine tabi tutulmaktadır. Test sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.4. Pesaran (2004) CD Testi

Değişken	Test İstatistiği	Prob
BETA	2,44	0,015**
ALFA	0,79	0,432
CO	3,00	0,003*
ROE	0,15	0,882
BKM	1,90	0,057***
DİRİHRM	1,23	0,219
DKO	-1,17	0,243
FK	1,02	0,309
ROA	-1,22	0,224
TADH	2,57	0,010**

Not: H_0 : Yatay kesit bağıllık yok, H_a : Yatay kesitbağıllık var,

* $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,10$

Test sonucuna göre BETA, CO, BKM ve TADH değişkenlerinin Prob değerleri 0,01, 0,05 ve 0,10'dan küçük olduğu için H_0 reddedilir. Yatay kesit bağımlılık vardır. Diğer değişkenlerin Prob. değeri 0,5'ten büyük olduğu için H_0

reddedilemez. Yatay kesit bağımlılık yoktur. Değişkenlerin sonuçları birbirinden farklı çıkmaktadır. Yirmi sekiz farklı model için yatay kesit bağımlılık testi yapılmaktadır. Test sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 4.5. Pesaran (2008) CADF Test Sonucu

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Test İstatistiği	Prob> χ^2
BKM	ALFA	-0,054	1,0427
BKM	BETA	0,533	0,5939
BKM	DKO	1,823	0,0683
BKM	DİRİHRM	0,022	0,9822
CO	ALFA	0,602	0,5470
CO	BETA	3,150	0,0016*
CO	DKO	3,170	0,0015*
CO	DİRİHRM	2,563	0,0104**
ATO	ALFA	1,211	0,2258
ATO	BETA	3,595	0,0003*
ATO	DKO	1,16	0,2822
ATO	DİRİHRM	3,399	0,0007*
TADH	ALFA	0,251	0,8015
TADH	BETA	1,267	0,2052
TADH	DKO	3,033	0,0024*

TADH	DİRİHRM	0,417	0,6769
FK	ALFA	1,016	0,3097
FK	BETA	0,624	0,5329
FK	DKO	2,203	0,0276**
FK	DİRİHRM	0,253	0,7999
ROE	ALFA	-0,033	1,0259
ROE	BETA	0,620	0,5354
ROE	DKO	0,596	0,5512
ROE	DİRİHRM	-0,277	1,2180
ROA	ALFA	-1,231	1,7816
ROA	BETA	-0,897	1,6305
ROA	DKO	-1,187	1,7648
ROA	DİRİHRM	-1,201	1,7704

Not: Pesaran vd.'nin test hipotezleri: H_0 : Yatay kesit bağıllık yok, H_a : Yatay kesit bağıllık var

* $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,10$

Pesaran testinin sonucuna göre CO-BETA, CO-DKO, CO-DİRİHRM, ATO-BETA, ATO-DİRİHRM, TADH-DKO, FK-DKO modelleri için Prob değeri 0,05'ten küçüktür. Sıfır hipotezi reddedilir. Modellerde yatay kesit bağımlılık vardır. Diğer modellerin sonuçlarına göre Prob değerleri 0,05'ten küçük olmadığı için sıfır hipotezi reddedilemez. Modellerde yatay kesit bağımlılık yoktur.

Panel veri analizinde diğer bir varsayım modelde değişen varyans probleminin olmamasıdır. Bunu test etmek için Levene Brown Forsythe Testi kullanılmaktadır. Test sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.6. Levene Brown Forsythe Testi

Panel Veri Modeli	W0 (Prob> F)	W50 (Prob> F)	W10 (Prob> F)
BKM- ALFA	33,0087 (0,0000)*	3,0057(0,0214) **	33,0087(0,0000)*
BKM- BETA	36,6362 (0,0000)*	3,5322 (0,0099) *	36,6362 (0,0000)*
BKM- DKO	38,0092 (0,0000)*	3,3082 (0,0137)**	38,0092 (0,0000)*
BKM- DİRİHRM	37,3783 (0,0000)*	3,1388 (0,0176)**	37,3783 (0,0000)*
CO- ALFA	4,2822 (0,0034)*	3,3154 (0,0135)**	4,2822 (0,0034)*
CO- BETA	5,2532 (0,0009)*	3,8832 (0,0060)*	5,2532 (0,0009)*
CO- DKO	3,8314 (0,0064)*	3,0057(0,0206)*	33,0087(0,0064)*
CO- DİRİHRM	6,5375 (0,0002)*	3,8626 (0,0062)*	33,0087(0,0002)*
ATO- ALFA	3,2194 (0,0156)**	2,2131 (0,0714)***	3,2194 (0,0156)**
ATO- BETA	3,6319 (0,0086)*	2,6128 (0,0387)**	3,6319 (0,0086)*
ATO- DKO	2,8558 (0,0268)**	2,2108 (0,0717)***	2,8558 (0,0268)**

ATO- DİRİHRM	3,9156 (0,0057)*	2,8958 (0,0252)**	3,9156 (0,0057)*
TADH- ALFA	5,5527 (0,006)*	2,6415 (0,0370)**	5,5527 (0,0006)*
TADH- BETA	7,0090 (0,0001)*	3,1202 (0,0180)**	7,0090 (0,0001)*
TADH- DKO	5,2563 (0,0009)*	2,5903 (0,0400)**	5,2563 (0,0009)*
TADH- DİRİHRM	11,0248 (0,0000)*	3,1001 (0,0186)**	11,0248 (0,0000)*
FK- ALFA	4,0464 (0,0048)*	1,1309(0,3703)	4,0464 (0,0048)*
FK- BETA	4,0916 (0,0045)*	1,1455(0,3626)	4,0916 (0,0045)*
FK- DKO	3,6574 (0,0083)*	1,0065 (0,4408)	3,6574 (0,0083)*
FK- DİRİHRM	3,9696 (0,0053)*	1,7450 (0,1473)	3,9696 (0,0053)*
ROE- ALFA	3,3145 (0,0136)**	2,0309 (0,0947)***	3,3145 (0,0136)**
ROE- BETA	5,4132 (0,0008)*	2,3923 (0,0542)***	5,4132 (0,0008)*
ROE- DKO	1,6630 (0,1671)	1,1748 (0,3477)	1,6630 (0,1671)
ROE- DİRİHRM	2,4670 (0,0483)**	1,8209 (0,1310)	2,4670 (0,0483)**
ROA- ALFA	2,4022 (0,0534)***	0,5800 (0,7429)	2,4022 (0,0534)***
ROA- BETA	2,6133 (0,0386)**	0,669 (0,8267)	2,6133 (0,0386)**
ROA- DKO	2,7116 (0,0333)**	0,5944 (0,7320)	2,7116 (0,0333)**
ROA- DİRİHRM	2,7867 (0,0297)**	0,4549 (0,8353)	2,7867 (0,0297)**

Not: H_0 : Değişen varyans yok, H_a : Değişen varyans var * $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,10$

Levene Brown Forsythe testi ile üç farklı test istatistiği elde edilmektedir. Test istatistikleri için 0,01, 0,05 ve 0,10 anlam düzeylerine göre genel bir değerlendirme yapılmıştır. Genel itibari ile Prob değerleri 0,01, 0,05 ve 0,10'dan küçük olduğu için sıfır hipotezi reddedilmektedir. Panel veri modellerinde değişen varyans vardır.

Modelin sonuçlarının güvenilirliği için modelde otokorelasyonun olmaması gerekmektedir. Modellere iki farklı test istatistiğinin bulunduğu Bhargava vd. ile Baltagi Wu LBI testi uygulanmaktadır. Test sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 4.7. Durbin-Watson ve Baltagi Wu LBI Test Sonucu

Panel Veri Modeli	Durbin-Watson Test İstatistiği	Baltagi-Wu LBI Test İstatistiği
BKM- ALFA	2,4402	2,8227
BKM- BETA	2,3588	2,7824
BKM- DKO	2,4431	2,8178
BKM- DİRİHRM	2,5003	2,8591
CO- ALFA	1,0649	1,5727
CO- BETA	0,9625	1,4863
CO- DKO	0,9730	1,4988
CO- DİRİHRM	0,9759	1,5064
ATO- ALFA	1,4776	1,8396
ATO- BETA	1,4062	1,7716
ATO- DKO	1,4134	1,7807
ATO- DİRİHRM	1,4167	1,7891

TADH- ALFA	0,8444	1,5571
TADH- BETA	0,7402	1,4789
TADH- DKO	0,7492	1,4773
TADH- DİRİHRM	0,7350	1,4432
FK- ALFA	1,3269	2,0556
FK- BETA	1,3632	2,1008
FK- DKO	1,3384	2,0694
FK- DİRİHRM	1,3922	2,1307
ROE- ALFA	2,3877	2,7699
ROE- BETA	2,3396	2,7713
ROE- DKO	1,9752	2,4232
ROE- DİRİHRM	2,3869	2,7680
ROA- ALFA	1,5831	2,1674
ROA- BETA	1,6692	2,2334
ROA- DKO	1,5892	2,1349
ROA- DİRİHRM	1,5953	2,1766

Not: H_0 : Otokorelasyon yok, H_a : Otokorelasyon var

Modellerde otokorelasyonun var olup olmadığını belirlemek için Bhargava vd.'nin Durbin Watson test istatistiği ve Baltagi-Wu LBI test istatistiği elde edilmektedir. Durbin Watson test istatistiğine göre BKM- ALFA, BKM- BETA, BKM- DKO, BKM- DİRİHRM2, ROE- ALFA, ROE-BETA ve ROE-DİRİHRM modelleri için test istatistiği 2'den büyük olduğundan H_0 reddedilemez. Testin sonucuna göre bu modellerde otokorelasyon problemi yoktur. Ancak Baltagi-Wu test istatistiğine göre BKM- ALFA, BKM- BETA, BKM- DKO, BKM- DİRİHRM, FK- ALFA, FK- BETA, FK- DKO, FK- DİRİHRM, ROE- ALFA, ROE- BETA, ROE-

DKO, ROE- DİRİHRM, ROA- ALFA, ROA- BETA, ROA- DKO ve ROA- DİRİHRM modelleri için test değerleri 2'den büyük olduğundan H_0 reddedilemez. Otokorelasyon problemi yoktur. Diğer durumlarda otokorelasyon vardır.

Varsayımların sonuçları değerlendirildiğinde kısmen de olsa modellerde yatay kesit bağımlılık, değişen varyans ve otokorelasyon problemleri ile karşılaşmaktadır. Çalışmada bu problemlere karşı dirençli standart hatalar üreten Panels Corrected Standard Errors (PCSEs) yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntem varsayımların sağlanmaması durumunda dirençli standart hatalar üreterek güvenilir sonuçlar edinilmesini sağlamaktadır. PCSE tahmin sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.8: PCSE Tahmin Sonucu

Panel Veri Modeli	Katsayı	Standart Hata	Z	P-değeri	R^2	Wald	Prob > χ^2
BKM-ALFA	-0,0300	0,0102	-2,93	0,003*	0,44	8,61	0,0033*
BKM-BETA	-0,0593	0,0130	-4,54	0,000*	0,57	20,57	0,0000*
BKM-DKO	0,1719	0,1181	1,46	0,146	0,46	2,12	0,1456
BKM-DİRİHRM	-0,1541	0,0548	-2,81	0,005*	0,57	7,90	0,0050*
CO-ALFA	0,0064	0,0268	0,24	0,809	0,48	0,06	0,8090
CO-BETA	0,1024	0,0342	2,99	0,003*	0,04	8,95	0,0028*

CO- DKO	-2,1388	0,7131	- 3,00	0,003*	0,32	9,00	0,0027*
CO- DİRİHRM	0,9622	0,3722	2,59	0,010**	0,22	6,68	0,0097*
ATO- ALFA	0,0767	0,0256	2,99	0,003*	0,05	8,97	0,0027*
ATO- BETA	0,0681	0,0570	1,20	0,232	0,48	1,43	0,2319
ATO- DKO	-1,2720	0,6438	- 1,98	0,048**	0,46	3,90	0,0482**
ATO- DİRİHRM	0,2211	0,2740	0,81	0,420	0,49	0,65	0,4197
TADH- ALFA	0,0524	0,0553	0,95	0,343	0,36	0,90	0,3431
TADH- BETA	0,2636	0,1400	1,88	0,060***	0,42	3,54	0,0598***
TADH- DKO	-3,8688	1,2695	- 3,05	0,002*	0,27	9,29	0,0023*
TADH- DİRİHRM	1,0370	0,7747	1,34	0,181	0,42	1,79	0,1807
FK- ALFA	-0,0017	0,0063	- 0,27	0,787	0,35	0,07	0,7869
FK- BETA	-0,0253	0,0174	- 1,45	0,146	0,52	2,11	0,1464
FK- DKO	0,2678	0,2149	1,25	0,213	0,47	1,55	0,2128

FK-DİRİHRM	-0,1003	0,0947	- 1,06	0,289	0,48	1,12	0,2893
ROE-ALFA	0,0420	0,0230	1,83	0,068***	0,21	3,33	0,0680***
ROE-BETA	0,0556	0,0140	3,96	0,000*	0,49	15,68	0,0001*
ROE-DKO	0,7126	0,1823	3,91	0,000*	0,36	15,28	0,0001*
ROE-DİRİHRM	0,0132	0,0482	0,28	0,783	0,03	0,08	0,7830
ROA-ALFA	0,0096	0,0072	1,33	0,184	0,1587	1,76	0,1841
ROA-BETA	0,0155	0,0049	3,11	0,002*	0,29	9,70	0,0018*
ROA-DKO	0,1493	0,0740	2,02	0,044**	0,24	4,07	0,0438**
ROA-DİRİHRM	-0,0107	0,0162	- 0,66	0,507	0,22	0,44	0,5073

Not: *p<0,01, **p<0,05, ***p<0,10

4.3 Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Modelde değişkenlere ait katsayılar, standart hatalar, Z değerleri, P değerleri, R^2 ve Wald değeri bulunmaktadır. Bütün modeller basit regresyon olduğu için katsayısı istatistiksel olarak anlamlı olan modellerde Wald değeri de anlamlıdır. Yani model genel olarak anlamlıdır. Yirmi sekiz farklı model arasından on beş panel veri modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu modellerin R^2 'leri yüksek olmamakla birlikte iyi olduğu söylenebilir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan

modeller BKM- ALFA, BKM- BETA, BKM- DİRİHRM, CO- BETA, CO- DKO, CO- DİRİHRM, ATO- ALFA, ATO- DKO, TADH- BETA, TADH- DKO, ROE- ALFA, ROE- BETA, ROE- DKO, ROA- BETA ve ROA- DKO'dur. Katsayı yorumları;

$$BKM_{it} = 0,7584 - 0,0300ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

ALFA arttıkça BKM -0,0300 birim azalmaktadır.

$$BKM_{it} = 1,2818 - 0,0593BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

BETA arttıkça BKM -0,0593 birim azalmaktadır.

$$BKM_{it} = 0,3762 - 0,1541DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

DİRİHRM arttıkça BKM -0,1541 birim azalmaktadır.

$$CO_{it} = -0,1473 + 0,1024BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

BETA arttıkça CO 0,1024 birim artmaktadır.

$$CO_{it} = 2,2100 - 2,1388DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

DKO arttıkça CO -2,1388 birim azalmaktadır.

$$CO_{it} = 1,0694 + 0,9622DİRİHRM_{it} + \varepsilon_{it}$$

DİRİHRM arttıkça CO 0,9622 birim artmaktadır.

$$ATO_{it} = -2,036 + 0,0767ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

ALFA arttıkça ATO 0,0767 birim artmaktadır.

$$ATO_{it} = 1,5491 - 1,2720DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

DKO arttıkça ATO -1,2720 birim azalmaktadır.

$$TADH_{it} = 1,6792 + 0,2636 BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

BETA arttıkça TADH 0,2636 birim artmaktadır.

$$TADH_{it} = 4,2129 - 3,8688DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

DKO arttıkça TADH -3,8688 birim azalmaktadır.

$$ROE_{it} = -0,7039 + 0,0420ALFA_{it} + \varepsilon_{it}$$

ALFA arttıkça ROE 0,0420 birim artmaktadır.

$$ROE_{it} = -0,9317 + 0,0556BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

BETA arttıkça ROE 0.0556 birim artmaktadır.

$$ROE_{it} = -0,3669 + 0,7126DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

DKO arttıkça ROE 0,7126 birim artmaktadır.

$$ROA_{it} = -2,145 + 0,0155BETA_{it} + \varepsilon_{it}$$

BETA arttıkça ROA 0.0155 birim artmaktadır.

$$ROA_{it} = -0,0333 + 0,1493DKO_{it} + \varepsilon_{it}$$

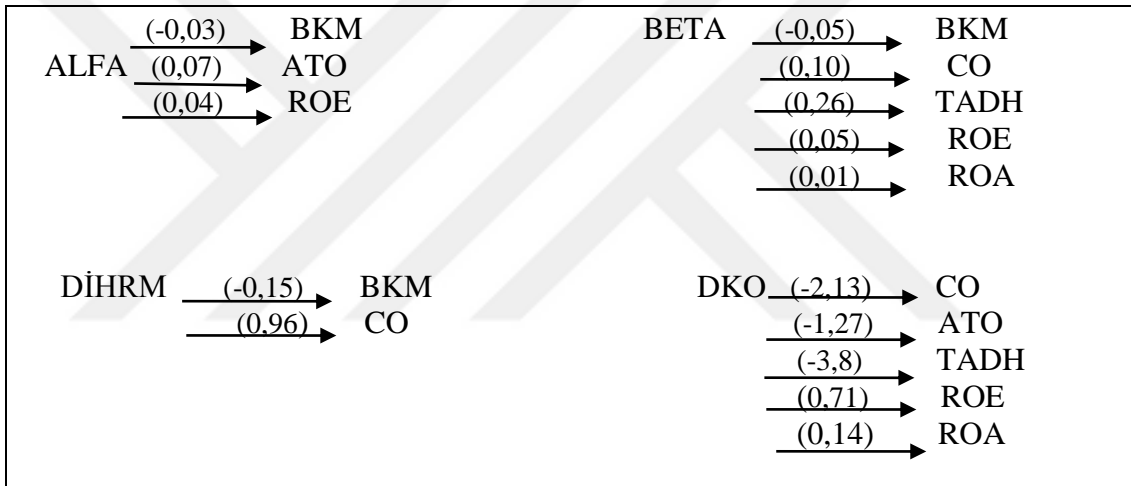
DKO arttıkça ROA 0,1493 birim artmaktadır.

ALFA arttıkça; ATO (0,07) ve ROE (0,04) birim artar, BKM (0,03) birim azalır.

BETA arttıkça; CO (0,10), TADH (0,26), ROE (0,05), ROA (0,01) birim artar, BKM (0,05) birim azalır

DİHRM arttıkça; CO (0,96) birim artar ve BKM (0,15) birim azalır.

DKO arttıkça; ROE (0,71) ve ROA (0,14) birim artar .CO (-2,13), ATO (-1,27), TADH (-3,8) birim azalmaktadır.

Öngörülen (İhracat-İthalat)'ın Asit Test Oranı ve Öz sermaye karlılığı arasında pozitif yönlü, Brüt Kar Marjıyla negatif yönlü ilişki mevcuttur. Gerçekleşen (İhracat-İthalat)'ın Cari Oran, Ticari Alacak Devir Hızı, Öz sermaye Karlılığı, Varlıkların Karlılığı arasında pozitif yönlü, Brüt Kar marjı ile negatif yönlü ilişki mevcuttur, DİR İhracat marjının Cari Oran ile pozitif, Brüt Kar Marjıyla negatif yönlü ilişki mevcuttur. Döviz Kullanım Oranının Cari Oran Asit Test Oranı, Ticari Alacak Devir Hızıyla negatif yönlü, Varlıkların Karlılığı ve Öz sermaye Karlılığı arasında pozitif yönlü ilişki olduğuna analiz neticesinde ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dahilde İşleme Rejimi ihracatçıların girdi maliyetlerini düşürerek rekabet gücünü artırmaktadır. Dahilde İşleme Rejimi'nin Türkiye'deki toplam İhracattaki Payı %41,4'tür. Dİİ/DİİB belgesi kullanımının firmaları nasıl etkilediği analizin amacını oluşturmaktadır.

İhracatın artması, sürekliliğin sağlanması ve maliyetleri artırmadan kaliteli ürünler üretilmesi önemlidir. Dahilde İşlemenin en çok kullanıldığı alan Tekstil sektörüdür. Önceki çalışmalarda değerlendirme konusu olduğundan analizde kullanılan firmalar farklı alanlarda faaliyet gösterenlerden seçilmiştir.

Farklı sektörlerden seçilen ve Dİİ /DİİB'sine ulaşılmış firmaların 2012-2016 yılı arasında Dahilde İşleme Rejimi kapsamında gerçekleştirdikleri ithalat ve ihracatın firmaların finansal oranları üzerindeki etkisi analiz edildi.

Öngörülen (İhracat-İthalat), Gerçekleşen (İhracat-İthalat), Dahilde İşleme Rejimi İhracat Marjı arttıkça, Brüt Kar Marjı azalan yönde eğilim göstermektedir. Gerçekleşen (İhracat-İthalat), Dahilde İşleme Rejimi İhracat Marjı arttıkça Cari Oranı artırıcı, Döviz Kullanım Oranı arttıkça Cari Oranı azaltıcı etki göstermektedir. Öngörülen (İhracat-İthalat), Gerçekleşen (İhracat-İthalat) arttıkça Asit Test Oranı artmakta, Döviz Kullanım Oranı arttıkça Asit Test Oranını azaltıcı etkisi mevcuttur.

Gerçekleşen (İhracat-İthalat) arttıkça, Ticari Alacak Devir Hızı artmakta, Döviz Kullanım Oranı arttıkça Ticari Alacak Devir Hızı azalmaktadır.

Öngörülen (İhracat-İthalat), Gerçekleşen (İhracat-İthalat), Döviz Kullanım Oranı arttıkça Öz sermaye Karlılığı artmaktadır.

Gerçekleşen (İhracat-İthalat) ve Döviz Kullanım Oranı arttıkça Varlıkların Karlılığı artmaktadır.

Analiz neticesinde Karlılık Oranları ile pozitif yönlü ilişki mevcutken. Brüt kar Marjı Oranı ile negatif yönlü ilişki mevcuttur. Faaliyet oranları ile kurulan ilişki pozitif yönlüken Döviz kullanım Oranı ile faaliyet oranları arası ilişki negatif yönlüdür.

Dahilde İşleme Rejimi uygulaması yerli üreticilere zarar vermeden gerçekleştirilmelidir. İhracatı teşvik uygulamasının, ithal girdiye bağımlı olması dış ticaret açığını artırıcı etkiye sahiptir.

Döviz Kullanım Oranının Kontrolünü sağlamak için azami tutarına müdahale edilebilmektedir. Döviz Kullanım Oranın kontrolünü sağlarken ülke içi hammadde ve yarı mamul maliyetlerini indirerek ithalat yerine ülke içi kullanımlar tercih edilebilir.

İmalatçı olma şartını yerine getiren ve kapasite raporu sahibi olan tüm üretim sektörlerinde DİR kullanılmaktadır. DİR' nin arz yetersizliği olan ülkemizde üretilmesi mümkün olmayan hammadde ve ara malı kullanımının gerekliliği olduğu sektörlerde tercih edilmesi yerli üretimi koruyucu olacaktır.

Dİİ ve DİİB farklı bakanlıklar bünyesinde temin edilmekteydi. Bakanlıkların birleştirilmiş olması DİR işlem süresini azaltacaktır.

Analizin örneklemini farklı sektörlerde faaliyet gösteren imalat firmaları oluşturmaktadır. Kesintisiz olarak 5 yıl süreli her yıla ait Dİİ/DİİB'sine ulaşılan firmalar seçilmiştir. Belge Kullanımı süresince ek süre alınması sonlanmayan belgenin gerçekleşen ihracat ve ithalat rakamlarına ulaşamadığı için örnekleme 7 firmanın 5'er yıllık verileri oluşturmuştur. Rejim gereği ortak paydalarının imalat olmasına rağmen Gıda Sektörü, Kimya Sektörü, Metal Ana Sanayi, Metal Eşya sektörlerinin sermaye portföyleri, farklı likidite ve mali yapıları, faaliyet oranlarına sahiptir. Yıllar bazında değerlendirildikleri için ait oldukları sektörlerle ait bilgi sunmuşlardır.

DİR, Ülkemiz ihracatında ucuz ve kaliteli girdi sağlayarak, maliyetleri düşürerek uluslararası piyasada pay bulma imkanı sağlamaktadır. İncelenen Firmaların finansal tablolarını işlem hacimlerini dolaylı olarak etkilemektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akdoğan, Nalan ve Tenker, N, *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, Gazi Kitabevi. Ankara,2010

Akdoğan, Nalan ve Tenker N., *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*,Gazi Kitabevi, 9 Baskı, 1012s. Ankara, 2004.

Akgüç, Öztin, *Finansal Yönetim*, Avcıol Basım,7. Basım, İstanbul,1998.

Akgüç, Öztin , *Mali Tablolar Analizi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002

Akgüç Öztin, *Finansal Yönetim*, Avcıol Basım Yayın (s23,74), İstanbul, 2010

Aydın, N, Başar, M ve Coşkun, M, *Finansal Yönetim* , Detay Yayıncılık , Ankara , 2010

Atan, Turhan., *Türkiye Avrupa Topluluğu Gümrük Birliği ve Gümrük Mevzuatı*, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayınları (s.161), 1. Basım, İstanbul, 1996

Berk, Niyazi, *Finansal Yönetim*, Türkmen Kitabevi, 7. Basım., İstanbul,2003.

Brealey, Richard A., Stewart,C. M. ve Marcus A. J, *İşletme Finansının Temelleri*, (Çev) Ünal BOZKURT, 2007

Ceylan Ali, Korkmaz Turhan, *Finansal Yönetim*, Ekin Basım Dağıtım,6. Baskı, s.57 Bursa, 2012.

Çabuk,,A ve Lazol, *Mali Tablolar Analizi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,2005

Eugene F, Brigham Michael C, *Ehrhardt Finansal Management Tehory and Practice* 10. Basım, Australia, 2002.

Gücenme, Ü, *Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi* Aktüel, Bursa,2005.

Pinches, George E. ,*Essentials of Financial Management*, Halper Collins Publishers, America, 1990.

Sayılgan ,Güven, *İşletme Finasmanı*, 6 Baskı,2013.

Sevilengül, Orhan, *Genel Muhasabe* , Gazi Kitapevi, 12. Baskı, Ankara, 2005

Usta, Ö, *İşletme Finans ve Finansal Yönetim* Detay Yayıncılık, Ankara,2008.

Türko R, *Metin Finansal Yönetim* Alfa Yayınevi 2.Baskı, İstanbul,2002

SÜRELİ YAYINLAR

DİĞER KAYNAKLAR

T.C. Resmi Gazete, 4458 *Gümrük Kanunu*, 04 Kasım 1999 Sayı:23866
Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete, *Gümrük Yönetmeliği*, 7 Ekim 2009, Sayı:27369
Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C. Resmi Gazete 5607 sayılı *Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu*, 31 Mart 2007, Sayı 26479, Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C. Resmi Gazete, *Gümrük Genel Tebliği*, 5 Aralık 2009 Sayı 27423,
Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete, *Dahilde İşlem Rejimi Hakkında 8391/05 sayılı Karar* ,17 Ocak 2005, Sayı 25709 Başbakanlık Basım Evi, Ankara

T.C. Resmi Gazete, *İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında*

13812/99 Sayılı Karar, 31 Aralık 1999, Sayı 23923, Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete Dahilde İşleme Tebliği ,İhracat,2006/12, 20 Aralık, Sayı 26382,Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete, Dahilde İşleme Rejimi Tebliği (İhracat,2006/12)'nde Değişiklik yapılmasına dair tebliğ, İhracat2017/3, 16 Mart2017, Sayı: 30009 Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete, Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 12 Haziran 2012, Sayı 28321, Başbakanlık Basımevi ,Ankara

T.C Resmi Gazete, 3065 Katma Değer Vergisi Kanunu,2 Kasım 1984 Sayı 18563, Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete, Dahilde İşleme Sözlü Beyan Hakkında Genelge,2014/20 Sayı:412085001/010.06.02 Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete, Tarım Ürünlerine İlişkin Dahilde İşleme Rejimi Genelge,2016/1 Başbakanlık Basımevi, Ankara

T.C Resmi Gazete,12.05.1988 ve 88/12944 sayılı kararnameye ilişkin *Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Hakkında 6 Sayılı Tebliğ* 26.08.1989, Sayı:20264

T.C Resmi Gazete, *Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun*,1953 Sayı :8469

Bağrıaçık Atila ve Korkmaz Necati, *Elektronik Ortamda Dahilde İşleme İzin Belgesinin Uygulama Prosedürü*, İgeme Dış Ticaret Eğitim Semineri, (21-23 Mart) , s.68.İstanbul 2007

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://risk.gtb.gov.tr/>

<http://eortak.dtm.gov.tr/>

www.fmrtr.com

<http://gumrukkontrolor.org.tr/Yayinlar/Dergiler/48/3.html>

www.gtb.gov.tr

www.dergipark.com

www.ekonomibakanligi.gov.tr

www.kap.gov.tr

www.borsaistanbul.com

TEZLER

BAYSAL, Aysude . (2008). “*Dahilde İşleme Rejimi'nin Türkiye ve Avrupa Birliğindeki Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*” Ankara, Uzmanlık Tezi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

KOCABAŞ, Volkan. (2016). “*Dahilde İşleme Rejiminin Firmaların Finansal Performansına Etkileri: Sektörel bir Analiz*” ,İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, Gedik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÇALAN, Duran .(2011). “*İhracata Yönelik Teşvikler Kapsamında Dahilde İşleme Rejiminin Değerlendirilmesi*”, Ankara, Uzmanlık Tezi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

NAMLI, Tuba .(2007) “*Dahilde İşleme Rejiminin Uygulama Alanı ve Türkiye'de Etkinliği*”, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi

DURMAZ, Ömer (2017) “*Türkiye'de Dahilde İşleme Rejimi'nin İşletmelerin İhracatına Katkılarının Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık ile*

Karşılaştırmalı İncelenmesi”, Ankara, *Yüksek Lisans Tezi*, Ufuk Üniversitesi

DÖNMEZ, Gökhan (2013) “*Dahilde İşleme Rejimine Genel Bir Bakış ve Rejim Kapsamında Gerçekleştirilen Usulsüzlükler ile Kaçakçılık Faaliyetlerinin İncelenmesi*”, Ankara, *Uzmanlık Tezi*, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

BIYIKÇI, Cafer (2010) “*Bir Teşvik Rejimi Olarak Dahilde İşleme Rejiminin Ülke İhracatı ve Ülke Kalkınması Üzerindeki Etkileri: Gelişimsel ve Ekonomik -Politik bir Analiz*”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi

ERDOĞAN, İbrahim (2015) “*Dahilde İşleme Rejiminin Ülkemiz Ekonomisi ve Dış Ticaret Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi*” Ankara, *Uzmanlık Tezi*, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

ŞENOL, Coşkun (2008) “*Dahilde İşleme Rejiminin İhracat Üzerine etkileri ile Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme*”, Ankara, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi

GÜLER, Kenan (2014) “*Türkiye’de Dahilde İşleme Rejimi ve Avrupa Birliği Mevzuatına Uyum*” İstanbul, *Yüksek Lisans Tezi*

MAKALELER

Aktan Bora, Bodur, Bora, “*Oranlar Aracılığıyla Finansal Durumunuzu Nasıl Analiz Edersiniz? Küçük İşletmeler İçin Bir Rehber*” Cilt1 Say1 Say 49-67, 2006

Sakarya Şakir, Akkuş Hilmi Tunahan, “*Finansal Performansın Ölçülmesinde Geleneksel Oranlar İle Nakit Akım Oranlarının Karşılaştırmalı Analizi: Bist Çimento Şirketleri Üzerine Topsis Yöntemi İle Bir Uygulama*,” *Journal of Economics and Administrative Sciences*-Volume: XVII Issue:1 Year: June 2015 Pages:109-123/AKÜ İİBF Dergisi- Cilt XVII Sayı:1 Yıl: Haziran.Sayfalar: 109-123 Uygulama

Özyürek Hamide, Erdoğan Elif, “*Finansal Kurumlarda Mali Analiz ve Bir Uygulama*” Cilt 3, Sayı 2, Sayfa 229 -238, 2011

Şenol, Coşkun, “Dahilde İşleme Rejimine İlişkin Düzenlemeler ile Rejimin Yerli Üreticiler Üzerindeki Etkileri”, No.48, 2005

Brown, M.B, and A.B.Forsythe, *Robust test fort he equality of variances*, Journal of the American Statistical Association 69:364-367, 1974.

Bailey,D.,&Katz, J. Implementing Panel Corrected Standard Errors in R:The Pscse Paskage Journal of Statistical Software 42.CS1,1-11, (2011).

Baltagi, B.H &Wu, P.X Unequally spaced panel data regressions with Ar(1) disturbances , *Econometric Theory*,15(6),814-823, .(1999)

Breusch,T.,& Pagan,A,The Lagrange Multiplier Testand its Applications to Model Specification in Econometrics, *The Review of Economic Studies* 47.1, 239-253

Hausman, J.(1978). Specification Tests in Econometrics .*Econometrica: Journal of the Econometric Society*,1251-1271, .1980.

Levene,H.1960.Robust tests for equality of variances İn *Contributions to Probability and Statistics:Essays in Honor Of Horold Hotelling*,ed. I.Olkin,S.G.Ghurge, W.Hoeffding

Pesaran,M.(2004).General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panel İnstitute fort he study Labor (12A),1-42

Pesaran,M.(2007).A Simple Panel Unit Root Test in the presence of Cross Section Dependence,*Journal of Applied Econometrics* 22.2,265-312

Reed,W.& Webb,R(2010).The PCSE Estimator is Good,Just Not As Good As You Think. *Journal of Time Series Econometrics* 2.1-1-29

Sıddıqui ,S.A ve Sıddıqui ,A:*SManagerial Economics and Financial Analysis*,2005.

DERGİLER

AKÜ İİBF Dergisi, Formül Tablosu, 2015

Argun Doğan , Eroğlu Nevber Zaynep ,*Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, Cilt 111 Sayı 44.,s (61-81), Temmuz 2015.

Altunyıldız Ziya ve Başer Feridun, “*Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Dahilde İşleme Rejimi Uygulamaları*”, *İKV Dergisi*.20, 1999.

Cebeci Aslıhan, Yılmaz Mutlu, “*Dahilde İşleme Rejimi Ve Türk Dış Ticareti Üzerine Etkilerinin Analizi*” (1996-2011), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 23,Sayı :2 Sayfa 205:222 Elazığ

Karadeniz Erdinç, İskenderoğlu Ömer, “*İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Karlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi*”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt:22, Sayı:1, s:69, 2011

Şenol, Coşkun, “*Türkiye’nin İhracatı Üzerine Bir Değerlendirme*’ *Gümrük Dünyası Dergisi*, Sayı 54, 2007.

Gökçeoğlu, Mustafa; “*Modernize Gümrük Kodu ve Getirdiği Yenilikler*”, *Gümrükte Uzman Görüş*, *Güncel Gümrük Ve Dış Ticaret Dergisi* Sayı :20 Sayfa: 12 Ocak-Mart 2009.